

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ:

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У НОМЕРІ:

- **АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС**

∨ *Бюджети місцевих рад:
надходження та видатки в процесі
реалізації реформи з децентралізації*

- **СУСПІЛЬНА ДУМКА**

∨ *Конституційний суд: повернення статус-кво*

∨ *Проблеми законопроекту про деокупацію*

- **ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР**

∨ *Новий Закон про Конституційний Суд України:
недоліки та здобутки*

∨ *Новий антикорупційний суд VS палати
в старих судах*

№ 7 ЛИПЕНЬ 2017

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ
№ 7 липень 2017**

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Редакційна колегія:

О. Онищенко, академік НАН України, радник Президії НАН України,
почесний генеральний директор НБУВ
(головний редактор);

В. Горовий, д-р іст. наук, професор, заступник генерального директора НБУВ
(заступник головного редактора)

Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій (відповідальний секретар);

Н. Іванова, зав. аналітично-прогностичного відділу НЮБ;

Ю. Половинчак, заввідділу обслуговування інформаційними ресурсами НЮБ;

Л. Галаган, директор Фонду Президентів України

Заснований у 2014 році
Видається один раз на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання
можна ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua
сіаз.укр

ЗМІСТ

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

В. Пальчук

Бюджети місцевих рад: надходження та видатки в процесі реалізації реформи з децентралізації.....3

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....17

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

В. Мусіяка

Недоторканність депутатів має бути, як у суддів.....19

СУСПІЛЬНА ДУМКА

В. Трепак, Дзеркало тижня: Конституційний суд: повернення статус-кво.....22

С. Заліщук, Новое время:

Як ми втратили незалежний Конституційний Суд.....26

А. Ганус, Експрес: Банкова просуває модель неповноцінного антикорупційного суду, таку, як у Бангладеш і Кенії27

М. Хандурін, Горон: Це не реформи, а ямковий ремонт пострадянської приказної держави та права.....29

П. Вусць, Главком: Проект «АнтиЮля».

Як Порошенка схилиють зректися повноважень.....30

І. Крулько, Українська правда. Блоги: "Судовий урок" Польщі для Банкової.....33

А. Довбенко, Корреспондент:

“Судова реформа не ідеальна”.....35

С. Дацюк, Українська правда. Блоги:

Проблеми законопроекту про деокупацію.....36

С. Дацюк, Українська правда. Блоги:

Відкрита криміналізація влади.....39

С. Дацюк, Українська правда. Блоги:

Чому зупинився конституційний процес?.....41

М. Драпак, Канал 24: Рада скасує імунітет

депутатів. За яких умов?.....44

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....47

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Ю. Кириченко

Новий Закон про Конституційний Суд України: недоліки та здобутки56

Л. Бердсли

Антикоррупційний суд. Чому не нужно допускать доноров к выбору судей58

В. Шабунін

Новий антикорупційний суд VS палати в старих судах: що треба знати.....60

Р. Куйбіда

Хто мантії роздає, той Феміду і «танцює» (Інтерв'ю).....64

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Великобританія.....67

Шотландія.....67

Іспанія.....67

Франція.....68

Литва.....68

Венесуела.....69

Туреччина70

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

В. Пальчук, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Бюджети місцевих рад: надходження та видатки в процесі реалізації реформи з децентралізації

Показники місцевих бюджетів у результаті бюджетних та податкових змін

На початку процесу фінансової децентралізації 2015 р. у результаті передачі окремих доходів з державного бюджету, запровадження нового виду податку (акцизний податок з кінцевих продажів), розширення бази оподаткування податком на нерухомість, запровадження нових субвенцій на здійснення видатків на делеговані державні повноваження в галузях освіти та охорони здоров'я (освітня та медична субвенції) місцеві бюджети отримали значний фінансовий ресурс. Це дало змогу місцевому самоврядуванню вперше з початку дії Бюджетного кодексу України розпочати розв'язання нагальних проблем щодо утримання та розвитку місцевої інфраструктури. Місцеві ради отримали кошти, які мають бути інвестовані в розвиток інфраструктури, соціальних об'єктів, освіти, медицину, якість життя людей у регіонах.

За результатами 2016 р. місцеві бюджети отримали 50 млрд грн. У результаті проведеної фінансової децентралізації кількість дотаційних бюджетів знижено на 25 %, і процес скорочення їх кількості триває. Раніше 96 % українських бюджетів місцевого самоврядування були дотаційними. За словами Прем'єр-міністра України В. Гройсман, у 2016 р. після бюджетної децентралізації планували надходження до місцевих бюджетів на рівні 125 млрд грн, а фактично на кінець року надходження становила – 149 млрд грн.

За урядовою інформацією, зафіксовано збільшення місцевих бюджетів щорічно на 50 % у 2015 і 2016 р., а у 2017 р. припускають зростання ще на 25 %. Якщо порівнювати 2015-й, 2016-й і 2017 р., то відбулося збільшення місцевих бюджетів розвитку практично вдвічі. На місцях починають розробляти і реалізовувати стратегії розвитку. У них закладають залучення

інвестицій і, як наслідок, вже в січні поточного року одержано приріст доходів за рахунок податку на доходи фізичних осіб ПДФО на 40 %.

Міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Г. Зубко пояснює, що у 2015-му, коли почали впроваджувати бюджетну децентралізацію, органи місцевого самоврядування планували обсяг місцевих бюджетів країни на рівні 70 млрд грн, а закінчили рік на 98,5 млрд. Бюджет 2016-го багато хто прийняв на рівні 2015-го, побоюючись, що не зберуть більше податків. Але вже в середині 2016 р. перезатвердили бюджети до 125 млрд грн, а закінчили рік із 149 млрд. На 2017 р. затверджено на 175 млрд грн.

На його думку, місцеві бюджети можуть збирати втричі більше грошей, ніж сьогодні, якщо виявлять тих, хто нелегально, без сплати акцизу, торгує нафтопродуктами, алкоголем, не платить податок за землю. Як підтвердження підсумків уряду є інформація про виконання обласного бюджету Сумської області за 2016 р. Так, минулого року до обласного бюджету надійшло 5 230,6 млн грн, з них до загального фонду 5 079,9 млн грн, що становить 100,8 % до затверджених обсягів, спеціального фонду – 150,8 млн грн, або 123,1 %. До загального фонду обласного бюджету отримано 576,2 млн грн податків та зборів, що становить 108,2 % до затверджених на рік показників. При цьому бюджетоутворювальним джерелом обласного бюджету, як і в попередні роки, залишається податок та збір на доходи фізичних осіб, який займає 70,8 % у загальній сумі надходжень. Його отримано 408 млн грн, або 108,8 % до річного обсягу. Усього за звітний період видатки обласного бюджету становили 5 237,5 млн грн, або 98,7 % до затвердженого річного плану. Це дало змогу профінансувати всю заявлену

бюджетними установами потребу в коштах на їх утримання та забезпечити виплату всіх соціальних субвенцій.

2017 р. отримав від законодавців та уряду бюджетні новації. Набрала чинності Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання зарахування частини акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування» (№ 96 від 8 лютого 2017 р.). Постанова передбачає, що 13,44 % акцизного податку з виробленого та ввезеного пального буде зараховуватися до місцевих бюджетів. Крім того, документ визначає, що розподіл частини акцизного податку з пального між місцевими бюджетами відповідно до часток для зарахування до місцевих бюджетів буде відбуватися щоденно. Такий механізм розподілу названого акцизу, як роз'яснювало Міністерство фінансів, сприятиме детінізації та підвищить ефективність сплати акцизного податку, а також забезпечить стабільні надходження до місцевих бюджетів.

Натомість скасовується податок на роздрібну торгівлю нафтопродуктами, який раніше йшов до місцевих бюджетів. Розмір орендної плати за землю тепер визначатимуть самі громади, і всі надходження залишатимуться в них. Для громад скасовується судовий збір. Також надається право перевіряти та складати протоколи про адміністративні порушення.

Освітня галузь отримуватиме субвенцію від держави лише для оплати праці педагогічним працівникам. Решта статей має взяти на себе місцевий бюджет. ПТУ в містах обласного значення держава не фінансуватиме в цьому році. Також для цієї категорії навчальних закладів передбачена субвенція на модернізацію закладів у сумі 50 млн грн.

Медична субвенція відтепер не покриватиме витрат на комунальні послуги та електроносії. Оплачувати це мають місцеві бюджети.

За словами урядовців, місцеве самоврядування у 2017 р. може також приймати місцевий бюджет раніше Державного бюджету і планувати свої видатки на три роки вперед, оскільки вони бачать базу оподаткування, бюджет розвитку і складають плани.

Підбиваючи підсумки надходження до місцевих бюджетів у 2016 р., кожний регіон загалом та на місцевому рівні зокрема, визначають основні напрями, спрямовані на забезпечення надходження коштів до бюджетів усіх рівнів у 2017 р. Так, за інформацією ГУ ДФС у Запорізькій області у 2016 р. до зведеного бюджету області забезпечено надходження 10 млрд 145,7 млн грн. Це на 60 % або на 3 млрд 761,5 млн грн перевищує рівень 2015 р. Індикативний показник доходів зі збору платежів до загального фонду Державного бюджету виконано на 112 %. До бюджету надійшло 4 млрд 229,5 млн грн, що перевищує доведене завдання на 453 млн грн. Завдання щодо надходжень до місцевих бюджетів виконано на 119,5 %. Протягом 2016 р. місцеві бюджети поповнилися майже 6 млрд грн. Бюджети місцевих громад отримали більше фінансових ресурсів як від очікуваної суми, так і порівняно з минулорічними показниками. Рівень надходжень 2015 р. перевищено на 56,8 % або на понад 2 млрд грн.

Для збереження відповідного рівня надходження до місцевого бюджету в Запорізькій області звертають увагу на 50 % перевиконання плану митних зборів у регіоні, які спрямовуються на розвиток інфраструктури. У зв'язку з цим, місцева влада приймає заходи співпраці з ГУ ДФС у Запорізькій області, щоб підприємці проводили розмитнення саме на території області.

Не менше в цьому регіоні турбує питання проведення заходу «Урожай-2017». Минулого року було проведено чималу роботу, у результаті якої зафіксовано, що до 30 % урожаю перебуває «в тіні». Влада регіону розраховує на активну допомогу всіх правоохоронців, перевіряючих служб та елеваторів області. Крім того, у рамках «Урожаю» минулого року було легалізовано близько 4 тис. робочих місць. Нині головні перевірки функції в цій сфері перебувають у ГУ охорони праці, а також за сприяння ДФС та Пенсійного фонду. Також присутні в Запорізькій області вживають заходи щодо легалізації та підвищення рівня заробітної плати у 2017 р.; напрями роботи територіальних органів ГУ ДФС у Запорізькій області в частині

протидії використанню схемного кредиту по ПДВ; пріоритетні напрями роботи з погашення податкового боргу та стан протидії корупції в територіальних органах ДФС у Запорізькій області.

Щоб збільшити надходження до місцевих бюджетів в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) збільшують місцеві податки та збори. Так, з початку поточного року податок на землю в Коропській об'єднаній громаді Чернігівської області переглянули. За словами голови Коропської ОТГ В. Журавля, нормативно-грошова оцінка земель по селах не змінилася, а от ставки земельного податку – так. Раніше податок на землю під будинками у кожній сільраді був різний, від 0,01 відсотка до 0,05. Після приєднання встановили єдину ставку для всіх, у тому числі і для Коропа – 0,1 %. На землі сільськогосподарського призначення було від 0,1 до 0,3 %. У зв'язку зі змінами Податкового кодексу встановили мінімальний відсоток – 0,3. Податок на землі комерційного призначення по району теж був різний: від 1 до 3 %. Для всіх встановили 3 %.

«У деяких селах податок на землю під будинками справді трохи збільшився. Наприклад, в Атюші ставка була 0,03 %. А стала – 0,1. Підвищилась утричі. У Будищі така ж історія. У Вільному, Городищі – ціна піднялася вдвічі. У Карильському залишилося без змін. У Коропі люди платили від нормативно-грошової оцінки землі. На околиці нараховували мінімум 5 грн, у центрі, де тверде дорожнє покриття і газ, – 15 грн. Якщо по селах нараховували по 30 грн, тепер будуть по 60 чи навіть 90 грн. Податок на землю платять раз на рік, у травні-червні», – пояснив Ю. Євтушенко, землевпорядник Коропської ОТГ.

Надходження податкових платежів до бюджету Старобогородчанської сільської ОТГ Івано-Франківської області у 2016 р. виконали на 23 млн 454 тис. грн, на 101,4 % від запланованих. Зокрема, надходження податку з доходів фізичних осіб у 2016 р. були заплановані на рівні 784 тис. грн, а виконали на 1 млн 651 тис. грн. У шість разів збільшилися надходження єдиного податку. Тому підприємців, які мешкають у селах

громади, але ведуть бізнес в Івано-Франківську чи деінде, заохочують реєструватися на території ОТГ. За рахунок цього йдуть додаткові надходження до місцевого бюджету.

Плата за землю надійшла в чотири рази більша від запланованої – 826 тис. грн. Щоб упорядкувати це питання, у сільській раді уклали договори оренди з фактичними власниками ділянок. Значна сума орендної плати надходить від сонячної електростанції, яка з 2012 р. розташована в Старих Богородчанах. Там було пусте пасовисько, а нині земля приносить прибуток – надходить орендна плата з 6 га землі, більше 10 тис. грн щомісяця, також податки з доходів. На електростанції працюють мешканці Старих Богородчан та приїжджі фахівці, крім того, місцевих наймають на сезонні роботи.

За два місяці поточного року доходи місцевих громад Хмельницької області наповнилися на 693,2 млн грн. За даними Головного управління ДФС у Хмельницькій області, обсяги податкових надходжень відповідно до аналогічного періоду минулого року зросли на 155 %, що в абсолютній величині становить 246,6 млн грн. Виконання індикативних показників забезпечено на рівні 131,4 %, таким чином місцеві бюджети отримали додаткове фінансування у розмірі 165,6 млн грн. Традиційно основним фінансовим сегментом наповнення місцевих скарбниць є податок на доходи фізичних осіб, якого надійшло 391,5 млн грн. До топ-платежів також увійшли податок на майно, який у підсумку становив 87,6 млн грн, єдиний податок, – 140 млн грн та акцизний податок з роздрібного продажу, який досяг позначки у 43,1 млн грн.

«Фінансова децентралізація плюс активні заходи фіскальної служби з детінізації економіки, зокрема, створення легального ринку зайнятості, виплати легальної заробітної плати забезпечили додаткові бюджетні резерви для розвитку територіальних громад Хмельниччини», – зауважив керівник Головного управління ДФС у Хмельницькій області А. Марценюк.

Показники міського бюджету міста Миколаєва за 2015–2017 рр. свідчать про окремі позитивні результати реалізації реформи міжбюджетних відносин. Так, 2015 р.

приріст надходжень до міського бюджету проти 2014 р. становив 699 млн грн або 37,7 %, з них 400,3 млн грн – у результаті зміни законодавства, пов'язаної з децентралізацією фінансів.

2016 р. темпи приросту надходжень дещо уповільнились. Обсяг доходів зріс до попереднього року на 28 % (715,4 млн грн), при цьому приріст надходжень порівняно з 2014 р. становить 1 млрд 414,4 млн грн або 76,3 %, з них у результаті зміни законодавства, пов'язаної з децентралізацією фінансів, – 575,4 млн грн або 40,7 % загального приросту.

У міському бюджеті 2017 р. прогнозоване зростання доходів у порівнянні з 2016 р. становить 11,8 % (385,9 млн грн), при цьому очікується отримати доходів на 1,8 млрд грн (97,2 %) більше, ніж у 2014 р., з них у результаті зміни, пов'язаних з децентралізацією – 700 млн грн або 38,9 % загального приросту.

Змінилася й структура видатків міського бюджету, а саме – зросла частка видатків на виконання самоврядних повноважень, тобто підвищилася видаткова автономність міського бюджету та ефективність використання бюджетних коштів. Наприклад, порівняно з 2014 р. частка видатків на житлово-комунальне господарство збільшилась у 2015 р. з 12,4% до 13,1% (на 103,1 млн грн), у 2016 р. – на 114,3 млн грн, у 2017 р. (у затвердженому бюджеті міста) – на 128,2 млн грн.

Позитивним аспектом реформи міжбюджетних відносин є збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів. Показники видатків бюджету розвитку міста Миколаєва: 2014 р. – 52,9 млн грн, 2015 р. – 383,3 млн грн, 2016 р. – 592,4 млн грн.

За два місяці цього року до бюджетів об'єднаних територіальних громад Львівщини надійшло 43,9 млн грн, що становить 17,9 % річного плану. Тобто понад план ОТГ отримали 3,6 млн грн. У порівнянні з відповідним періодом минулого року значно зросли надходження у більшості громад. А в окремих громадах надходження до бюджету зросли у два-три рази. Це, насамперед, Новомиська ОТГ Старосамбірського району – у 3,3 рази, Грабовецька Стрийського району та Заболотцівська Бродівського району – у 2,3 рази.

Водночас ряд ОТГ не забезпечують надходжень до своїх бюджетів. Це – Дублянська, Міженецька, Чукв'янська ОТГ та громади, які утворилися у 2016 р. – Жовтанецька, Нижанковицька та Шегинівська.

Окрім власного бюджету, місцеві громади мають додаткову підтримку від держави. Урядом передбачено чотири основні механізми державної підтримки регіонального розвитку. На усі регіональні програми передбачено 9 млрд грн, зокрема, передбачено субвенцію на соціально-економічний розвиток, 1,5 млрд грн на підтримку об'єднаних територіальних громад та 3,5 млрд грн у рамках Державного фонду регіонального розвитку (далі – ДФРР). Ще однією субвенцією з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій заплановано 4 млрд грн. Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам в сумі 137,5 млн грн буде скерована на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження.

При розподілі коштів пріоритет надаватиметься тим стратегічним проектам, які забезпечують сталий розвиток громад, підвищують їх конкурентоспроможність під час реформи місцевого самоврядування та децентралізації. Зокрема, це проекти щодо створення опорних шкіл, закладів охорони здоров'я, що відповідають моделі госпітальних округів, центрів надання сучасних адміністративних послуг та інші, реалізація яких забезпечить утворення нових робочих місць, економічний та соціальний розвиток територій.

Відповідно до змін до Бюджетного кодексу, у 2017 р. 30 % коштівДФРР регіони мають спрямовувати на три напрями (по 10 % на кожен): на розвиток спортивної інфраструктури, енергоефективність державних та комунальних навчальних, також медичних закладів. Крім того, передбачається, що 10 % коштівДФРР будуть спрямовані на розбудову мережі сервісних центрів надання адміністративних послуг. Стосовно проектів та програм решти 60 % коштівДФРР, то вони фінансуватимуться за вже установленим законодавством порядком.

Державний фонд регіонального розвитку сьогодні фінансує проекти відповідно до стратегій розвитку регіонів та Державної стратегії регіонального розвитку України 2020. З обласного рівня результати для схвалення передаються на рівень національний (міжвідомча комісія Мінрегіонбуду), а Кабмін затверджує цей перелік. ОТГ отримують державну субвенцію на розвиток інфраструктури відповідно до площі ОТГ та сільського населення в рівних пропорціях.

У 2016 р. у рамках державної фінансової підтримки розвитку ОТГ з держбюджету місцевим бюджетам громад на розвиток інфраструктури було надано субвенцію в розмірі 1 млрд грн. Кошти розподілено між 159 громадами за чіткою формулою: залежно від кількості сільського населення і площі – від 957 тис. грн для найменшої громади до 23,2 млн грн – для найбільшої.

До прикладу, ОТГ Запорізької області у 2016 р. отримали субвенцію на формування інфраструктури у сумі понад 46,5 млн грн, це 4,6 % від загального обсягу субвенції по Україні (1 млрд грн на 159 ОТГ). У регіоні найменша сума субвенції становила близько 6,4 млн грн (Смирновська ОТГ), найбільша – понад 9,6 млн грн (Берестівська ОТГ). Завдяки отриманим коштам територіальні громади Запорізької області реалізували 87 проектів на загальну суму майже 45 млн грн, що становить 96,5 % від наданої суми. Значні обсяги коштів з державного бюджету виділялися для розвитку інфраструктури новостворених об'єднаних громад. Хмельницької області. Громадами було реалізовано 195 проектів, освоєно 94,4 % виділених коштів. Торік ОТГ Івано-Франківській області отримали з державного бюджету кошти субвенції на розвиток інфраструктури у розмірі близько 22 млн грн, які спрямували на реалізацію 41 проекту. Ідеться про ремонт комунальних доріг, облаштування навчально-виховних комплексів, ЦНАПів, будинків культури, амбулаторій, будівництво дошкільних закладів, стадіонів, водогону тощо.

У 2016 р. за 109,6 млн грн коштів ДФРР у Житомирській області реалізовувався 41 проект.

У Черкаській області за рахунок субвенції на розвиток інфраструктури ОТГ спрямували з держбюджету 12,8 млн грн. Так, у Білозірській ОТГ реалізували 17 проектів на передбачені 7,3 млн грн, Єрківській – 2 проекти на 1,3 млн грн, Мокрокалігірській – 8 проектів на 4,2 млн грн.

І якщо аналізувати результати роботи Тетерівської сільської ОТГ Житомирської області за 2016 р., то можна зазначити, що ця громада є прикладом як оптимально використати дотації та субвенції з державного бюджету. Якщо взяти фінансові показники, то за 11 місяців минулого року до загального фонду сільського бюджету Тетерівської сільради надійшло податків, зборів та обов'язкових платежів у сумі 13 702,5 тис. грн, що становить 119,6 % до уточненого плану (11 459,1 тис. грн). Крім того, одержано дотацій на суму 1 153,3 тис. грн, з них базова дотація 983,8 тис. грн, що становить 100 % до затвердженого плану, стабілізаційна дотація 169,5 тис. грн та субвенцій з державного бюджету в сумі 15 022,9 тис. грн., що становить 100 %. У структурі доходів загального фонду бюджету Тетерівської сільської ради 4 % становить дотація з Державного бюджету та 50 % субвенції з Державного бюджету. Податкові надходження до бюджету села в більшій частині складаються з надходжень податку на доходи фізичних осіб, який у структурі доходів загального фонду займає 21 %. За звітний період податкових надходжень надійшло 6 366,1 тис. грн при уточненому плані 5 831,1 тис. грн або 109,2 %. Неподаткові надходження в сільському бюджеті становлять 154,5 тис. грн при плані 39,0 тис. грн або 396,1 %.

На оплату праці з нарахуваннями працівникам бюджетних установ спрямовано 12 014,5 тис. грн або 65,3 % всіх витрат сільського бюджету. На медикаменти та перев'язувальні матеріали витрачено 122,2 тис. грн, що становить 0,7 % від суми загальних витрат та 91,7 % до уточненого плану по медикаментах (113,1 тис. грн). На придбання продуктів харчування для дошкільних закладів, учнів шкіл спрямовано 407,2 тис. грн або

2,2 % видатків сільського бюджету та 82,3 % до уточненого плану (494,8 тис. грн). На оплату енергоресурсів витрачено 813,2 тис. грн або 4,4 % до витрат сільського бюджету і 88,2 % до плану (922,4 тис. грн).

Кредиторська заборгованість із заробітної плати, продуктів харчування та енергоресурсів відсутня.

На освіту громада протягом 11 місяців освоєно кошти в сумі 7 822,6 тис. грн, що становить 94,1 % до плану (8 315,2 тис. грн). Питома вага видатків на освіту в загальній сумі видатків сільського бюджету – 42,5 %.

Кошти на охорону здоров'я – це видатки на утримання ЦПМСД Тетерівської сільської ради. Ліжковий фонд денних стаціонарів становить 18 ліжок. На охорону здоров'я в сільському бюджеті на звітний період передбачено 3 023,2 тис. грн. Протягом 11 місяців минулого року освоєно 2 823,4 тис. грн або 93,4 % до запланованих асигнувань та 15,3 % до загальної суми видатків загального фонду сільського бюджету.

Видатки на заробітну плату з нарахуваннями становлять 1 067,9 тис. грн або 35,3 % від загальної суми на утримання установ охорони здоров'я. На соціальний захист населення при плані 595,3 тис. грн протягом того ж періоду витрачено 557,8 тис. грн або 93,7 % до плану та 3,0 % до видаткової частини загального фонду сільського бюджету.

За звітний період видаткову частину спеціального фонду сільського бюджету освоєно в сумі 7332,5 тис. грн. Частину видатків в розмірі 2 771,4 тис. грн (37,8 %) у видатках спеціального фонду становлять видатки бюджету розвитку місцевого бюджету. 4533,1 тис. грн або 61,8 % до загальної суми видатків спеціального фонду становлять видатки за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим на розвиток інфраструктури об'єднаних територіальних громад. 28,0 тис. грн – кошти спеціального фонду з районного бюджету.

Протягом січня – листопада 2016 р. економічно-інвестиційним сектором було подано на департамент містобудування м. Житомира 18 робочих проектів, які

могли б профінансуватися за рахунок ДФРР. За результатами розглянуто всі проекти та затверджено два робочі проекти, які реалізувалися за рахунок ДФРР у 2016 р.: капітальний ремонт будівлі (утеплення фасадів та покрівлі, ремонт покрівлі, заміна вікон і зовнішніх дверей) ЗОШ I–III ступенів в с. Тетерівка загальною сумою 4 922,2 тис. грн. По даному проекту вже проводиться капітальний ремонт. Цей проект фінансується ДФРР у розмірі 4 430 тис. грн, що становить 90 % від загальної суми та місцевим бюджетом у сумі 492,229 тис. грн, що становить 10 % від загальної суми. Також лише 10 % фінансує сільський бюджет і капітальний ремонт спортивного майданчику зі штучним покриттям в с. Тетерівка загальною сумою 600,1 тис. грн.

Тетерівською сільською радою подано в Мінрегіон України проектні заявки на дев'ять проектів, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів державної субвенції.

Через ЦНАП Тетерівської сільської ради надається 32 адміністративні послуги. Надходження до бюджету сільської ради за надання адміністративних послуг за даний період становили – 154 тис. грн.

Старобогородчанська сільська ОТГ Івано-Франківської області минулого року отримала 4 млн 564 тис. грн інфраструктурної субвенції з державного бюджету. За ці кошти реалізували вісім проектів. Проклали 2,5 км бетонних доріг, перекрыли дах сільської ради, зробили ремонт дитсадку у Нивочині, добудували котельню у Гринівці, замінили вікна й двері школи у Лесівці та інше. «До кожного проекту ми додали ще 10 % своїх коштів», – зазначив заступник сільського голови.

Бюджетні заклади об'єднаної громади обладнали котлами, що працюють на деревині. На біопаливо в січні минулого року перевели навчально-виховні комплекси у Скобичівці та Лесівці, пізніше садок і школу в Нивочині, амбулаторію і садочок у Старих Богородчанах. Отримали 50 % економії завдяки використанню твердого палива замість газу.

Серед здобутків – комп'ютерний клас за 300 тис. грн із субвенції на підтримку опорних шкіл. Дитячий майданчик на колишньому

пустирі у селі Лесівка, що був реалізований завдяки обласній програмі підтримки місцевого самоврядування.

Також у Старобогородчанській ОТГ є власна машина швидкої допомоги. Її придбали за майже 1,5 млн грн. 90 % від суми – кошти Державного фонду регіонального розвитку, а 10 % виділили з бюджету громади.

Новопсковська селищна ОТГ Луганської області субвенцію з Державного бюджету використовує в рамках реалізації Стратегію розвитку до 2025 року. Так, у 2016 р. у рамках Стратегії розвитку на реалізацію проектів із теромодернізації дитячих садочків засвоєно 3662060,20 грн із субвенції на розвиток інфраструктури: встановлено нове спортивне та дитяче обладнання в сквері «Айдар», облаштовано чотири дитячі майданчики на суму 0,4 млн грн.

На благоустрій території виділено 1,6 млн грн із коштів місцевого бюджету, 0,3 млн грн – на реконструкцію даху будівлі Новопокровського селищного будинку культури, 1,5 млн грн – на ремонт доріг у селі Осинове та смт Новопокров, 0,7 млн грн – на ремонт тротуарів у Новопокрові.

Також за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку встановлено 50 ліхтарів на сонячних панелях у селах Осинове, Ікове, Хворостяне і Макартетине. Загальна вартість освітлення населених пунктів склала 1 млн 380 тис. грн. За рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад (1 млн 200 тис. грн) при співфінансуванні селищної ради (198 тис. грн), придбано новий сміттєвоз для комунальників громади.

На поточний рік обсяг розрахункових доходів Новопокровської селищної ОТГ становитиме 56 831,487 тис. грн, у 2016 р. фактично надійшло 39 618,291 тис. грн.

У 2017 р. з державного бюджету для об'єднаних громад Рівненської області передбачено 69 млн грн. Їх розподілять між 18 ОТГ, що вже створені на Рівненщині упродовж останніх двох років.

На 2017 р. для реалізації інвестиційних об'єктів Житомирська область отримала

134,9 млн грн ДФРР. В області відбувається конкурсний відбір інвестиційних програм та проектів регіонального розвитку, що можуть реалізуватися за рахунок коштів ДФРР у 2017 р.

У поточному році відібрано 44 проекти громад Вінниччини, що фінансуватимуться з ДФРР. Усього на конкурсний відбір 2017 р. надійшло 200 інвестиційних проектів на суму понад 900 млн грн, серед яких: добудова об'єктів незавершеного будівництва, які реалізовувалися за рахунок коштів ДФРР у попередні роки та мають пріоритет першочергового фінансування; проекти з підтримки добровільно об'єднаних та співробітництва територіальних громад; проекти, що передбачають заходи з енергозбереження та енергоефективності закладів освіти та охорони здоров'я; проекти з розвитку спортивної інфраструктури та розбудові мережі сервісних центрів надання адміністративних послуг; проекти з придбання техніки для організації збору ТПВ, шкільного та медичного обладнання, шкільних автобусів; проекти з будівництва, реконструкції, модернізації.

У минулому році у Вінницькій області було реалізовано вдвічі менше проектів. Сума коштів ДФРР у цьому році становить близько 3,5 млрд грн. Вінницькій області на 2017 р. виділено 172 млн грн, у минулому році було передбачено 140,8 млн грн. Це так звана – «Субвенція для регіональної єдності держави», яка розподіляється прозоро між регіонами відповідно до формули, що враховує їхній економічний стан, згідно з чіткою формулою, яка залежить від чисельності населення (80 % коштів) та соціально-економічного розвитку регіону (валового регіонального продукту на душу населення – 20 % коштів).

У поточному році до комісії Кіровоградської ОДА з конкурсного відбору інвестиційних проектів регіонального розвитку, що можуть реалізуватися за рахунок коштів ДФРР, надійшло 210 проектів на загальну суму 839 млн грн. За результатом роботи комісії зроблено висновок, що активніше подають проекти на фінансування районні державні адміністрації, ніж сільські й селищні ради.

«Хотілося б бачити більше активності місцевого самоврядування, яке отримало більше повноважень в рамках децентралізації, щоб вони самостійно налагоджували комунікацію з центральними органами влади. Тому що, якщо ви подивилися структуру суб'єктів подання проектів, то в основному це районні державні адміністрації, а хотілося б щоб сільські й селищні голови не лише переймалися, що вони ділять землю і розпоряджаються майном, а й проявляли менеджмент зі своїм апаратом. Ви наочно побачити, хто працює», – зазначила керівник управління регіонального розвитку, містобудування та архітектури ОДА В. Кулікова

У деяких регіонах проводиться робота із залучення додаткових коштів з Державного бюджету України на умовах співфінансування для проведення середнього поточного ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення, що проходять у межах ОТГ. Так, за інформацією Сумської облдержадміністрації, в області схема співфінансування має такий вигляд: 90 % кошти державного бюджету, 10 % кошти бюджетів ОТГ. Орієнтовний обсяг додаткових коштів державного бюджету на ремонт доріг становить 90 млн грн. У 2017 р. запланований обсяг фінансування доріг місцевого значення за рахунок державного бюджету визначений на рівні 20,5 млн грн. Із зазначеної суми 4,7 млн грн буде спрямовано на ремонт доріг по місцевих радах, які профінансували ремонт доріг у 2016 році, а зобов'язання служби автодоріг по договорах співфінансування через нестачу коштів були перенесені на 2017 р. ОТГ направлені пропозиції ремонту доріг на суму понад 30 млн грн.

Таким чином, завдяки впровадженню фінансової децентралізації і бюджетному перерозподілу податків спостерігається зростання доходів місцевих та обласного бюджетів. А це – можливість реалізації соціальних та інфраструктурних програм регіонів і запорука розвитку територій.

Водночас, при зростанні фінансового ресурсу громад, на місця передається значний обсяг повноважень, для реалізації яких необхідно залучати додаткові кошти. У такій

ситуації перед керівництвом місцевих рад постає завдання як залучати середній та малий бізнес на територію інвестора для наповнення бюджету за рахунок податків.

Видаткові повноваження місцевих бюджетів у оцінках експертів

Фінансова децентралізація зобов'язує керівництво місцевих рад платити за потреби своїх людей, вкладати кошти в розвиток інфраструктури, соціальних об'єктів, освіти, медицину. Стосовно того що уряд озвучує значне зростання місцевих бюджетів, у деяких ОТГ стверджують, що їм цих коштів не достатньо, щоб покрити всі витрати на утримання соціальної інфраструктури (шкіл, медичних закладів тощо). Тож нагальним для голів ОТГ залишається вирішення питання фінансування освіти й медицини. Зокрема, керівництво громад стурбовано тим, що з державного бюджету було профінансовано лише 70 % від потреби. Вони пішли назустріч обласній владі та перерозподілили ці гроші з районними бюджетами у співвідношенні 40 % (ОТГ) до 60 (район) %.

Раніше всі витрати, разом з пільгами на лікування, освіту, дитяче харчування, утримання садків, освітніх і медичних закладів, брав на себе центральний бюджет. З бюджету виділялися кошти безпосередньо для цієї мети на всі потреби. Проте децентралізація передбачає відхід від «радянської системи», коли «все вирішують нагорі». Відтак у рамках реформи, крім збільшення податків, які йдуть до місцевого бюджету, передали й частину видатків. Логіка держави проста: «вчіться рахувати ваші гроші і розумно їх витратити».

На допомогу громадам, поки ще не проведено повністю фінансову децентралізацію, держава видає різного виду доплати (субвенції, міжбюджетні трансфери). Це гроші, які кожна громада мала б витратити на конкретну мету, наприклад на забезпечення харчування дітей у школах і утримання в дитячих садках. Принцип простий: є конкретна кількість дітей у тій чи іншій громаді й на них виділяють гроші. Тобто діє принцип: «гроші йдуть за людиною».

Відповідно до цієї системи кожна місцева рада не отримає більше грошей з центрального

бюджету країни (у тому числі й на дітей), ніж має офіційно зареєстрованих на своїй території мешканців. Така ж система діє і в Польщі, Німеччині, Австрії. Перше, що роблять люди, які прибувають на постійне місце проживання, – реєструються у відповідних службах. Інакше звідки знати скільки потрібно виділяти коштів.

На прикладі великих міст ситуація склалася так, що там справді багато дітей здобувають освіту з навколишніх населених пунктів, а також частина відвідує садки. Згідно із законодавством, ухваленим у рамках децентралізації та інших підзаконних актів, саме громади (у тому числі й об'єднані територіальні громади), у яких зареєстровані ці діти, і повинні сплачувати за послуги харчування й утримання садків. Робити це можна через взаєморозрахунки між місцевими бюджетами. Тут є законодавчі неузгодженості, бо ще не ухвалено повністю все законодавство, яке дає можливість надавати пряму державну допомогу з центрального бюджету до місцевого бюджету. У такому випадку за дитяче харчування й дитсадочки мав би кошти перерахувати районний бюджет, де розташована громада. Це зона відповідальності обласної та районних держадміністрацій.

Є й інший варіант, коли громада приєднується до міста. Тоді всю повноту відповідальності за надання послуг, включно з дитячим харчуванням й дитсадочками, несе міська рада.

Така ситуація з утриманням за власний рахунок об'єктів соціальної сфери змушує місцеві ради рахувати витрати. Деякі громади вже прийняли рішення, зокрема ОТГ, що інші населені пункти, які не увійшли до їх складу, мають платити за своїх мешканців самостійно. Так, Коропська селищна ОТГ Чернігівської області має наміри, аби сільради, які в перспективному плані були, але не увійшли до її складу, платили гроші за дітей, які їздять до них у школу й дитсадочки. Таких сіл, де немає школи й дитсадка, два: Сохачі та Райгородок. Із Сохачів дітей возять у дитсадок і школу в Риботин. Із Райгородка їздять до Лукнова. «Чому громада повинна нести затрати на підвіз і харчування дітей із сіл, які не увійшли до складу ОТГ? На рахунках у цих сільрад є кошти. Вони собі випишують премії. А за дітей,

яких тепер утримуємо ми, платити не хочуть. Сохачі повинні платити у місяць близько 11 тис. грн. Райгородок близько 26 тис. грн. За рік ми нарахували збитків близько 480 тис. грн. Звернулися до райдержадміністрації, райради. За рішенням сесії, поки райрада кошти буде компенсувати. Але проплати ще не було», – зазначають у керівництві громади.

Ще більш вразливою виявилася ситуація з фінансуванням медицини у великих містах, у яких розташовані медичні заклади, що надають медичні послуги населенню інших населених пунктів. Так, у Тернополі депутати міської ради прийняли Рішення «Про взаємовідносини з об'єднаними територіальними громадами (іншими органами місцевого самоврядування) у сфері надання послуг». За словами міського голови С. Надала, це рішення важливе для того, щоб районний бюджет фінансував соціальні послуги, які отримують у Тернополі мешканці інших населених пунктів. «Багато мешканців з інших населених пунктів відвідують навчальні заклади у Тернополі та лікуються у міських медичних установах, які утримуються виключно за кошти міського бюджету. Тому було розраховано фінансові нормативи вартості цих послуг і депутати прийняли рішення розіслати відповідні звернення до об'єднаних територіальних громад та сільських рад, поінформувати їх про цю вартість з метою, щоб вони уклали угоду про міжбюджетні трансферти. Це означає, що за ці соціальні послуги, які люди з інших населених пунктів отримують у Тернополі, повинні платити з районного бюджету. Адже ми не можемо за кошти бюджету нашого міста оплачувати соціальні видатки людей, які тут не проживають», – пояснив позицію Тернополя мер міста.

Цьогорічний бюджет Сторожинецької ОТГ Івано-Франківської області визначений у сумі 154 млн грн, з яких власних надходжень планується отримати 52 млн. І цих коштів для громади не є достатньо. Тож без істотного фінансування з Києва не обійтись. Початок весни, як ніщо інше, поставив завдання облаштування доріг, зокрема в селах. На це виділено 1,8 млн грн.

Про те, що коштів не вистачає, щоб виконувати надані повноваження керівникам ОТГ, запевняють і в інших регіонах України. Зокрема, голова Хрестівської ОТГ Херсонської області В. Жлобинський розповів, що в них усі школи й садочки поки працюють. Мають створювати опорну школу в Хрестівці. Своїх коштів від податків на утримання школи і ФАПів вистачить до вересня. Для розв'язання цієї проблеми вони ведуть переговори з підприємцями, які працюють у громаді, але зареєстровані в інших, щоб ті реєстрували свій бізнес у них.

Те, що бракує бюджетних коштів на місцях, відстежується і в заявах профільних міністерств. Так, міністр фінансів О. Данилюк у коментарях про наповнення ДФРР спецконфіскатом заявив про наявність дотаційних громад. «У нас є дотаційні громади, на підтримку яких у поточному році ми передбачили 14,9 млрд грн дотацій, 9 млрд грн передбачено підтримки через ДФРР», – зазначив урядовець.

Зафіксовано, що ряд ОТГ Львівської області не забезпечують надходжень до своїх місцевих бюджетів. Це Дублянська, Міженецька, Чукв'янська ОТГ і громади, які утворилися у 2016 р. – Жовтанецька, Нижанковицька та Шегинівська.

Деякі громади нині не чекають допомоги з боку держави, а намагаються розв'язувати проблеми самотужки. Це є позитивним. Аналізуючи цю ситуацію, експерти переконані, що це є доказом зміни філософії розвитку громад: з «держава повинна дати» вони переходять на «що я можу зробити, щоб забезпечити свою громаду, не чекаючи, поки держава щось дасть».

Водночас в експертному середовищі дедалі ширше поширюється думка, що основним проблемним питанням є передача в місцеві бюджети видаткових повноважень без передачі додаткового фінансового ресурсу. Так, починаючи з 2015 р., місцевим бюджетам надається з державного бюджету освітня й медична субвенції. Разом з тим не забезпечена відповідність фінансового ресурсу цих субвенцій загальним потребам місцевих бюджетів у здійсненні видатків на

делеговані державою повноваження, тому додатково з місцевих бюджетів виділяються кошти на поточні видатки за напрямками, на які виділяються зазначені субвенції.

Експерти надають пояснення на прикладі міського бюджету Миколаєва. Зокрема, у 2015 р. з міського бюджету потрібно було направляти додаткове фінансування, яке до цього здійснювалося за рахунок субвенцій з державного бюджету. Зокрема, це утримання й навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які підпорядковані громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості та до 2015 р. отримували підтримку за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. На цей напрям тоді з міського бюджету виділено 3,5 млн грн.

У зв'язку зі зміною законодавства було запроваджено реверсну дотацію, на яку направлено 18,4 млн грн. Крім того, додатково до обсягу освітньої та медичної субвенцій з державного бюджету на поточні видатки установам освіти виділено 11,4 млн грн і закладам охорони здоров'я –

16,1 млн грн (разом 27,5 млн грн). Таким чином, у 2015 р. додаткове навантаження на міський бюджет Миколаєва внаслідок передачі видаткових повноважень становило 49,4 млн грн. Практику передачі на фінансування з міського бюджету видаткових повноважень продовжено 2016 р.

Компенсація за пільговий проїзд окремих категорій громадян (не передбачена, як у минулі роки, субвенція з державного бюджету) становила 15,3 млн грн. На продовження утримання та навчально-тренувальну роботу дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які підпорядковані громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості та до 2015 р. отримували підтримку за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, направлено ще 5,8 млн грн з міського бюджету, на підготовку робітничих кадрів закладами професійно-технічної освіти – 94,4 млн грн, на харчування учнів ЗОШ 1–4 класів і дітей пільгової категорії – 15,2 млн грн, на реверсну дотацію – 37,8 млн грн,

на передачу повноважень у сферах державної реєстрації – 4,7 млн грн. Додатково до обсягу освітньої та медичної субвенцій з державного бюджету на поточні видатки установам освіти виділено 31,8 млн грн і закладам охорони здоров'я – 46,8 млн грн (усього 78,6 млн грн).

Минулого року додаткове навантаження на міський бюджет Миколаєва внаслідок передачі видаткових повноважень уже було на рівні 251,8 млн грн. Цього року відповідно до затвердженого бюджету залишено додаткові повноваження, які мали місце минулого року:

- компенсація за пільговий проїзд окремих категорій громадян (не передбачена, як і у 2016 р., субвенція з державного бюджету, але, починаючи з 2017 р., змінено законодавство з перенесенням повноважень на місцевий рівень) – 36 млн грн;

- продовження утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які підпорядковані громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості та до 2015 р. отримували підтримку за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності – 2,7 млн грн, при цьому з 2017 р. ДЮСШ ФСТ «Україна» переведено у статус бюджетної установи – 4,8 млн грн (усього витрат – 7,5 млн грн.);

- залишення норми щодо фінансування професійно-технічної освіти на рівні міст – обласних центрів (крім видатків на здобуття повної загальної середньої освіти) – 115,2 млн грн;

- харчування учнів ЗОШ 1–4 класів і дітей пільгової категорії – 21,9 млн грн;

- додатково до обсягу освітньої та медичної субвенцій з державного бюджету на поточні видатки установам освіти виділено 81,7 млн грн і закладам охорони здоров'я – 36,6 млн грн (усього 118,3 млн грн.);

- реверсна дотація – 53,8 млн грн;

- передача повноважень у сферах державної реєстрації – 5,1 млн грн.

Також на місцевий рівень передано декілька нових видаткових повноважень. Це видатки по загальноосвітніх закладах (крім видатків на оплату праці з нарахуваннями педагогічним

працівникам), які заплановані на рівні 88,3 млн грн. Ще місцевим бюджетам передані видатки закладів охорони здоров'я на оплату комунальних послуг і енергоносіїв (33 млн грн), а також субвенція з державного бюджету на пільги з послуг зв'язку та інші передбачені законодавством пільги, законодавчо замінені ресурсом місцевих бюджетів (4,7 млн грн).

У затвердженому міському бюджеті на 2017 р. додаткове навантаження на міський бюджет унаслідок передачі видаткових повноважень становить 483,8 млн грн.

Виходячи з наведених показників, фахівці роблять висновок, що внаслідок передачі видаткових повноважень з державного бюджету на місцевий рівень спостерігається зменшення обсягу фінансового ресурсу, який був переданий на початку реформи в 2015 р., для виконання повноважень у сфері розвитку міської інфраструктури, насамперед житлово-комунального господарства й доріг.

У процесі децентралізації бюджетам міст обласного значення передані видатки, на які органи місцевого самоврядування не мають повноважень впливу. Так, з 2017 р. відповідно до внесених до Бюджетного кодексу змін, субвенцію з Державного бюджету на пільги з послуг зв'язку, інші передбачені законодавством пільги, компенсацію за пільговий проїзд визначених законодавством категорій громадян відмінено та фінансування зазначених виплат здійснюється за рахунок власного ресурсу місцевих бюджетів.

Миколаївський міський голова О. Сенкевич заявив, що одним з недоліків децентралізації є те, що, наприклад, місцевим органам влади передаються деякі повноваження, але при цьому не передбачається достатнє для їх реалізації фінансування. За його словами, основним проблемним питанням є передача місцевим бюджетам витратних повноважень без передачі додаткового фінансового ресурсу. Місцеві бюджети фінансують професійно-технічну освіту, але при цьому міста не можуть впливати на формування освітніх програм, розвиток матеріально-технічної бази цих навчальних закладів. Децентралізація передбачає передачу

місцевій владі деяких адміністративних послуг без передачі приміщень, де могли б працювати відповідні фахівці, а також матеріально-технічної бази, необхідної для здійснення таких послуг.

Водночас фінансова децентралізація відкрила перед органами місцевого самоврядування й нові можливості. Наприклад, отримавши можливість надавати адміністративні послуги, місцеві ради отримали можливість і заробляти. У 2016 р. міський бюджет Миколаєва поповнено на близько 16 млн грн, надаючи адміністративні послуги.

Також місто може зменшити витрати на оплату житлово-комунальних послуг через впровадження енергоефективних технологій, а зекономлені гроші використовувати на власні потреби, хоча раніше вивільнені таким чином кошти потрібно було повертати до державного бюджету.

На ситуацію щодо нестачі коштів на утримання закладів освіти й охорони здоров'я, виконання інших делегованих державою повноважень на місцях думка є неоднозначною. Так, депутат міської ради Миколаєва чотирьох скликань С. Кантор, який є членом Бюджетної комісії, вважає, що головною проблемою є невміння правильно використовувати додатковий фінансовий ресурс, який виник унаслідок бюджетної децентралізації, а також невміння визначитися з пріоритетними для фінансування напрямками. «Ми не вміємо управляти цим, виконавча влада поки не може управляти цими грошима ефективно, поки не виходить. Є об'єктивні чинники, є суб'єктивні. Інше питання, що частину функцій нам передають, а це коштує грошей. Але в будь-якому випадку ми маємо сальдо позитивне. Якщо ми говоримо про кошти, які в місті з'явилися для його розвитку, то це так. А що стосується всіх інших складових, то це окрема розмова і окремий аналіз», – зазначив він.

Його колега О. Бернацький, який уже декілька скликань посіпль очолює Бюджетну комісію Миколаївської міської ради, звертає увагу на інший підхід до отримання висновків фінансової децентралізації. На його переконання, на кількісне зростання доходів

міського бюджету від децентралізаційних процесів треба поглянути крізь призму інфляції, неможливо констатувати більше або менше отримало місто. «Тут є кілька моментів, які потрібно розглянути. Перший: які функції дали місту – і ми їх фінансуємо, і які види податків нам дали, які залишаються в нашому бюджеті і були зібрані. І другий момент. Розумієте, ми порівнюємо 2015 і 2016 рр., всі кажуть, що ми збрали більше і в бюджеті маємо більше грошей, але ніхто не говорить про те, що є інфляція. А за рахунок інфляції, збільшення вартості товарів, робіт і послуг зростає й обсяг оподатковуваних операцій, у результаті чого збільшуються і податкові надходження до місцевого бюджету», – пояснив голова Бюджетної комісії Миколаївської міської ради. За його словами, дохідна частина міського бюджету зросла не від податку на землю чи податку з доходів, хоча тут відбувається збільшення, а за рахунок надходження акцизного збору, тобто через те, що ціни на підакцизні товари демонстрували значне зростання.

У зв'язку з цим, експерти радять місцевим радам у різних регіонах вчитися створювати прибуткові проекти, які приносять дохід у власні бюджети громад. Такої ж думки директор Житомирського міського центру самоврядування В. Невмержицький. «Громада має йти по напрямку свого розвитку. Має вміти розроблювати проекти, які в майбутньому приносять кошти у власний бюджет. Успішні проекти», – зазначив він.

У свою чергу експерти стверджують, що ті фінансові проблеми в регіонах виникли з причини прогалин в українському законодавстві щодо обґрунтування й закріплення функцій за місцевими органами влади. Зокрема, голова постійної Комісії Вінницької обласної ради з питань бюджету, фінансів та обласних програм Г. Мазур зазначає, що першим кроком на шляху до ефективної фінансової децентралізації має бути чіткий розподіл видатків між різними видами місцевих бюджетів. Таким шляхом пішла Німеччина, Данія, Норвегія, у яких реформування місцевого самоврядування розпочиналося з роботи експертних комісій, що мали вирішити завдання щодо обґрунтування

функцій місцевих органів влади й розмірів територіальних громад для їх ефективного виконання, а також Польща, де процеси децентралізації влади розпочалися з передачі видаткових повноважень від центральних до місцевих органів влади (воєводств, округів, муніципалітетів).

У нормативно-правових актах України, зокрема Бюджетному кодексі України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, відсутній єдиний підхід до розподілу видатків між різними видами місцевих бюджетів. Ухвалений Верховною Радою закон про Державний бюджет на 2017 рік містить кілька значних новацій, які, з одного боку, передають місцевим громадам більше повноважень, а з іншого – перекладають на них і додаткові зобов'язання, зокрема з фінансування харчування дітей у школах, утримання дитячих садочків, перевезення пільговиків.

Українське законодавство, починаючи з Бюджетного кодексу, Закону України «Про місцеве самоврядування», чітко передбачає, що всі повноваження мають бути забезпечені фінансовим ресурсом, бо в економіці не працює нічого, якщо на це немає коштів. Стаття 140 Конституції змушує голів територіальних громад діяти виключно в рамках закону. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їхні виконавчі органи.

Однак експерти звертають увагу, що в процесі реформ існують законодавчі колізії, які, з одного боку, вимагають від голови громади забезпечувати всі права громадян України, а з іншого – гарантувати нормальне функціонування його власної громади. Це стосується й перерозподілу коштів. Ці колізії намагаються поступово усунути, у тому числі за участі місцевих громад.

Тому міські ради опинилися в ситуації, коли законотворча робота ще не завершена, а дітей мають годувати і «водити» в садочки. Усі

міські голови мусять діяти виключно в рамках нового законодавства про децентралізацію. Це стосується і норм, які зобов'язують голову в першу чергу забезпечувати нормальний рівень послуг своєї громади.

Разом з тим описані вище тенденції можуть наштовхнути на думку про те, що держава просто скидає на місцеві бюджети частину витрат (з кожним роком збільшується перелік цих витрат, які раніше фінансувалися за рахунок субвенцій з державного бюджету), але не дає при цьому нових можливостей для збільшення доходів. Згадати хоча б той же податок на нерухомість. Здавалося б, це хороший інструмент для поповнення міського бюджету. Однак місцеві депутати не ризикують встановлювати високу ставку цього податку на кожний «зайвий» квадратний метр, оскільки мешканці й так незадоволені тарифами на комунальні послуги.

Або взяти той же податок на землю. Депутати не ризикнуть обкладати цим видом податку. Усі розуміють, у якому стані перебуває наша держава. Або взяти фінансування профтехосвіти. Торік деякі місцеві ради все чекали, коли ж надійде субвенція на цю галузь, але довелося «закривати» питання за рахунок місцевого бюджету. Депутати міської ради зверталися з цими проблемами до Президента, Верховної Ради України та уряду.

У направленому в січні 2016 р. на адресу Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України зверненні депутати Миколаївської міської ради зазначили, що з передачею фінансування закладів професійно-технічної освіти з бюджетів міст обласного значення ці заклади перебувають в управлінні державних органів і виконують державне замовлення на підготовку робітничих кадрів. Жодним нормативно-правовим актом не надані повноваження органам місцевого самоврядування щодо управління професійно-технічною освітою.

У січні 2016 р. Миколаївська міська рада прийняла звернення до Президента України та Верховної Ради України, у якому зазначається, що державні соціальні гарантії повинні забезпечуватися за єдиним підходом

на всій території держави незалежно від спроможності окремо взятої територіальної громади, та запропоновано повернутися до фінансування з державного бюджету шляхом виділення цільової субвенції. Як альтернатива, підтримується пропозиція Асоціації міст України стосовно впровадження адресної грошової допомоги визначених законодавством категорій населення за пільговий проїзд. Поки що звернення залишаються непочутими.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що, безумовно, фінансова децентралізація є життєво необхідною умовою для того, щоб місцеві громади могли розв'язувати ряд проблем, на які до того просто не було відповідного фінансового ресурсу. Ідеться перш за все про так званий бюджет розвитку, який минулі роки становив мізерну частину від усіх витрат. Саме за ці кошти фінансуються капітальні витрати, ремонтуються дороги, зводяться важливі об'єкти. Однак для реалізації переданих державою повноважень доводиться платити, тому з формальної точки зору все це втрати бюджету, які нічим не перекриваються. Тому очевидно, що висновки щодо наповнення місцевих бюджетів у 2017 р. зумовляють подальші новації в бюджетному й податковому законодавствах України (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Тернопільська обласна державна адміністрація (<http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/greeting/detail/973.htm>); Тернопільська міська рада (<http://www.rada.te.ua/novynu/56001.html>); Вінницька обласна рада (<http://www.vinrada.gov.ua/gennadij-mazur-stanovlennya-ukraini-yak-derzhavi-potrebue-efektivnoi-bjudzhetnoi-decentralizacii.htm>); Житомирська обласна державна адміністрація (<http://oda.zt.gov.ua/gromadi-zhitomirshhini-mayut-stvoryuvati-pributkovi-proekti.html>); Сумська обласна державна адміністрація (<http://sm.gov.ua/ru/arkhiv1/12628-remont-dorih-na-umovakh-spivfinansuvannya-znachno-pidvyshchyt-shansy-obyednanykh-hromad-pokrashchtyu-yikh-yakist.html>); Сільське життя (<http://silske.org/novunu/2060-teterivska-otg-drugiy-rik-isnuvannya.html>); «ПРОЧЕРК» ([http://procherk.info/news/7-cherkassy/50645-pershi-](http://procherk.info/news/7-cherkassy/50645-pershi-otg-cherkaschini-realizovali-27-infrastrukturnih-proektiv)*

otg-cherkaschini-realizovali-27-infrastrukturnih-proektiv); Сумська обласна державна адміністрація (<http://sm.gov.ua/>); *Inshe.tv* (<http://inshe.tv/nikolaev/2017-03-20/213440/>); *Чернігівщина: події і коментарі* (<http://pik.cn.ua/26577/podatok-na-zemlyu-v-obednaniy-gromadi-zris/>); *BukNews* (<http://buknews.com.ua/>); «Електронні Вісті» (<http://elvisti.com/node/200897>); «Херсонщина за день» (<http://ksza.ks.ua/>); *GALKA.IF.UA* (<http://www.galka.if.ua/dayte-nam-rik-pobachite-shho-z-tsogo-viyde-chim-zhive-starobogorodchanska-otg/>); *УНН-Центр* (<http://region.unn.ua/uk/news/107668-n-2751-Decentralizaciya-vlady> (<http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4592>)); «СпецКор» (<http://spec-kor.com.ua/news/that-humans-matimati-obdnan-fishermen-sumshine.html>); «iVin» (<http://i-vin.info/>); *Західна інформаційна корпорація* (<http://zik.ua/>); «Підний край» (<http://rk.kr.ua/>); «Газета Лица» (<http://www.litsa.com.ua/show/a/34796>); *Тернопільська обласна державна адміністрація* (<http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/greeting/detail/973.htm>); *Тернопільська міська рада* (<http://www.rada.te.ua/novynu/56001.html>); *Вінницька обласна рада* (<http://www.vinrada.gov.ua/gennadij-mazur-stanovlennya-ukraini-yak-derzhavi-potrebue-efektivnoi-bjudzhetnoi-decentralizacii.htm>); *Житомирська обласна державна адміністрація* (<http://oda.zt.gov.ua/gromadi-zhitomirshhini-mayut-stvoryuvati-pributkovi-proekti.html>); *Сумська обласна державна адміністрація* (<http://sm.gov.ua/ru/arkhiv1/12628-remont-dorih-na-umovakh-spivfinansuvannya-znachno-pidvyshchyt-shansy-obyednanykh-hromad-pokrashchtyu-yikh-yakist.html>); «ПРОЧЕРК» (<http://procherk.info/news/7-cherkassy/50645-pershi-otg-cherkaschini-realizovali-27-infrastrukturnih-proektiv>); *Сумська обласна державна адміністрація* (<http://sm.gov.ua/>); *Inshe.tv* (<http://inshe.tv/nikolaev/2017-03-20/213440/>); *Чернігівщина: події і коментарі* (<http://pik.cn.ua/26577/podatok-na-zemlyu-v-obednaniy-gromadi-zris/>); *BukNews* (<http://buknews.com.ua/>); *Електронні Вісті* (<http://elvisti.com/node/200897>); *Херсонщина за день* (<http://ksza.ks.ua/>); *GALKA.IF.UA* (<http://www.galka.if.ua/>

dayte-nam-rik-pobachite-shho-z-tsogo-viyde-chim-zhive-starobogorodchanska-otg); УНН-Центр (<http://region.unn.ua/uk/news/107668-n-2751>); Децентралізація влади (<http://decentralization.gov.ua/news/item/id/4592>); СпецКор ([\[kor.com.ua/news/that-humans-matimati-ob-dnanfishermen-sumshine.html\]\(http://www.litsa.com.ua/show/a/34796\)\); iVin \(<http://i-vin.info>\); Західна інформаційна корпорація \(<http://zik.ua>\); Півний край \(<http://rk.kr.ua>\); Газета «Лица» \(<http://www.litsa.com.ua/show/a/34796>\).](http://spec-</p>
</div>
<div data-bbox=)

НОВИНИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

13 липня, Верховна Рада прийняла в другому читанні і в цілому закон №6427-д про Конституційний суд України. За відповідний документ свої голоси віддали 245 народних депутатів.

Так, згідно з прийнятим законом, до складу КС входять 18 суддів. По шість суддів призначають президент, парламент і з'їзд суддів України.

У складі Конституційного суду працюватимуть Велика палата, два сенати і шість колегій, які будуть діяти в межах, визначених цим законом.

КС також отримає повноваження на здійснення конституційних проваджень за умови вступу в повноваження не менше двох третин суддів.

Формами звернення до судового органу є конституційне подання, конституційне звернення і конституційна скарга.

Документ також пропонує, щоб суддів призначали на 9 років без можливості повторного призначення, а кандидатів у судді будуть відбирати конкурсні комісії, сформовані органами, які призначають суддів.

Також зазначається, що повноваження суддів будуть припинені після досягнення ними віку в 70 років.

При цьому посадовий оклад судді КС встановлюється в розмірі окладу судді Верховного суду.

Критика законопроекту

Керівник відділу адвокатури Реанімаційного пакету реформ, секретар наглядової ради Суспільного мовлення Вадим Міський розкритикував прийняття Радою законопроекту про Конституційний суд України. За його словами, КСУ стане підконтрольним президенту.

“Нам важливо мати Конституційний суд із людей, які розуміють дух Конституції, які здатні захищати її. Кожен склад конституційного суду наступає на граблі політизації. І зараз, на рівні закону, знову дозволили політизацію КСУ. Комісія, яка мала б перевірити здатність захищати Конституцію, буде встановлювати відповідність формальним критеріям. І найгірше навіть не в залежності суддів від президента, а тому що їх передаватимуть “у спадок” і надалі. Дуже шкода!”, – написав він на своїй сторінці у Facebook (*НВ* (<http://nv.ua/ukr/ukraine/politics/parlament-reformuvav-konstitutsijnij-sud-ukrajini-1477502.html>)). – 2017. – 13.07).

Спікер Верховної Ради Андрій Парубій 14 липня підписав закон №6427-д про Конституційний Суд України. Про це повідомляють на сайті парламенту.

Згідно із зазначеною інформацією, документ того ж дня було подано на підпис президенту (*Гордон* (<http://gordonua.com/ukr/news/politics-parubij-pidpisav-zakonoproekt-pro-konstitutsijnomu-sudi-198629.html>)). – 2017. – 20.07).

Президент України Петро Порошенко у Facebook заявив, що підготував зміни до Конституції України щодо скасування депутатської недоторканності.

“Депутатська недоторканність – анахронізм. Мій проект змін до Конституції готовий і вимагає політичної волі від депутатів”, – написав Порошенко (*Гордон* (<http://gordonua.com/ukr/news/politics-poroshenko-deputatska-nedotorkannist-anahronizm-mij-proekt-zmin-do-konstitutsiji-gotovij-196784.html>)). – 2017. – 8.07).

У Верховній Раді України 19 липня було зареєстровано законопроект №6773 “Про внесення змін до Конституції України (у частині скасування депутатської недоторканності)”.

Текст законопроекту та супровідні документи на сайті поки відсутні.

Серед ініціаторів законопроекту – лідер фракції “Самопоміч” Олег Березюк, лідер “Батьківщини” Юлія Тимошенко, перший віцепікер Ірина Геращенко, віцепікер Оксана Сироїд, представник президента у Верховній Раді Ірина Луценко й низка інших парламентарів.

Президентська, депутатська та суддівська недоторканність в Україні гарантовані Конституцією. У лютому 2015 року розпочався процес скасування депутатської та суддівської недоторканності: Верховна Рада ухвалила постанову про надсилання відповідного законопроекту до Конституційного Суду. КС визнав його конституційним. Згідно з Конституцією України, внесення змін до неї можуть ініціювати президент України або не менш як третина народних депутатів парламенту.

Президент України Петро Порошенко ще 2014 року заявив, що депутатська недоторканність себе вичерпала. “Я думаю, що виборці мають право на відкликання свого депутата. Це кореспондується і зі зняттям депутатської недоторканності”, – сказав він. У травні 2017 року президент пообіцяв внести в парламент законопроект про скасування депутатської недоторканності.

У Верховній Раді восьмого скликання зняли недоторканність з восьми депутатів: позафракційних Сергія Мельничука, Сергія Ключова, Олександра Онищенка й Борислава Розенблата, Вадима Новинського та Михайла Добкіна з Опозиційного блоку, Олеся Довгого з групи “Воля народу”, а також Максима Полякова з “Народного фронту” (*Гордон* (<http://gordonua.com/ukr/news/politics/-u-verhovnij-radi-zarejestrovaniy-proekt-zmin>

do-konstitutsiji-pro-skasuvannja-deputatskoji-nedotorkannosti-198540.html). – 2017. – 19.07).

Президент Петро Порошенко підписав Закон «Про Конституційний Суд України», який був прийнятий Верховною Радою 13 липня.

Глава держави наголосив, що підписаний документ є складовою частиною судової реформи, яка спрямована на забезпечення права громадян України на справедливий суд.

Президент відзначив дві принципові новації Закону. «Абсолютно прозорий конкурсний відбір кандидатів в судді до Конституційного суду», – підкреслив Глава держави. Президент зазначив, що кожен матиме можливість ознайомитись з тим чи іншим кандидатом.

Інша новація полягає у можливості будь-якої юридичної (за виключенням представників держави або місцевого самоврядування) чи фізичної особи подати скаргу до Конституційного суду. Глава держави зауважив, що ніколи в історії України не забезпечувалось це право звичайному українцю. «Якщо людина, пройшовши розгляд своєї справи в звичайних судах, вважає, що закон, який був застосований при ухваленні рішення щодо неї, є неконституційним, то вона не має більше шукати народних депутатів чи Президента. Вона отримає нарешті право безпосередньо звернутися до Конституційного суду з конституційною скаргою. І суд має розглянути і винести відповідне рішення», – підкреслив Глава держави.

Президент наголосив: «Вважаю, що це суттєво підвищує рівень захисту конституційних прав і свобод громадян». Петро Порошенко подякував депутатам за підтримку президентських пропозицій, врахованих у відповідному Законі (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-pro-konstitucijnij-sud-ce-suttyevo-42622>)). – 2017. – 31.07).

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

14 липня 2017 року до Конституційного Суду України надійшло конституційне подання 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 135, статей 137, 138 Житлового кодексу Української РСР від 30 червня 1983 року № 5464–Х.

Згідно з Регламентом Конституційного Суду України, конституційне подання передано на вивчення в Секретаріат Суду (*Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України* (<http://www.ccu.gov.ua/novyna/14-lypnya-doksu-nadiyshlo-konstytuciyne-podannya-49-narodnyh-deputativ-ukrayiny>)). – 2017. – 14.07).

В. Мусіяка, заслужений юрист, один зі співавторів Конституції України

Недоторканність депутатів має бути, як у суддів

Про те, чому ГПУ важко зібрати докази, які переконують парламентаріїв позбавити недоторканості шістьох депутатів.

Генпрокурор Юрій Луценко заявляє, що ГПУ має докази для притягнення до кримінальної відповідальності шістьох народних депутатів України. На п'яťох із них ГПУ вже підготувала подання до Верховної Ради про позбавлення недоторканності, проте комітет прокуратурою подання. Члени комітету кажуть про низьку готовність обвинувальних документів. Генпрокурор Луценко назвав дії комітету круговою порукою і «міжфракційним егоїзмом». Мовляв, депутати просто не хочуть здавати своїх.

Андрію Лозовому (Радикальна партія) інкримінують несплату податків. Євгена Дейдея («Народний фронт») підозрюють у незаконному набутті у власність активів. Депутата групи «Воля народу» Олеся Довгого підозрюють у зловживанні владними повноваженнями на посаді секретаря Київради. Бориславу Розенблату (БПП) та «фронтвику» Максиму Полякову інкримінують лобізм при внесенні змін до закону, який, зокрема, регламентує видобуток та експорт бурштину.

Один зі співавторів Конституції України, заслужений юрист В. Мусіяка причиною конфлікту між ГПУ і парламентаріями називає недосконале законодавство. «Які докази може

отримати ГПУ, якщо стосовно депутата не можна проводити ніяких слідчих дій (без згоди Ради)», – пояснює він те, що прокуратура навіть за бажання не може зібрати переконливі докази. Аби депутат, який обґрунтовано підозрюється, був у законний спосіб притягнутий до відповідальності, слід, на переконання Мусіяки, докорінно змінити законодавчу базу. Нині ж спочатку нардепа мають позбавити відповідальності, а потім проводять слідчі дії. А потрібно отримати змогу на позбавлення недоторканності лише тоді, коли вже висунуто обвинувачення і справа передається до суду. «Лише тоді, коли вони (Генпрокуратура) здобудуть необхідну кількість доказів, вони можуть прийти до Ради і попросити згоду на притягнення до відповідальності», – наголосив юрист.

В інтерв'ю «Главкому» В. Мусіяка розповів, чому комітет Верховної Ради з питань регламенту мав підстави відмовити Генпрокуратурі, а також про те, як потрібно змінити закон, аби уникнути протистояння між Генпрокуратурою і парламентом.

- Чи бачите ви порушення в роботі комітету ВР з питань регламенту під час розгляду подань щодо позбавлення недоторканності народних депутатів?

- Важко щось доводити Генеральній прокуратурі. Не менш важко працювати і регламентному комітету. Є нюанс, пов'язаний

із недоторканністю. Мабуть ця ситуація буде використана для того, щоби показати, мовляв, недоторканність не дає можливості притягнути до відповідальності.

- *Комітет Верховної Ради з питань регламенту виступив проти позбавлення недоторканності народних депутатів, про яких каже прокуратура. Генпрокурор Юрій Луценко обвинуватив комітет у круговій поруці, заявивши про «партійний і міжфракційний егоїзм». У чому ви бачите причини цього конфлікту?*

- Усе подібним чином триватиме (протистояння), незалежно від того, шість чи сім буде подань (про позбавлення депутатської недоторканності) через те, що нині в країні такий високий рівень депутатської недоторканності. Свого часу, працюючи в Раді, я пропонував розглядати положення, яким надається згода на притягнення до відповідальності, не з моменту порушення кримінальної справи, а з моменту, коли заявляється обвинувачення. Тільки тоді з ним і слід приходити до Верховної Ради, щоб отримати згоду (на позбавлення недоторканності). Бо мова про притягнення до відповідальності має йти лише тоді, коли суд ухвалить відповідне рішення про визначення міри покарання тощо.

А нині ще з тих часів у нас притягнення до відповідальності починається з моменту, коли депутат скоїв злочин. Що важливо, у тієї ж прокуратури немає ніякого права здійснювати дії стосовно пошуку конкретних доказів щодо депутата без того, щоб на ці дії дала згоду Верховна Рада. Якщо ідеться, наприклад, про прослуховування, чи будь-які інші слідчі дії. А якщо прокуратура не отримає «добро» на такі дії, то вона ніколи не зможе надати більш-менш переконливі факти, що доводили б наявність протиправних дій чи іншого народного депутата. Так, якісь факти завжди називатимуть, але вони в поєднанні з іншими фактами губитимуться.

Тобто біда в тому, що навіть якщо Генпрокуратура отримує докази, вона ж не має права здійснювати досудові слідчі дії, бо для цього необхідно отримати дозвіл Верховної Ради. А без нього не можна заявляти докази.

Так, десь вони (Генпрокуратура) якісь докази демонструють, але це не справляє враження, і з цього комітет робить висновки про недостатність таких доказів, необґрунтованість.

- *Нині винятково після висновку комітету ВР з питань регламенту може бути внесене до сесійної зали парламенту подання про позбавлення недоторканності. Чи не вважаєте, що слід внести зміни до закону, наприклад, «Про регламент Верховної Ради», аби позбавити комітет цього монопольного права?*

- Є стаття 220 Закону «Про регламент», яка говорить про те, що має з'ясувати комітет з питань регламенту. Потрібно було би привести її у відповідність до міжнародних стандартів, знизити депутатський імунітет хоча би до того рівня, який нині є у наших суддів. Тоді комітет з питань регламенту з'ясував би, наприклад, те, чи не має на депутата, якого хочуть позбавити недоторканності, політичного тиску, чи не використовують органи досудового слідства якісь засоби тиску на народного обранця з метою отримання якихось політичних результатів.

Чи мають право органи досудового слідства здійснювати слідчі дії? Якщо привести рівень недоторканності до рівня, який у нас після внесення змін до Конституції є у суддів, було би все нормально, досудове слідство можна було би вести. Але остаточне рішення про притягнення до відповідальності, затримання, арешт, тримання під вартою, можливе тільки після винесення обвинувального рішення судом. Якщо так, тоді можна було би вести досудове слідство, і у суду була би можливість виносити вирок. І якщо до моменту рішення суду виникатиме потреба затримати, тримати під вартою – у цьому разі слід іти до Верховної Ради.

- *Де межа між політичним переслідуванням і законністю вимог про позбавлення депутатського імунітету, якщо врахувати, що Закон України «Про статус народного депутата» має розмиті критерії щодо передумов для позбавлення недоторканності?*

- Це дуже важко зараз зробити. Ви ж бачите, що депутати, щодо яких є подання

про позбавлення недоторканності, одразу заявляють про політичні переслідування. Довести протилежне не можна з боку тієї ж Генпрокуратури. Вони не можуть надати достатніх доказів через те, про що я розповідав вище.

- Андрія Ключова у червні 2015 року Верховна Рада позбавила недоторканності. Тоді його звинувачували у шахрайстві і комітет з питань регламенту чи не односторонньо підтримав ініціативу позбавити цього депутата недоторканності. Як пояснити те, що несплата податків Андрієм Лозовим, чи обвинувачення у зловживаннях Олеся Довгого на посаді секретаря Київради, пов'язаного із земельними питаннями, не є переконливими для комітету зараз?

- Не знаю, чому так. Сидять же в комітеті представники різних політичних сил, і юристи є серед них. Для мене важливо те, чи це достатньо (наведених ГПУ доказів задля позбавлення недоторканності) з точки зору закону. Хоча щодо Олеся Довгого, то не думаю, що про якийсь політичне переслідування може йти мова. Звичайно, самі депутати не забувають наголошувати на політичному переслідуванні. Але навіть просто наведені факти, думаю, були би достатніми для депутатів, аби вони зробили для себе висновки.

Необхідно ставити питання перед парламентом. Але не Рада ж ухвалює рішення про те, винна людина, чи ні. Не про притягнення до відповідальності має йтися, а про надання згоди на початок досудового слідства. От про це має йтися. Із цього мають почати. Зрештою, що вони (ГПУ) хочуть? Почати досудове слідство.

- Які статті могли би бути переконливими для комітету з питань регламенту дати згоду на позбавлення недоторканності шістьох народних депутатів, про яких говорить генпрокурор Луценко?

- Але як вони можуть здобути переконливі докази без можливості проводити досудове слідство? До тих пір, поки вони не можуть провести повноцінне досудове слідство, доти в них не буде можливості зібрати таку доказову базу, яка була би більш-менш переконливою для депутатів того ж комітету з питань регламенту.

Пам'ятаєте, як ціле «кіно» про Мельничука певний час тому у Верховній Раді показували? І що з того? При цьому «кіно» зняли про нього, не маючи на це згоди парламенту. От вони (ГПУ) зараз ходять з якимись фактами, які часом є просто непереконливими.

- Депутати, яких прокуратура хоче позбавити недоторканності, належать до різних фракцій. Є думка, що така ситуація вганяє Верховну Раду в ситуацію кругової поруки. Можливо, якби нардепів позбавляли недоторканності по одному, по черзі, шанси на притягнення їх до відповідальності зросли б. погоджується?

- У нас нині стало ледь не нормальним те, що депутатів із БПП, з «Народного фронту», з опозиції хочуть позбавити недоторканності. Але виходить так, що депутати є цінними солдатами своїх фракцій, і, природно, фракції хочуть цих депутатів у себе зберегти. Припускаю, що для цього вони починають домовлятися між собою. Але це ж ненормально! Це ж має бути надзвичайна подія, якщо в парламенті з'являється подання про притягнення до відповідальності. Якщо є достатньо підстав, то потрібно ухвалювати рішення, давати згоду (на позбавлення недоторканності) і очищати депутатські лави.

Не має значення, чи по черзі їх пропонували би позбавити недоторканності, чи всіх разом, «пакетом», чи ні. Вони ж «пакетом» все одно не голосуватимуть у Раді, за кожного окремо голосуватимуть. А домовитися можуть заздалегідь, не чекаючи внесення подання про позбавлення недоторканності. Якщо так відбувається, то хіба це нормальний парламент? Ні, це якийсь збіговисько.

- Які підстави зміни законодавства в нинішній ситуації ви бачите?

- Ми чули президента, який висловлювався про недоторканність (президент Петро Порошенко під час урочистостей з нагоди Дня Конституції України в Києві назвав анахронізмом депутатську недоторканність і висловив сподівання, що невдовзі парламентарії проголосують за її скасування). Глава держави заявив про те, що має готовий проект змін до Основного закону. Але я не розумію, чи маються

на увазі зміни, які були підготовлені 2015 року, де йшлося про недоторканність і депутатів, і суддів, чи мається на увазі якийсь новий проект. Щодо суддів, то зміни вже набули чинності. Якщо мова йде про законопроект версії 2015 року, його не можна ставити на голосування

на 300 голосів у тій редакції, бо він застарів і потребує змін. А якщо йдеться про новий, то він потребує часу, висновків Конституційного суду тощо (*Главком* (<http://glavcom.ua/interviews/viktor-musiyaka-nedotorkanist-deputativ-majebuti-yak-u-suddiv-424458.html>). – 2017. – 6.07).

СУСПІЛЬНА ДУМКА

В. Трепак, Дзеркало тижня: Конституційний суд: повернення статус-кво

13 липня Верховна рада ухвалила новий закон про КС. На широкий загал цей закон подавався як продовження судової реформи, а насправді мав на меті зовсім інше.

В останній тиждень роботи парламенту Банкова здобула стратегічну перемогу: вона не лише “розв'язала собі руки” для подальшого довільного поводження з Основним законом, але й забезпечила повернення повного контролю над Конституційним судом (КС).

13 липня після тривалих баталій Верховна рада ухвалила новий закон про КС, необхідність якого зумовлювалася торішніми конституційними змінами щодо конкурсного порядку формування цього органу та запровадження інституту конституційної скарги. На широкий загал цей закон подавався як продовження судової реформи, а насправді мав на меті зовсім інше.

Щоправда, Банковій ця перемога далась нелегко, оскільки їй довелося, по-перше, пожертвувати прийняттям на цій сесії трьох процесуальних кодексів, критично важливих для продовження реформування судової системи, по-друге, фактично відкрито продемонструвати суспільству свою тісну співпрацю з представниками влади Януковича — “Опоблоком” та іншими “колишніми” регіоналами. При цьому ще треба було подолати спротив фракцій “Батьківщина”, “Самопоміч” та “Радикальна партія Ляшка”, які категорично виступили проти прийняття закону про КС у підготовленій АП редакції і не дали за нього жодного голосу.

Натомість “Опоблок” та “Відродження” дали відповідно 25 та 22 голоси, які й визначили потрібний результат (“за” — 245).

Але, як кажуть, справа вартувала заходу — Банкова забезпечила відновлення контролю над КС, без якого неможливо забезпечувати президентський пріоритет у системі влади, вирішення завдань з її утримання та розширення владних можливостей. Наскільки відомо, одним із сценаріїв, які відпрацьовують провладні політтехнологи на найближчу перспективу, є перехід України до парламентської форми правління з обранням президента парламентом. Такий перехід потребує відповідних змін до Конституції, які, своєю чергою, можуть бути впроваджені лише за наявності позитивного висновку КС.

Варто нагадати: 2003 року Конституційний суд уже надавав висновок, що така “зміна порядку обрання Президента України не призводить до скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина”, а отже, можливе обрання голови держави Верховною Радою є прийнятною конституційною зміною. Того ж року не висловлювала своїх застережень до такого коригування української Конституції й Венеціанська комісія. Але вітчизняний КС відомий своїми екзотичними рішеннями й має хибну звичку змінювати свою позицію. Тому, щоби не виникло жодних проблем із висновком щодо змін Основного закону, склад цього органу має бути лояльним до політичного керівництва держави.

Надважливий орган

Будучи формально суто юридичним органом, КС відіграє ключову роль у великій політиці. Бо, утверджуючи верховенство

Конституції, він визначає межі дозволеного для ключових політичних суб'єктів — парламенту, президента та уряду. Лише він може “дати зелене світло” зміні Конституції і лише за його рішенням можуть бути визнані неконституційними акти вищих органів влади. Нещодавно повноваження КС змінилися шляхом запровадження конституційної скарги. Однак загалом хороша ідея посилення захисту конституційних прав громадян у наших реаліях за “вмілого” використання цього інституту може перетворитися на додатковий інструмент вирішення політичних та бізнесових питань. Можна передбачати, що в результаті розгляду конституційних скарг буде сформовано нову судову практику щодо всіх категорій справ (цивільних, господарських, адміністративних та кримінальних), а роль КС у соціально-економічних та політичних процесах істотно посилиться. Крім того, КС стане новим центром впливу на вирішення судових справ, оскільки за нинішньої розбалансованої судової системи її “куратори” не завжди в змозі забезпечити належний супровід вирішення потрібних справ.

Як гарант Конституції КС перебуває над усіма органами і посадовими особами держави. Звичайно, незалежний КС може розглядатися як перешкода їхній діяльності, тому вони хочуть як мінімум позбавитися його “опіки”, як максимум — поставити собі на службу. Цього прагнули всі президенти і, зважаючи на рішення КС, це їм здебільшого вдавалося.

Так, у 2003 р. КС усупереч однозначній забороні Конституції дозволив Кучмі балотуватися на третій президентський строк. У 2007 р. Ющенко домігся, щоб його указ про розпуск Верховної Ради і призначення дострокових парламентських виборів так і не був оцінений КС на предмет конституційності. Свого апогею політичний вплив на КС досяг у період правління Януковича — тоді цей орган фактично був у його повному підпорядкуванні. Рішення КС 2010 р. щодо можливості формування парламентської коаліції з “тушок” і повернення Конституції в редакції 1996 р. не лише стали “шедевром” тлумачення Основного закону, але й сприяли узурпації влади президентом, що надалі

призвело до трагічних подій 2013—2014 рр. За президентства Порошенка КС також не вийшов з орбіти Банкової. Усі його ключові рішення чітко “лягали” в канву її інтересів — КС “освятив” усі президентські ініціативи щодо зміни Конституції, а також на догоду політичному керівництву дуже оригінально розтлумачив положення Конституції про наступну чергову сесію парламенту.

Відновлення дисбалансу

Щоб функціонувати згідно зі своїм конституційним призначенням, КС має бути незалежним органом. Для забезпечення його політичної рівновіддаленості Конституція передбачає три суб'єкти формування складу КС — президент, парламент і з'їзд суддів призначають по шість суддів КС. Однак це не стало запобіжником очевидного дисбалансу впливу на КС — він завжди “дрейфував” навколо президента. При чому очевидною була така тенденція: чим упевненіше глава держави почувався в системі влади, тим ближче до нього перебував КС. Це й зрозуміло, адже у такого президента держави з'являлося більше можливостей для того, щоб “орієнтувати” КС на себе.

Яскраво виражений дисбаланс політичного впливу на КС відбувся у 2010 р. з приходом до влади Януковича. Тоді спочатку з КС “вижили” чотирьох суддів, які були призначені з'їздом суддів і які не викликали довіри у нового правителя (Дідківського, Джуня, Домбровського і Мачужак), а потім на їх місце завели чотирьох спеціально підібраних суддів, щодо лояльності яких не було жодних сумнівів (троє з них перебувають у складі КС досі — Гульгай, Запорожець, Шаптала). Сталося це за кілька днів до сумнозвісного рішення КС щодо повернення Конституції в редакції 1996 р., що істотно розширило повноваження Януковича. Надалі Янукович лише посилював свій вплив на КС, формуючи склад КС з осіб, яким особливо довіряв. Так, у 2011 р. регіонали зі скандалом провели через парламент Пасенюка. У 2013 р. Янукович своїм указом призначив суддями КС Касмініна і Тупицького, а з'їзд суддів делегував до складу КС Литвинова. Останні троє наразі продовжують бути суддями КС.

Відразу після Революції Гідності парламент зробив кардинальну спробу усунути наявний дисбаланс впливу на КС — 24 лютого 2014 р. він звільнив п'ятьох суддів за порушення присяги (фактично — за сприяння в узурпації влади Януковичем), а ще сімох рекомендував звільнити голові державі та з'їзду суддів. Тоді ж на вакантні посади ВР призначила чотирьох нових суддів КС — Мельника, Саса, Сліденка, Шевчука. Однак такі кадрові рішення істотно не змінили ситуації у КС — оскільки голова держави і з'їзд суддів не дослухалися до рекомендацій парламенту, то у КС збереглася більшість суддів попередньої каденції. Понад те, вони обрали свого голову (Бауліна) і таким чином знову взяли під контроль управління КС.

Фактично КС був єдиним вищим державним органом, основу якого упродовж трьох років після Революції Гідності становили особи, які фактично входили до команди президента-втікача. А ще більший парадокс полягає у тому, що вони дружно перейшли “під крило” нового господаря Банкової. До речі, цей момент багато в чому пояснює ситуацію як активного голосування колишніх регіоналів за президентський проект закону про КС зокрема, так і існування небезпечного симбіозу представників нинішньої і попередньої влади взагалі.

Ось як описував ситуацію у КС у травні ц.р. суддя КС у відставці Джуль: “Сьогодні в КСУ лише Шевчук, Сліденко, Сас, Мельник і, мабуть, Колісник, справді незалежні судді. А решта просто мантиєносці — клевети або Порошенка, або Януковича. До речі, клевети останнього перейшли на повне утримання до Порошенка. Тому зараз в КСУ п'ятеро суддів і десять мантиєносців... КСУ необхідно терміново і глибоко реформувати... але влада цього не бажає”.

На початку червня ц.р. закінчилися повноваження суддів Бауліна і Вдовіченка (рекомендованих парламентом голові держави до звільнення за порушення присяги ще у лютому 2014 р.). Відтак Банкова втратила у КС більшість, необхідну для прийняття потрібних їй рішень. Це потребувало термінового кадрового “втручання” для виправлення ситуації.

Таку можливість міг забезпечити лише новий закон про КС, який мав “прописати” порядок передбаченого Конституцією конкурсного заміщення посад суддів КС. З огляду на те, що за новим законом конкурс зведений до суто формальної процедури і дозволяє легко провести до КС потрібні кадри, панівний політичний вплив з одного центру на цей орган буде відновлено у стислі строки. Вже восени можуть бути заповнені щонайменше три суддівські вакансії — одна за квотою з'їзду суддів і дві за квотою президента (проблеми можуть виникнути лише із заповненням двох вакансій за квотою парламенту). Після цього буде вирішено важливе питання про нового голову КС, посада якого є вакантною вже чотири місяці.

Боротьба за голову

За законом повноваження голови КС, крім представницьких функцій, переважно зводяться до скликання засідань суду, головування на них, розпорядження бюджетними коштами. На практиці ж він — надвпливова особа, від якої залежить розподіл справ між суддями, визначення пріоритетності їх розгляду, спрямованість діяльності суду та його секретаріату. А головне, за традицією голова КС завжди виступав головним комунікатором з політичним керівництвом держави і доносив до суддів його думку (прохання, побажання, вказівку — коли як) з актуальних для нього питань. У зворотному напрямі він інформував про стан справ у суді, “хто чим дихає” тощо. Через нього вирішувались важливі для суддів питання (квартири, нагороди, звання). Тому вибори голови зазвичай проходили за такою схемою: нагорі визначалися з кандидатурою, а судді потім “демократично” її схвалювали.

Наразі посада голови КС є вакантною і його обов'язки виконує найстарший за віком суддя. Але в.о. голови і повноцінний голова — це абсолютно різні речі. Тому відразу після доукомплектування КС “за конкурсом” постане питання обрання його голови. Точніше, воно вже постало, коли на початку травня група суддів ініціювала вибори нового голови. Тоді ця ініціатива пройшла у ЗМІ малопомітно.

А дарма, оскільки від її реалізації залежало, бути чи не бути в Україні КС як органу, що невідступно стоїть на захисті Конституції. Мені тоді довелося говорити про те, що зазначена ініціатива є намаганням поламати попередню негативну практику і самостійно визначитися з очільником КС. Це стало б першим кроком до незалежності КС. Якщо ж все пройде за традиційним сценарієм, то це означатиме продовження практики виконання цим органом політичних замовлень. А отже, й подальшу деградацію усієї системи державної влади, бо КС (якщо він є) виступає головним обмежувачем її свавілля і запобіжником від узурпації.

Однак КС не зміг реалізувати цю ініціативу і таким чином втратив шанс стати справді незалежним органом. З огляду на все, пауза з обранням нового очільника КС має політичний підтекст — Банкова вважає, що такі вибори не на часі. Причин може бути кілька: 1) її повністю влаштовує тимчасове виконання обов'язків голови КС; 2) у нинішньому складі КС у АП немає стовідсоткового “свого”, кому б вони повністю довірили цю важливу сферу. Відтак потрібна особа буде заведена до КС згодом; 3) така особа у нинішньому КС є, але для її обрання не вистачає голосів. Відтак вибори відтермінуються доти, доки наявні вакансії не будуть заповнені лояльними особами.

Якщо говорити про претендентів з чинних суддів, то у ЗМІ називалися три кандидатури на посаду голови — Мойсик, Кривенко, Шевчук. Досвідчений політик Мойсик, який був призначений до КС президентом Порошенком у 2016 р., у травні вже випробовував свою долю і не набрав необхідної кількості голосів. Кривенко також був призначений до КС у минулому році і наразі як найстарший за віком суддя КС виконує обов'язки голови. Він тривалий час працював у ВС, керував адмінпалатою, а тому логічно йшов до КС з прицілом на посаду голови. Але чи то з причини браку необхідної кількості голосів, чи через відсутність “згоди” згори, офіційно на цю посаду не висувався. Шевчук є одним з наймолодших суддів КС, але вже встиг попрацювати суддею Європейського суду з прав людини. Його перевагами називають

добре знання міжнародного права, політичну незаангажованість, вміння продукувати ідеї та втілювати їх в судові рішення. Однак такі риси для тих, хто приймає рішення по КС, швидше є недоліком, ніж перевагою. Тому під час обрання головою КС він може розраховувати на голоси близьких по духу колег, яких сьогодні у КС явно недостатньо.

Потенційні кандидати на головування відвідали АП, але вирішення цього питання так і не зрушило з місця. Знаючи механізм прийняття кадрових рішень на Банковій, можна припустити, що вона ще остаточно не визначилась з новим очільником КС, але швидше за все це буде кандидатура з боку, яку мають “завести” до КС за новим законом.

У політичних колах називають кілька можливих претендентів. Зокрема, Оніщука, який при Ющенку був міністром юстиції, а до цього депутатом — входив до фракцій “Наша Україна”, “Єдина Україна”, НДП, ПППУ. За Януковича отримав посаду ректора Національної школи суддів, яку обіймає і сьогодні.

Остатнім часом почали говорити про “захід” до КС заступника глави АП Філатова. Саме через нього відбувався безпосередній контакт з КС, і він керував підготовкою нового закону про КС. Філатов в АП є відповідає за впровадження судової реформи, з чим наразі виникли серйозні проблеми — новий ВС не сформовано, процесуальні кодекси не прийняті, апеляційні та місцеві суди перебувають у невизначеному стані і потерпають від істотного недокомплекту суддів. Але він має незаперечну перевагу — тривалий час входить до найближчого оточення президента і має його довіру. А, як відомо, особиста довіра і відданість є визначальними критеріями нинішньої кадрової політики. Можна не сумніватися, що за нинішнього складу КС (тим більше, зважаючи на заповнення двох вакансій за президентською квотою) кандидатура Філатова на голову КС стане прохідною.

Безперечно, новий закон про КС врегулює багато питань, потрібних для належної організації та діяльності КС, забезпечення звернення до нього, визначення процедури

розгляду ним справ. Те, про що сказано вище, не зазначено у законі — воно “читається” між його рядків, зумовлюється тенденціями розвитку загальної ситуації в країні та особливостями реалізації державної влади в нашій державі. Відтак доводиться констатувати, що найімовірніше новий закон, на превеликий жаль, не призведе до появи в Україні нового КС — незалежного і неупередженого захисника Конституції.

При цьому треба чітко усвідомлювати, що незалежний суд, зокрема конституційний, є неодмінною умовою і запорукою утвердження демократії і правової держави. Проведення судової реформи “під себе” з ігноруванням принципу незалежності судової влади руйнує демократичні та правові засади функціонування

суспільства, створює передумови для узурпації влади. Україна не може допустити ще раз те, що вона пережила за Януковича і що довелося виправляти з великими втратами та важкими наслідками. Днями троє колишніх польських президентів та відомі громадські діячі публічно виступили проти запроваджуваної в Польщі судової реформи, побачивши в ній загрозу знищення незалежності судів та можливість встановлення диктатури. Наразі в Україні триває більш масштабна судова реформа. Але ніхто з такими заявами не виступає. Тому, що вона не має в собі такої загрози чи тому, що нікому сказати? (*Дзеркало тижня* (https://dt.ua/internal/konstituciyniy-sud-povernennya-status-kvo-249201_.html). – 2017. – 21.07).

С. Заліщук, Новое время: Як ми втратили незалежний Конституційний Суд

Головна ганьба, за яку проголосував парламент – скасування справжнього конкурсу на посади суддів КСУ

Конституційний Суд кілька разів змінював історію України. Колись Кучма отримав право балотуватися на третій термін саме через рішення КСУ. А потім Янукович використовував КСУ для повернення собі повноважень Кучми.

13 липня варто запам'ятати як день, коли Порошенко повторив долю свого попередника. Ухвалення закону дозволило президенту взяти КСУ під свій контроль.

Справа не лише в новій неєвропейській процедурі обрання Омбудсмана, яка стала жертвою бажання Народного Фронту отримати цю посаду. Це катастрофа цього закону, але не головна.

Головна ганьба, за яку проголосував парламент – скасування справжнього конкурсу на посади суддів КСУ. Незалежний конкурс перетворився в рекомендацію, необов'язкову до виконання.

Також варто згадати, що голову Апарату КСУ вивели з процедури обрання держслужбовців категорії А, тепер його будуть призначати за поданням голови КСУ. Встановлюється повний контроль за працівниками.

До речі, за закон проголосувала картка Ольги Богомолець, яка потрапила до Феофанії. Це якось трошки перебір по відношенню до хворої людини.

Ну й останнє. Контроль над КСУ президент отримав ціною голосів Опоблоку, якому пообіцяли з Добкіна недоторканність зняти, але не арештовувати.

І коли люди запитують, де ув'язнення прибічників і корупціонерів часів Януковича, їм можна згадувати ось цей день. Ось воно, у вигляді ціни, сплаченої Порошенком за підконтрольний Конституційний Суд (*НВ* (<http://nv.ua/ukr/opinion/zalishuk/jak-mi-vtratali-nezalezhnij-konstitutsijnij-sud-1478732.html>). – 2017. – 14.07).

А. Ганус, Експрес: Банкова просуває модель неповноцінного антикорупційного суду, таку, як у Бангладеш і Кенії

Судова реформа – ухвалений торік закон “Про судоустрій і статус суддів” – недвозначно зобов’язує: у країні має бути створено Вищий антикорупційний суд.

“Згідно з узятими Україною зобов’язаннями перед МВФ, закон про створення Антикорупційного суду має бути прийнятий до середини червня 2017 року”, – нагадало нещодавно у спеціальній заяві Представництво ЄС в Україні. Червень закінчився, липень настав, антикорупційний суд так і не появився.

Як ми з’ясували, на сьогодні не визначено навіть, до якої моделі антикорупційного суду ми рухаємося. За словами експертів, у світі є чотири основні моделі таких судів, і вони принципово різняться.

Докладно ситуацію з’ясовуємо в розмові з Маркіяном Галабалою, адвокатом, експертом судової групи “Реанімаційного пакета реформ”, та Максимом Костецьким, юристом “Transparency International Україна”.

– Насамперед поясніть, чим антикорупційні суди відрізняються від інших. Чи багато країн має такі суди?

М. Галабала: – Як “антикорупційний суд” міжнародні організації в нас час визначають або суддю, або суд, або підрозділ суду чи трибуналу, який спеціалізується в основному на розгляді справ про корупцію. У тій чи тій формі спеціалізовані антикорупційні суди нині запроваджено у 20 юрисдикціях. Тобто в кожній десятій державі світу.

Найперший антикорупційний суд появився далекого вже 1979 року на Філіппінах. Через двадцять років до такого рішення прийшов Пакистан. Далі антикорупційні суди стали вже активніше поширюватися світом. Від 2002-го до 2010 року їх у різній формі запровадили Індонезія, Непал, Кенія, Бангладеш, Бурунді, Хорватія, Уганда, Словаччина, Афганістан та Палестина. У нинішньому ж десятилітті антикорупційні суди ввели вже до своєї системи правосуддя Камерун, Малайзія, Болгарія, Сенегал, Ботсвана, Мексика, Танзанія і Таїланд.

– Впадає у вічі, що серед двох десятків країн лише три європейські – Хорватія, Словаччина і Болгарія. Може, цей шлях насправді не для нас?

М. Костецький: – Антикорупційні суди появляються у країнах, де з різних причин надто серйозні проблеми з ухваленням рішень проти топ-корупціонерів звичайними судами.

Тоді як більшість європейських країн демонструє ефективне правосуддя в корупційних справах, тому нема потреби ускладнювати систему спеціалізованими судами.

– Які ж моделі антикорупційних судів запровадили ті два десятки країн?

М. Костецький: – Власне кажучи, у різних країнах сформувалися чотири основні моделі. Перша – модель “одноосібний суддя”. У Бангладеш і Кенії просто створили в загальних місцевих судах посади окремих спеціалізованих суддів з розгляду справ про корупцію. Апеляції на їхні рішення розглядають звичайні судді.

Друга модель – повноцінний антикорупційний суд як суд першої інстанції. У Європі її мають Хорватія і Словаччина, тобто дві з трьох європейських держав, що запровадили антикорупційні суди. Та й загалом вона найпоширеніша. Спеціалізований антикорупційний суд у таких країнах має первісну юрисдикцію над справами про корупцію, а апеляційні скарги розглядає Верховний суд.

Третя модель – гібридна, змішана. Антикорупційний суд може функціонувати одночасно як суд першої інстанції при розгляді деяких (важливіших) справ про корупцію та як апеляційний суд при розгляді інших справ, які розглядають у першій інстанції загальні місцеві суди. Апеляційні скарги на рішення антикорупційного суду надходять до Верховного суду.

І є четверта модель – це система антикорупційних судів, котра об’єднує суди як першої інстанції, так і апеляційні. Її ще називають “універсальний паралельний суд”. Згідно з цією моделлю, постає цілком

окрема система судів для розгляду справ щодо кримінальних правопорушень в антикорупційній сфері. Така схема працює, зокрема, в одній із трьох європейських держав – Болгарії, а також в Індонезії та Малайзії.

М. Галабала: – Підставу для ще одного поділу дала свого часу Гватемала – вона стала першим прикладом задіяння іноземців безпосередньо до роботи в таких структурах.

– *А до якої з моделей рухається Україна? І чи оптимальна вона для наших умов?*

М. Костецький: – Боротьба довкола цього вибору якраз у розпалі. 1 лютого цього року група депутатів зареєструвала законопроект №6011 про створення Вищого антикорупційного суду. Запропонована цим проектом модель передбачає створення Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції для корупційних справ, а також формування Антикорупційної апеляційної палати у складі Верховного Суду (для розгляду апеляцій на рішення суду першої інстанції). Однак, зважаючи на давно утверджені сумні реалії української судової системи, є великий сумнів, чи така апеляційна палата у складі ВСУ буде по-справжньому незалежною та об'єктивною.

М. Галабала: – А нашим варіантом передбачено, що перегляд рішень Вищого антикорупційного суду в апеляційному порядку здійснюватиме апеляційна палата, утворена у складі самого ВАС. Вона матиме і окремих суддів, і окрему юрисдикцію, і навіть фізично буде розташована в окремій будівлі. Якщо ж незадоволена сторона подаватиме ще й касацію, то перегляд рішень ВАС в касаційному порядку проводитиме вже Касаційний кримінальний суд Верховного Суду, адже, за Конституцією, Верховний Суд – найвищий суд у системі судоустрою.

М. Костецький: – Щодо способу добору суддів Вищого антикорупційного суду, то концепція пропонує проводити відбір у ВАС через відкритий конкурс із застосуванням

жорстких і прозорих критеріїв доброчесності та професійної етики. Формальні кваліфікаційні вимоги до кандидатів виписати так, щоб у конкурсному відборі могли взяти участь якнайбільше суддів, правників та науковців.

На певний обмежений час робоча група ініціює утворення додаткового фільтра – спецколегії у складі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка відповідатиме за конкурсний добір кандидатів на посади суддів ВАС. Більшість її членів мають становити особи, номіновані на пропозицію тих міжнародних донорів, які надають підтримку впровадженню антикорупційних програм в Україні. Рішення спеціальної колегії повинні бути обов'язковими до врахування ВККС – вона не могла б рекомендувати на посаду судді ВАС кандидатів, які не були ретельно перевірені та схвалені спецколегією.

– *А що сказала на це влада?*

М. Галабала: – На початку червня народний депутат з фракції “Блок Петра Порошенка” зареєстрував законопроект №6529 про зміни до закону про судоустрій. Ним запропоновано... взагалі відмовитися від створення Вищого антикорупційного суду. Замість того у звичайних судах мали б з'явитися судді, що спеціалізуються на розгляді корупційних правопорушень. Тобто це щось близьке до згадуваної тут моделі Бангладеш і Кенії.

Очевидно, що так Адміністрація Президента намагається відмовитися від ідеї функціонування цілком незалежної системи антикорупційного правосуддя. Як виглядає, ухвалення закону про антикорупційний суд відклали на осінь або й на пізніше. І наразі ніщо не вказує на те, що цим законом політики готові надати країні реальний інструмент для засудження корупціонерів, а не якусь марну річ (*Expres (http://expres.ua/main/2017/07/19/252950-bankova-prosuvayemodel-nepovnocinnogo-antikorupciynogo-sudutaku-bangladesh). – 2017. – 19.07).*

М. Хандурін, Горон: Це не реформи, а ямковий ремонт пострадянської приказної держави та права

Через чверть століття після похорону утопічного комунізму та здобуття народом України незалежності йому так і не вдалося позбутися родимих плям комунізму у вигляді приказної держави та права.

Приказна форма держави та права народилася й існувала в епоху феодалізму в Середні віки в Російській імперії, до складу якої входила й Україна. Ця система складалася з місцевих органів державної влади – приказів, перейменованих згодом на повіти, губернії, а також центральних органів виконавчої державної влади – урядів. Способи їхнього управління суспільством формували царем, уряди та його міністерства у формі указів, наказів та інструкцій.

Окрім того, приказна система держави та права була побудована не на об'єктивних законах розвитку суспільства, незалежних від волі та свідомості людей, а на суб'єктивному волюнтаризмі, де часто бажане видавали за дійсне. Тому ці закони не виконували громадяни, і не випадково народна мудрість свідчила, що суворість російських законів характеризується їх невиконанням.

Слід зазначити, що, згідно з теорією держави та права, мудрий законодавець не створює законів: це неможливо в принципі, оскільки закони розвитку суспільства, як і природи, існують незалежно від волі людей і диктують їхню поведінку. Ці закони треба відкривати та правильно формулювати.

Більшовики, прийшовши до влади в 1917 році, привласнили та використали для утримання влади феодальну систему приказної держави та права, модернізувавши її і привівши її у відповідність з утопічною комуністичною ідеологією.

Після природно-історичної смерті комунізму ця приказна система держави та права дісталася

нам у спадок і досі існує в наші дні. Закони, як правило, необ'єктивні та волюнтаристські, тому їх не виконують громадяни, що живуть за об'єктивними законами.

Водночас значну частину суспільних відносин регулюють не закони, а накази й інструкції міністрів, що найчастіше порушують Основний закон – Конституцію України. Їхня кількість із реєстрами й адміністративними платними послугами зашкалює, перевищуючи в десятки разів їхню кількість у цивілізованих країнах.

Практика незаперечно свідчить про те, що рівень розвитку держави та права, який забезпечує належну реалізацію природних прав і свобод громадян, визначається рівнем їхніх економічних свобод. Україна за рівнем економічних свобод та індексом “легкості ведення бізнесу”, за даними міжнародних організацій, перебуває на дні держав із ринковими економіками.

Саме в цьому причини корупції, деіндустріалізації країни, демографічної кризи, стагнації економіки, руйнування культури та моралі українського суспільства.

Для подолання цих негативних катастрофічних явищ необхідно знищити систему приказної держави та права, побудувавши нову демократичну систему, засновану на принципах верховенства держави та права – безумовного пріоритету природних прав і свобод людини, даних їй Богом від народження.

Це необхідно зробити шляхом ухвалення на референдумі народом України нової Конституції України та реалізації її положень та інститутів (*Гордон (<http://gordonua.com/ukr/blogs/khandurin/-tse-ne-reformi-a-jamkovij-remont-postradjanskogo-nakaznogo-derzhavi-i-prava-198802.html>). – 2017. – 20.07*).

П. Вуєць, Главком: Проект «АнтиЮля». Як Порошенка схиляють зректися повноважень

Навіщо Яценюку і Гройсману закортіло переписувати Конституцію

На нещодавній тусовці в Кабміні, присвяченій 100-річчю українського уряду, експрем'єр Арсеній Яценюк відзначився цікавим спічем. Лідер «Народного фронту» публічно підняв питання зміни Конституції в частині перерозподілу повноважень між гілками влади. Мовляв, те, як усе влаштовано на печерських пагорбах зараз не працює.

«Дво- чи тривладдя в країні призводить до безладдя і безвідповідальності, – заявив Арсеній Петрович. – Зміни до чинної української Конституції є невідкладні. Якщо це – уряд, то уряд несе всю повноту відповідальності перед українським народом і це уряд, який має відповідні права, щоб реалізовувати відповідну політику. Якщо це міністри, то це – політичні фігури, що мають підтримку парламенту і можуть реалізувати програму реформ». За словами Яценюка, в цій моделі президент має бути національним арбітром, що стоїть над процесом.

Сказав – і зник, більше що тему не розвиваючи, тож тепер можна тільки здогадуватись, що конкретно мав на увазі колишній глава Кабміну.

Ідея перезавантаження системи влади і Конституції-2004 не нова. Всі пам'ятають перетягування канату за часів президентства Віктора Ющенка та прем'єрств Юлії Тимошенко та Віктора Януковича. Саме за часів урядування останнього в політичному лексиконі навіть з'явився термін «контрасигнація» – Янукович-прем'єр вважав, що його підпис та підписи міністрів обов'язкові на президентських актах. В результаті криза завершилась достроковими парламентськими виборами. Зараз діє та сама Конституція, яку прийняли 2004 року і вона набула чинності 2006-го, криза всередині коаліції та між президентом і прем'єром зовні не така напружена, але внутрішні ревності і намагання поставити один одного на місце іноді виплескуються назовні. Все це посилюється специфічним стилем керування Петра Олексійовича, який намагається контролювати

все. Тож, на думку Яценюка, всі ці протиріччя можна подолати, переписавши Конституцію – зменшивши президентські повноваження та збільшивши прем'єрські.

У квітні в «Народному фронті» згадали, що у нас взагалі-то парламентсько-президентська республіка, і у президента непогано було б забрати, скажімо, право призначення губернаторів і деяких міністрів з його «залізної» квоти. Поки це обговорюється всередині «Фронту», також цієї ідеї торкнулись на стратегічній раді, де неопублічно збираються ключові фігури влади на чолі з президентом. Її нібито підтримав також і Володимир Гройсман. Чинний прем'єр зараз у значно кращих стосунках з Яценюком, який співає своєму наступнику дифірамби, ніж із президентом. Втім, на цьому все і затихло, аж доки про необхідність подолати дуалізм влади Яценюк знову не заговорив тиждень тому.

«Думаю, це треба розглядати з точки зору піару особисто Яценюка, – знизує плечима депутат із президентської фракції Вадим Денисенко. – Наскільки я розумію, ніяких великих консультацій з цього приводу із БПП не велося. Ми говоримо лише про піар-історію, яка не має нічого спільного з можливістю втілити її у життя».

Скептично ставляться до перспективи обмежити повноваження президента і в «Народному фронті». «Це давня ідея Арсенія, але імовірність цього не більше 5%, – кажуть «Главкому» співрозмовники з лав «фронтовиків». – Навіть не через те, що Порошенко упреться, а через те, що наш народ все-таки досі вірить в царя всемогутнього. А який же цар без повноважень?»

Чому зараз?

Зрозуміти «конституційний зуд» Яценюка можна: наразі він хоч і контролює одну з фракцій коаліції, але все ж дещо випав із процесів та інформаційного поля. Його президентські

перспективи примарні, а от повернення на прем'єрську посаду – це вже предмет торгів, і не надто зі сфери фантастики. Тож спробувати підготувати підґрунтя для цього шляхом зміни Основного закону – один із варіантів.

«Порошенка і так все влаштовує. В його розумінні, він привів систему до оптимального положення, коли він контролює майже все і ні за що не відповідає, – констатує політтехнолог Андрій Золотарьов. – А Яценюку в цій ситуації місця на політичному полі нема. Його можна відвоювати тільки радикально змінивши внутрішньополітичний баланс через подолання цього дуалізму влади. Мотивувати Порошенка піти на це можуть політичним шантажем та загрозою політичної кризи».

Політолог Володимир Фесенко згадує, як наприкінці квітня – на початку травня 2014-го був присутній на нараді, де дебатовали зміни до Конституції: «Вже тоді ця ідея дуже подобалась Яценюку, бо він чудово знає, що в парламентських республіках саме прем'єр-міністр є ключовою фігурою».

Фесенко перераховує декілька причин актуалізації цієї ідеї зараз: «По-перше, ризик перемоги на виборах Юлії Тимошенко. Конституційна реформа, яку свого часу ініціював Кучма і яка була реалізована 2004-го, теж була спрямована на те, щоб урізати повноваження будь-якого президента. По-друге, у Яценюка можуть відчувати, що в активній частині суспільства достатньо критичні настрої щодо надмірного впливу президента через його гіперактивність та неформальний вплив у різних напрямках. По-третє, Яценюк чудово розуміє, що в нього нема шансів виграти наступні президентські вибори, а от на парламентських, об'єднавшись із партією Порошенка, він цілком може претендувати на посаду прем'єра».

Яценюк розуміє, що в нього нема шансів виграти наступні президентські вибори, одним з фаворитів яких є Тимошенко, а от на парламентських, об'єднавшись із партією Порошенка, він цілком може претендувати на посаду прем'єра.

Об'єднання партій коаліції, що опинилися зараз в одному човні з купою пробойн, –

також елемент внутрішньокоаліційних торгів. Причому «Фронт» із його невисокими рейтингами зацікавлений задушити колег по більшості в братніх обіймах значно більше, ніж «Блок Порошенка». Не дивно, що про переговори про злиття першим публічно заявив найближчий соратник Яценюка Андрій Іванчук. Водночас у БПП цю тему коментують мляво. Впливовий депутат Олександр Грановський акцентував, що зараз питання об'єднання двох сил втратило гостроту, і він особисто в нього не вірить.

«Яценюк поки що залишається політично токсичним персонажем, близькість до якого може бути згубною для будь-якого політичного проекту», – додає Андрій Золотарьов.

Справа не в Конституції

Але повернімось до конституційних змін. Варто нагадати, що ще 2014-го новий президент Петро Порошенко вніс до парламенту свій проект Конституції. Серед всього іншого, проект передбачав і новий розподіл повноважень у владному трикутнику «президент–парламент–уряд». Якщо зараз президенту потрібна згода парламенту для призначення і звільнення голови СБУ та Генпрокурора, то пропонувалось, щоб звільняти силовиків президент міг самостійно. Також президент хотів призначати і звільняти голову Антимонопольного комітету без участі Верховної Ради, голів національних комісій, що регулюють природні монополії, сфери зв'язку та інформатизації, ринки цінних паперів і фінансових послуг. За президентською концепцією Конституції, ліквідувався інститут голів обладміністрацій, втім з'являлись «представники президента» в областях. Але цей проект реалізували тільки в частині судової реформи. До всього ж іншого у парламентаріїв руки не дійшли, хоча проект Конституції від президента ще в липні 2014-го внесли до порядку денного Ради.

Взагалі «неофіційних» проектів Конституції є безліч. Один із них, наприклад, напрацювала Українська Гельсінська спілка з прав людини. Згідно з проектом, законодавчу владу в країні здійснюють Національні збори, які складаються з двох палат – Палати регіонів і

Палати депутатів. Палата регіонів уособлює політичне представництво регіонів, складається із сенаторів, які обираються з числа депутатів обласних рад. А Палата депутатів (нижня палата) обирається безпосередньо громадянами України. За прикладом Сенату – верхньої палати Конгресу США, Палата регіонів надає згоду на призначення президентом України прем'єр-міністра та членів уряду, суддів Конституційного суду.

Петру Порошенку цей варіант, мабуть, дуже би сподобався. Двопалатність парламенту в наших реаліях зробить його слабкішим, а уряд, згідно з цим варіантом Конституції, безпосередньо підпорядковуватиметься главі держави, який «займає найвище місце в ієрархії державних інститутів країни, очолює державну виконавчу владу в Україні». Але дуже сумнівно, що нинішній парламент таке освятить.

Свій варіант Конституції є й у партії «Свобода», яка виступає за строго президентську форму правління.

2015 року Порошенко створив Конституційну комісію для розробки змін до Основного закону – подібні органи більшою мірою безплідно функціонували і за Ющенка, і за Януковича. Востаннє комісія, яку очолює Володимир Гройсман, засідала у травні, коли створила робочу групу для підготовки конституційних змін щодо статусу Криму. Але перерозподіл владних повноважень, на який натякав Яценюк, вона не розглядала, хоча в експертному колі ця тема витає.

Заступник голови комісії Віктор Мусіяка в розмові з «Главкомом» нарікає, що справа не в недосконалості нинішньої Конституції, а в небажанні її виконувати: «У нас часто повторюють ту саму дурню, що є якийсь дуалізм влади. Ніякого дуалізму в Конституції нема – в 2004 році достатньо чітко було розподілено повноваження виконавчої влади, але президенти постійно лізуть у цю сферу. Проте це просто антиконституційно. Наприклад, у законі написано, що голову НКРЕКП призначає президент, але цього немає в повноваженнях президента в 106-й статті Конституції! Все, що стосується виконавчої влади, має бути в повноваженнях Кабміну. І Яценюк, коли був

прем'єром, міг руба поставити питання, що є сфери виконавчої влади, на які абсолютно неконституційно зазіхає президент. За парламентсько-президентської системи саме виконавча влада має бути центральною. А у нас Конституція живе своїм життям, а реальність – за межами конституційних вимог».

Мусіяка визнає, що не все в нинішній Конституції органічно і, можливо, треба провести ревізію, але це мають робити фахівці з різних сфер.

Експерт із конституційного права «Центру політико-правових реформ» Богдан Бондаренко згадує, що політреформа 2004-го мала на меті обмежити повноваження президента, що, на його думку, загалом позитивно для посткомуністичних країн. «Але вона була виписана таким чином, що велика кількість повноважень стосуються одночасно і президента, і прем'єра, – констатує експерт. – За Конституцією, президент не має жодного стосунку до внутрішньої політики, але все одно активно в неї втручається. Ненормально, коли президент дає розпорядження Кабміну. Президентський вплив на Генпрокуратуру, національну безпеку, місцеві адміністрації – все це треба переглянути і в дечому й далі звужувати президентські повноваження. Але думаю, що перед тими, хто зараз закликає змінити Конституцію, стоїть не питання збалансувати владу, а переписати її під вибори 2019-го».

Бондаренко не чув, щоб над анонсованими Яценюком конституційними змінами наразі велась активна робота.

«Конституціоналістам треба сісти за стіл із представниками Адміністрації президента, фракцій і обговорити, на що є політична воля, – розписує необхідний алгоритм експерт. – А потім конкретизувати це у вигляді норм. Якщо буде консенсус, то це декілька місяців роботи. Якщо ж цей проект змін буде розроблений невідомо де і потім через якихось науковців його легалізують – звісно, це може зайняти і менше часу. Є ризик того, що до 2019-го президент буде послаблювати свої повноваження в обмін на послаблення Верховної Ради – наприклад, захоче двопалатний парламент, який

характерний для федерацій. Це ускладнить проходження рішень».

Сенс для Порошенка

В усіх цих танцях навколо Конституції чи не найголовніше – навіщо Порошенку, який звик концентрувати в своїх руках геть усе, відмовлятися від комфортного для себе стану речей. Мотивацією Кучми – Медведчука, які свого часу провели зміни до Конституції, що діють нині, було ослабити майбутнього президента. Гіпотетично, Порошенко може піти на це у випадку, якщо побачить, що шансів залишитись на другий термін у нього нема. Таким чином президентське крісло може стати не таке спокусливе для його наступників. Але спроби таким чином ослабити Юлію Тимошенко, яка нині за рейтингами є ймовірним наступним главою держави, видаються наївними. У когось є сумніви, що Юлія Володимирівна у випадку перемоги на президентських виборах не забариться провести подібний фінт, як Янукович 2010-го, і повернути собі втрачені повноваження? А інших

пряників, які можуть пообіцяти Порошенку «фронтоники» в обмін на «обрізання», не так багато. Хіба шантажувати розпадом коаліції, але тоді уламки неминуче накриють і їх. Або пообіцяти вибори президента в парламенті, але це звучить надто фантастично.

«Яценюку важливо озвучувати ідею, аби до неї звикало суспільство, аби через публічну дискусію поступово схилити до такого рішення самого Порошенка, – каже Фесенко. – Плюс, Яценюк зараз – у тіні, в нього не так багато приводів та майданчиків для висловлювань, а він хоче повернутися в політику. Але якщо намагання реалізувати цю ідею буде зроблено, то не раніше майбутнього року».

І ще не слід забувати, що у двох фракцій коаліції, навіть за всього бажання, немає голосів, щоб самостійно змінити Конституцію. Аби отримати цифру «300», доведеться шукати допомоги на стороні (*Главком (<http://glavcom.ua/publications/proekt-antiulya-chomyacenyuk-proponuje-poroshenku-perepisati-konstituciyu-427754.html>). – 2017. – 26.07.*)

І. Крулько, Українська правда. Блоги: "Судовий урок" Польщі для Банкової

Поляки показали гарний приклад для українців, як треба діяти, коли влада нав'язує суперечливі і шкідливі реформи, не чує народ та опозицію. Цей кейс може бути гарним уроком для Банкової, яка подібно польській владі, намагається формувати суди під себе.

Узурпаторські плани польської влади зірвано. І все завдяки багатотисячним протестам проти судової реформи. Вони тривали більше тижня у понад 100 містах Польщі із палаючими свічками, білими трояндами, національним та європейськими стягами і читанням уривків із Конституції.

Президент Польщі Анджей Дуда заявив про готовність ветоувати два суперечливі закони – “Про Верховний суд” та “Про Державну раду судочинства”. За ними Верховний суд підпорядковувався б Мін'юсту, голови окружних та апеляційних судів призначались

міністром (без консультацій з представниками органів правосуддя), а члени Національної судової ради (органу, що призначає суддів) – депутатами.

І хоч Дуда у заяві забув про третій закон – “Про загальні суди”, який входить у пакет судової реформи, це вже перемога демократії, яку Польща запише у свою історію.

На президента Польщі вплинули протести всередині та ззовні країни. Як відомо, на цих вихідних поляків підтримало 18 міст ЄС, з них 9 столиць країн. А також заяви Єврокомісії і Держдепу США.

Так, ЄК закликала Варшаву відкласти реформу із трьох законів і навіть натякнула, що їх прийняття може спричинити рекомендації, санкції і навіть обмеження права голосу Польщі у рамках ЄС.

Не менш гострою була й оцінка реформи й заява Держдепу США: “Польський уряд

продовжує впроваджувати законодавство, яке може підірвати незалежність судів і послабити верховенство права в Польщі. Ми закликаємо всі сторони гарантувати, щоб будь-яка судова реформа не порушувала конституцію Польщі або міжнародно-правові зобов'язання і поважала принципи незалежності суддів і поділу влади”.

Врешті-решт поляки спромоглися не тільки вибудувати чесний суд, відновити довіру до судочинства, а й відстояли право на незалежність суду, коли влада намагалася здійснити нападки.

В Україні маємо значно трагічнішу ситуацію з судами. Замість верховенства права у нас й досі діє “телефонне право” і “корупція” у судах. Про це в один голос кажуть люди, які стикаються з несправедливими рішеннями суддів і змушені або платити хабарі, або звертатись у Європейський суд з прав людини.

Більше того, слабкі суди і корупція погіршують інвестклімат в Україні навіть більше, ніж війна, наголошують послы іноземних держав в Україні.

Та замість рішучих і докорінних реформ, боротьби із корупцією, у тому числі у судах, бачимо спроби залишити все, як є. Банковій вигідно мати повністю залежну судову систему, бо за “ручного суду” результат відомий наперед і немає жодної відповідальності.

Це, до речі, дуже добре показала “тарифна справа” Юлії Тимошенко і затягування її Окружним судом міста Києва. У цій справі, т.зв. суд не виніс жодного рішення. Її банально поклали у довгу шухляду, дочекавшись завершення повноважень двох суддів і в новому складі, куди додався “випадково” голова суду Вовк, відправили справу на експертизу.

Якби ж справа розглядалась за законом, достатньо було б лише одного аргументу: Кабмін не мав права встановлювати ціну на газ для населення у розмірі 6 879 грн за тисячу

кубометрів. Бо це суперечить закону “Про ринок природного газу” і є прерогативою регулятора – НКРЕКП.

Більше того, тарифоутворення відбулося не прозоро і не обґрунтовано, без фінансового плану та інвестиційної програми ПАТ “Укргазвидобування”. У результаті лише за минулий рік населення переплатило за комуналку 70 (!) млрд грн, які осіли у вигляді надприбутків у Нафтогазі.

Звичайно, все це можна списати на неререформовані суди. Але проблема полягає в тому, що відбувається саботаж створення тих, які покликані долати корупцію. Законом “Про судоустрій та статус суддів” передбачено створення Вищого антикорупційного суду. На розвиток цієї норми групою народних депутатів внесено відповідний законопроект №6011, який передбачає не просто створення суду з нуля, але і незалежний добір нових суддів. Натомість Банкова видумала, як лишити все, як є і замість незалежного антикорупційного суду створити “ручні” антикорупційні палати в існуючих судах з існуючих суддів.

При цьому умудрилися донести до Голови Єврокомісії Юнкера, що антикорупційні палати – це і є створення антикорупційного суду. По суті, пана Юнкера було введено в оману. Як результат, голова представництва Єврокомісії в Україні Мінгареллі змушений був підтвердити незмінність позиції ЄС щодо створення окремого антикорупційного суду.

Історія з Вищим антикорупційним судом далеко не завершена і буде мати продовження. Головне питання: “Яким чином буде здійснюватися добір суддів – незалежно, чи як завжди?”. І до речі, це буде тестом для українців на дорослість та готовність відстоювати демократичні цінності і право на чесний суд. Поляки довели, що можуть! (*Українська правда. Блогу* (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/krulko/59776a37e6253/>). – 2017. – 25.07).

А. Довбенко, Корреспондент: “Судова реформа не ідеальна”

В Україні треба докорінно міняти практично все: суди, банки, освіту, медицину, правоохоронні органи, транспортну систему та інфраструктуру. Кожна реформа дається важко, з болем і невгамовною громадською та експертною дискусією. Адвокат, керуючий партнер міжнародної юридичної фірми, А. Довбенко розповів нам про те, як застаріла судова система заважає розвиватися бізнесу, що необхідно міняти у Нацбанку, і чому потрібно відходити від поняття “копірайт”.

Реформа судової системи

Компанія Андрія Довбенко спеціалізується на супроводі бізнесу на самих різних етапах: створення та інвестування, злиття і поглинання, вирішення спірних питань, фінансової реструктуризації. Як юрист А. Довбенко працює з українськими та іноземними компаніями, в тому числі в правовому полі інших держав. Багаторічний досвід дозволяє йому бачити проблеми комплексно і з різних ракурсів: “Реформа судової системи потрібна перш за все бізнесу. Існуюча система, по суті, радянська – вона не сприймає приватного підприємця як учасника правових відносин. У ній є місце тільки державі і окремій людині”.

За словами А. Довбенко, українська судова система характеризується певною оперативністю і це її безперечна перевага. “Мінус же полягає у великій кількості стадій оскарження, нам стільки не потрібно. Необхідно робити поправку на ментальність – у нашій країні одночасно працювати і судитися – це нормально. На Заході, коли справа доходить до суду – це фініш, розрив відносин”, – пояснює юрист.

Зміни системи ніколи не відбуваються відразу. Уганда не може за одну ніч стати Австрією, але вона може стати Румунією. “Судова реформа не ідеальна, але її потрібно робити навіть в такому вигляді. Вже зараз нам необхідний Верховний суд для реалізації глобальних завдань, які блокуються рішеннями локальних судів”, – впевнений Андрій Довбенко.

Ефективні зміни в корпоративному праві

Андрій Довбенко впевнений, що якісні зміни відбуваються в сфері корпоративного

права. Наприклад, законодавча ініціатива про механізм так званого squeeze-out сприяє витісненню міноритарних власників акцій. Якщо міноритарії не хочуть продавати свої акції, то в Україні вплинути на них з точки зору права неможливо. Наявність таких міноритаріїв робить придбання контрольного пакета акцій менш привабливим. Результат ситуації може бути різний, аж до відмови від інвестиції. “У моїй практиці досить часто доводилось працювати в умовах англійського права. У ньому є ряд ефективних інструментів, недоступних для права українського. Наприклад, коли власник мажоритарного пакету збирається продати бізнес, потенційний покупець цікавиться про домовленості з міноритарними власниками”, – пояснює ситуацію Андрій Довбенко.

“В англійському праві також існує правило tag-along: міноритарний власник акцій може прикріпитися до мажоритарного при продажі. У разі купівлі пакета акцій вище встановленого порогу (як правило, 95% акцій і більше), не тільки новий власник може зажадати продажу, але і міноритарії мають право вимагати у нього викупу своїх акцій за вартістю не нижче ринкової. Однак всі ці корисні механізми і починання будуть працювати тільки за умови нормальної роботи судів і правоохоронної системи”, – говорить Андрій Довбенко.

Проблеми банківської системи

Національний банк України щоденно стикається з величезною кількістю нерозв'язних проблем.

Слабке місце української фінансової системи – сфера банкрутства: там відбуваються найабсурдніші та нечесні торги. “Головна проблема – швидкість. Система спрямована на заморожування, а не вирішення питань, закони працюють на боржників. А боржники – це бізнесмени, у яких не збігаються дебіт з кредитом, вони не мають права працювати на ринку”, – говорить про процеси, пов'язані з банкрутством, Довбенко Андрій.

Підприємства вмирають, їх розпилюють на металобрухт десятиліттями. І поки немає системної спроби реформувати сферу

банкрутства. Ринок недостатньо згуртований, певною мірою підірваний Національним банком. Історично в цьому відношенні були міцними українські банки з більш широким інструментарієм та глибоким розумінням локальних особливостей. Однак, таких “дійсних” учасників ринку залишилося дуже мало.

Юрист відверто розмірковує про банківську сферу України: “Те, що сьогодні відбувається, всі ці заяви про те, що якісь банки працювали за для відмивання грошей або для якихось інших цілей – лише виправдовування відсутності політичної волі”. Андрій Довбенко впевнений, що фінансовий моніторинг володіє величезною кількістю повноважень, а фінансова розвідка працює на світовому рівні, тому перевірити роботу банків нескладно.

Про інтелектуальну власність

В процесі реформування української держави досить гостро стоїть питання інтелектуальної власності та авторських прав. Відомо, що Україна – держава з проблемами в сфері інтелектуального права. Наш співрозмовник, юрист Андрій Довбенко, вважає, що глобально світ повинен йти від копірайту. Потрібно шукати інші різновиди заробітку від інтелектуального продукту, монетизувати його інакше.

Втім, це не означає, що потрібно порушувати чинне законодавство. На думку юриста, сенсу в судах з питань інтелектуальної власності та антикорупційним ініціативам немає – все це треба регулювати на рівні палат. Також, як і немає сенсу створювати нові органи на зразок НАБУ і КСБУ в надії, що вони будуть працювати по-іншому і їхні послуги будуть ефективніше.

Щодо інтелектуального права, Андрій Довбенко вважає: “Чому в Україні хороші айтишники? Через відсутність копірайту. Вони отримують хорошу освіту, а потім просто скачують все, що їм потрібно, і відточують свої навички. Зайнятися ІТ в США – це дороге задоволення з урахуванням покупки всіх копірайтів. Компанії, які дивляться в майбутнє, повинні прибирати його зі своїх бізнес-процесів”. Інновації не в тому, щоб створювати свої власні приватні системи, як це робив бренд Microsoft, а в тому, щоб розвиватися, створювати щось нове, просувати еволюцію технологій і прогрес. За цим майбутнє (*Корреспондент* (<http://ua.korrespondent.net/business/3871849-andrii-dovbenko-sudova-reforma-ne-idealna>). – 2017. – 26.07).

С. Дацюк, Українська правда. Блоги: Проблеми законопроекту про деокупацію

12-го липня 2017-го року Громадське ТБ опублікувало неофіційний текст законопроекту “Про особливості державної політики з відновлення державного суверенітету України над тимчасово окупованою територією Донецької та Луганської областей України”.

Давайте дуже коротко проведемо аналіз цього законопроекту.

Спочатку давайте подивимося на основну рамку законопроекту – “Грунтуючись на Декларації про суверенітет України та Конституції України”. Отже перше ж речення вказує на те, що законопроект має повністю відповідати Конституції України. Ніде в законопроекті не сказано про те, що Конституція України не передбачає всіх нинішніх обставин війни і окупації, тому має

бути уточнена чи доповнена. А раз так, то це означає, що вся Конституція визнається в нинішньому законопроекті як його нормативна база. За великим рахунком, саме ця дилема з формальної точки зору не дозволяє нам унормувати окупацію та деокупацію на законодавчому рівні.

Цей законопроект просто перераховує різні джерела норм, на яких він ґрунтується, – Декларація про суверенітет (України) та Конституція України, Статут ООН та Декларація принципів міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співпраці між державами відповідно до Статуту ООН від 24 жовтня 1970 року, резолюція 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї ООН “Визначення агресії” від 14 грудня 1974 року, Меморандум

про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною та Російською Федерацією 1997 року, IV Гаазька Конвенція від 5 (18) жовтня 1907 року, IV Женевська Конвенція 1949 року.

Про джерела законодавчих норм говорить стаття 3-тя, яка лише констатує поєднання національного та міжнародного законодавства. Водночас законопроект нічого не говорить про способи узгодження цих норм з різних джерел, не відповідає на питання, коли і яка норма національного чи міжнародного права застосовується, і що робити, коли відповідної національної норми взагалі нема, а є лише міжнародна норма. Також ніде в цьому законопроекті не сказано, як потрібно діяти, коли виникає конфлікт чи колізія між національними та міжнародними правовими нормами в ситуації війни. Нагадаю, що Конституція України в статті 9-ій та статті 18-ій щодо співвідношення норм міжнародного та національного права описує здебільшого ситуації миру, а не війни. На мій погляд, в ситуації війни має використовуватися примат національного законодавства над міжнародним, а міжнародні правові норми мають застосовуватися лише в тій мірі, в якій вони захищають інтереси України.

Давайте тепер подивимося на міжнародно-правову правомочність та конституційність цього законопроекту, яка ним самим визнається як основа.

Використання поняття “тимчасово окуповані території” є досить довільним і з юридичної точки зору безграмотним.

Міжнародне право містить термін “окуповані території”. Дивіться, наприклад, “Закон Грузії про окуповані території”. Поняття “тимчасово окуповані території” є політико-риторичним, а не правовим. Тобто в публічній практиці політики задля того, аби заспокоїти (чи зманіпулювати свідомістю) громадян, говорять, що території окуповані тимчасово. Але закон не повинен вмещати поняття політичної риторики в якості законодавчої норми, бо це безграмотно з правової точки зору. Якщо ж ми дуже хочемо

тимчасовість задати як правову норму, то ми маємо або вказати часовий проміжок цієї тимчасовості або показати способи досягнення якості, яка описується як бажане майбутнє, що настає після певного обмеженого часу.

Якщо ж взяти до уваги, що законопроект взагалі говорить про нормативний режим (окупації) і про політичну мету застосування норм (деокупація), то законопроект є гібридом нормативного законодавства та законодавства в сфері формулювання цілей політики. З точки зору права, такі законопроекти потрібно розділяти. Тобто має бути два законопроекти: один – про норми режиму окупації, а другий – про деокупацію і способи її досягнення через політичні цілі. Коли це намагаються поєднати, виникають колізії в політиці та в праві.

Давайте подивимося на статтю 4-ту цього законопроекту. Там сказано “Метою державної політики з відновлення державного суверенітету над тимчасово окупованою територією Донецької та Луганської областей є: звільнення окупованих територій та відновлення конституційного ладу на всій території України...” І далі в законопроекті ніде більше не говориться про те, як буде здійснюватися це саме “звільнення”, бо стаття 7-ма, де йдеться про всі органи влади, знову вмещує формулювання політики, але доволі обмеженої – там згадуються лише політико-дипломатичні заходи. Але самими лише політико-дипломатичними заходами окуповані території не звільняються.

Окрім того, стаття 9-та цього законопроекту свідомо накладає модальні обмеження на Президента. Тобто там сказано, що Президент лише “може” воювати, але не сказано, що він “повинен” це зробити в таких-то умовах. Тобто фактично стаття 9-та закладає умови для продовження нинішньої невизначеної ситуації – ні миру, ні війни. Інакше кажучи, все знову покладається на розсуд Президента. Тому не зовсім зрозуміло, навіщо приймати цей закон, який ставить за мету “звільнення території”, але саме звільнення робить можливим, а не необхідним.

Більше того, так звані “Мінські домовленості”, які згадуються в статті 7, не

передбачають ніякого звільнення окупованих територій, бо в їх текстах ця територія не визнається окупованою. Тобто ми маємо суперечність змісту законопроекту в статті 4-ій, де говориться про звільнення окупованих територій, зі змістом статті 7-ої, де згадуються так звані “Мінські домовленості”, які не містять згадки щодо окупованих територій і відповідно не передбачають ніякого їх звільнення.

Отже законопроект закладає міжнародний конфлікт, на який нам одразу ж вкажуть (і вже вказують) як наші союзники (ЄС та США), так і Росія разом з ОРДЛО. Потрібно мати сміливість називати речі своїми іменами – якщо ми виходимо з “Мінських домовленостей”, то так про це і потрібно писати. Немає смислу виходити за межі змісту “Мінських домовленостей”, визнаючи окупацію і проголошуючи політичну мету звільнення території, та водночас посилатися на них як такі, які визнаються діючими надалі.

Перша стаття законопроекту також містить поняття “особливий правовий режим”. Це поняття є неконституційним, оскільки Конституція України містить поняття лише про один особливий правовий режим на випадок війни – це “воєнний стан”, який згідно з українською Конституцією (стаття 106, пункт 20) вводить Президент України. В Конституції сказано що Президент “приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України”.

Причому зверніть увагу, що Конституція не містить модальності “може” чи “має право” в цьому та в більшості випадків щодо повноважень Президента. Конституція говорить, що Президент повинен (як звичайно, як саме собою розуміється) ввести воєнний стан згідно своєї посади, а не що він може це зробити. Тільки в окремих випадках Конституція вживає модальність “може” чи “має право” щодо повноважень Президента. Наприклад, стаття 90 говорить: “...Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради...”. Саме ця

законодавча модальність дозволяє нинішній Верховній Раді продовжувати діяти в ситуації відсутності парламентської коаліції вже більше року, бо Президент міг би скористатися цим правом щодо розпуску Парламенту без коаліції, але не скористався.

Якщо ж законопроект говорить про якийсь інший правовий режим, ніж воєнний стан, то він має водночас пояснити, чому не може бути виконана Президентом конституційна норма статті 106, пункту 20. З правової точки зору, в нинішніх умовах відмова від збройного звільнення території означає злочин найвищої посадової особи, який покривається Парламентом. Відсутність в законопроекті згадки про це є не просто підтвердженням відсутності у влади прямої та ясної відповіді на це питання, але і продовженням замовчування цієї проблеми. Саме тому стаття 9-та законопроекту, яка вводить модальність “може” щодо обов'язків Президента, які в Конституції вказані як звичайні і де-юре зобов'язуючі, порушує Конституцію України.

Курйозною в законопроекті виглядає така обставина. Стаття 7 говорить про те, що органи сектору безпеки та оборони, інші державні органи України, їх посадові особи в Донецькій та Луганській областях реалізують право на самооборону. Це при тому, що центральна влада України згідно тієї ж статті здійснює лише політико-дипломатичні заходи, а Президент згідно статті 9 лише МОЖЕ приймати рішення про самооборону України. Це виглядає особливим цинізмом – “ви окуповані, ви і воюйте, а ми будемо здійснювати дипломатичні кроки та можливо теж колись будемо воювати”. Це ганебний цинізм.

Статті 8 та 10 прямо і безпосередньо порушують “Мінські домовленості”, які забороняють робити те, що там дозволяється, а саме залучати сили і засоби ЗСУ на територію ОРДЛО.

Стаття 6-та описує захист прав та свобод, соціальний захист та моніторинг правової ситуації. Ця стаття не містить жодного принципу чи умови правового та соціального захисту. Зокрема не вказано, що держава має забезпечити ситуацію, щоб хоча б соціальну

допомогу не отримували вороги України. Зрозуміло, що СБУ, ЗСУ та МВС має обмежені можливості для в'яснення всіх цих обставин на окупованій території, але такий принцип має бути заявлено.

Також в статті 11-ій законопроекту вживається поняття “лінія розмежування”. Очевидно, під “лінією розмежування” мається на увазі встановлена в додатках до “Мінських домовленостей” лінія на карті розмежування між окупованою та контрольованою Україною територіями. Водночас вже стаття 1-ша законопроекту говорить так: “Межі тимчасово окупованих територій” в Донецькій та Луганській областях визначаються за поданням Генерального Штабу Збройних Сил України Міністерством оборони України, яке забезпечує своєчасну їх актуалізацію.

Отже ми маємо ще одну принципову суперечність (між статтями 1 та 11). Згідно “Мінських домовленостей” (стаття 11-та), які мають міжнародний статус, “лінія розмежування” встановлена і не може бути змінена без заключення нових міжнародних домовленостей. А згідно статті 1-ої цього законопроекту “межі окупованих територій” визначаються за поданням Генерального Штабу ЗСУ Міністерством оборони України.

Тобто відсутність узгодження цих різних понять чи хоча б пояснення їх розбіжності в тексті законопроекту виглядає просто

як злочинне недбальство розробників. Інакше кажучи, законопроект повинен дати чітку відповідь – яким чином “лінію розмежування” “Мінських домовленостей” можна проігнорувати, не ігноруючи при цьому самі “Мінські домовленості”. Як на мене, то без виходу з “Мінських домовленостей” цього зробити неможливо.

Стаття 2-га законопроекту говорить про незаконність влади та свавільні зміни права власності на окупованій території, а стаття 5-та говорить про необхідність дії влади на окупованій території в рамках законів України. Ці статті є абсолютно декларативними, бо не містять ніяких санкцій під час війни чи хоча б погроз правової відповідальності після війни для суб'єктів, що порушують закони України. Ці статті законопроекту в ситуації війни мають юридично нікчемний зміст.

Загальний висновок щодо законопроекту – повністю неконституційний, суперечливий і непослідовний, мало осмислений з точки зору чітких політичних цілей, створює міжнародний конфлікт і в нинішньому вигляді безперспективний з точки зору громадської підтримки та голосування в Парламенті.

Законопроект про деокупацію має проблеми та вади, які неможливо усунути шляхом редагування. Потрібен принципово новий законопроект (*Українська правда. Блогу* (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/596dac4b06ce2/>). – 2017. – 18.07).

С. Дацюк, Українська правда. Блоги: Відкрита криміналізація влади

Ігрища навколо зняття депутатської недоторканності з депутатів, яких підозрюють у вчиненні злочинів, це по суті відкрита криміналізація влади.

Значна частина влади і раніше була криміналізована. Але тепер це стало відкритим, очевидним і публічним.

Народне прислів'я не лишає нам інших інтерпретацій того, що відбулося: “рука руку мие, злодій злодія криє”.

З 1994-го по 2014-й рік в Парламенті було знято депутатську недоторканність з 10-ти чоловік.

В Парламенті нинішньої каденції вже було знято недоторканність з 5 чоловік (2015 – Сергій Клюєв, Сергій Мельничук, Ігор Мосійчук; 2016 – Олександр Онищенко, Вадим Новинський). 1-го грудня 2015-го року Микола Мартиненко сам відмовився від мандату через судове переслідування.

Крім того, недавно Генпрокурор заявив про необхідність зняття депутатської недоторканності ще з 6-ти народних депутатів (Розенблат, Поляков, Довгий, Дейдей, Лозовий, Добкін). Отже маємо 11 чоловік з

підозрою в злочинах, більша частину яких криміналізований Парламент збирається захищати.

Тобто враховуючи народних депутатів, з яких знята депутатська недоторканність, та тих, про яких є подання Генпрокурора на зняття, можна зафіксувати – криміналізація нинішнього Парламенту безпрецедентна.

На основі відкритих фактів можна засвідчити – злочинців в нинішньому Парламенті більше, ніж у всіх попередніх складах Парламенту.

Звичайно, можна сказати, що раніше народні депутати не були під настільки пильним наглядом Генпрокуратури та антикорупційних органів. А тепер через тиск української громадськості та західних партнерів України влада змушена демонструвати позірне своє очищення від злочинців.

Але ми керуємося лише фактами, а не здогадками. А факти говорять саме про безпрецедентність злочинності в нинішньому Парламенті в кількісному порівнянні з попередніми складами Парламенту.

Те, що нині відбувається в стінах Парламенту, це навіть не позірне очищення. Це просто спектакль, який немає нічого спільного з очищенням.

Українській громаді байдуже хто режисер цього спектаклю – деякі народні депутати, Генпрокурор, Президент чи навіть всі вони разом у змові один з одним. Вочевидь метою цього спектаклю є дискредитація самого інституту парламентаризму та принагідно і нових антикорупційних органів.

За деякими підрахунками до третини народних депутатів заслуговують на те, аби опинитися на лаві підсудних.

Українська громада одразу після Революції Гідності зробила велику помилку, що не наполягла на тому, аби Партію Регіонів було визнано злочинною організацією, а її членів було позбавлено права назначатися чи обиратися на будь-які публічні посади.

Також до злочинців у Парламенті слід віднести і представників київської муніципальної влади часів Кривавого Президента і нинішнє ближнє коло Президента, яке є тотально корумпованим, про що неодноразово повідомляв громаду

Сергій Лещенко та інші депутати, експерти та журналісти.

Нинішня ситуація кругової поруки в Парламенті показує неспроможність нових антикорупційних органів долати корупцію та неспроможність нового Генпрокурора переслідувати владних злочинців.

Правова система не працює: ані зміни до Конституції, ані поверхова люстрація правового середовища, ані недолугі спроби Генпрокуратури ситуацію змінити не можуть.

Що ми будемо з цим робити?

Ми будемо і далі перебувати в апатії і спостерігати, як Україна прямує до кримінально-олігархічної диктатури?

Чи ми будемо щось змінювати?

Я вже вкотре повторюю – вихід є.

Цей вихід дуже простий в його схематичному розумінні.

Україні потрібні три цикли дочасних перевиборів Парламенту на основі нового виборчого закону та Президента щодва роки 2017 (або 2018) – 2019 (або 2020) – 2021 (або 2022). Можливо щотри роки, але це вже питання публічних дискусій.

Це зможе забезпечити практично безкровну люстрацію правлячого класу.

Україні потрібна нова Конституція, розроблена саме громадою, а не правлячим класом, що втратив довіру.

Це забезпечить нові правила гри, які встановлюватимуться в інтересах середнього класу та всієї громади, проти всевладдя олігархів та владних корупціонерів.

Саме ця Конституція від громади може виписати три цикли дочасних перевиборів як Перехідний етап від олігархії до демократії чи навіть до мережевої політії (мережевої поліархії).

Якщо не піти цим шляхом, тоді Україну чекає громадянська війна в тому чи іншому вигляді та подальший розкол країни в тому чи іншому вигляді.

Ми не можемо дозволити собі ні апатію, ні депресію, ні дезорієнтацію, ні втрату смислу.

І часу на прийняття цих рішень майже не лишилося (*Українська правда.Блоги* (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/595ca1e59753f/>). – 2017. – 5.07).

С. Дацюк, Українська правда.Блоги: Чому зупинився конституційний процес?

Нинішній день Конституції лишився майже непомітним. Його затулили собою інші події. Виступ Президента з нагоди Дня Конституції України наразився лише на критичні кепкування – просуваючи ідею зняття депутатської недоторканності, потрібно так само активно просувати ідею закону про імпичмент. Президент звузив широку і змістовну конституційну реформу до вже проведеної так званої правової реформи в Конституції та до проекту зняття депутатської недоторканності. Про децентралізацію в його виступі вже навіть згадки немає.

Чому конституційна реформа стала настільки нецікавою в Україні?

Адже однією з найбільш потужних ідей Революції Гідності була Нова Конституція. І скільки б ми не говорили про зміну правил гри в економіці та політиці, про зміну соціо-культурної ситуації в Україні, про посилення самоврядування та громадського контролю за центральною владою, про з утвердження нової громадянської ідентичності в якості основної і домінуючої, найпотужнішим способом досягнення цього лишається Конституція.

Нова післямайданна влада теж використовувала ідею конституційних змін. “Жити по-новому” нинішнього Президента, перш за все, мало би означати – “жити за Новою Конституцією”. І на початку, принаймні в публічній риторичі, влада на чолі з Президентом справді все так і розглядала.

Водночас після революційний конституційний процес означений всього двома важливими моментами – спробою внести зміни до Конституції щодо децентралізації, яка призвела до кривавого протистояння під стінами Верховної Ради 31 серпня 2015-го року, та внесенням змін в Конституцію щодо правосуддя 2-го червня 2016-го року.

Тобто внесені лише ті зміни, які жодним чином не торкаються ані правил гри, ані соціо-культурної ситуації, ані посилення самоврядування та громадського контролю за центральною владою.

Головна проблема, яка досі є непереборною, – український правлячий клас не сприймає ідею Нової Конституції. Український правлячий клас готовий лише на такі зміни до наявної Конституції, які не є принциповими щодо трансформації олігархічної влади у демократичну, тобто які здійснюються не в інтересах громади.

Три роки після революції дозволяють зробити висновок – конституційний процес зупинився і досить вже довго не може бути розблокований.

Під конституційним процесом в даному випадку розуміється весь комплекс конституційної роботи – ідеювання та пропозиція нових соціальних моделей співжиття українців та широке обговорення ідей та моделей у вигляді Суспільної Угоди, яка має стати основою чи техзаданням на текст Конституції, розробка конкуруючих проектів текстів Нової Конституції, які б реалізовували ці ідеї та моделі, обговорення цих текстів та аргументація на користь тих чи інших ідей та моделей, виокремлення альтернатив, винесення альтернатив на референдум, реалізація проголосованого на референдумі моделі в фінальному тексті Конституції, широке обговорення його та винесення на всенародне голосування.

Традиційне заперечення щодо неможливості зміни Конституції під час війни аж ніяк тут не працює, тому що під час війни можна і потрібно розробляти Нову Конституцію, обговорювати її та готувати фінальний текст. А от голосувати її можна вже після закінчення війни.

Чому ж цього не відбувається? Чому конституційний процес зупинено?

Перша і найбільш масштабна причина зупинки конституційного процесу полягає у тому, що правлячий клас, продемонструвавши позірну солідарність з громадою під час Революції Гідності та дуже недовго після її активного періоду, знову вдався до відтворення олігархічного консенсусу, тотальної корупції,

правової безкарності багатих та владних при повній безсилості правосуддя.

Тобто український правлячий клас принципово не готовий до Нової Конституції, де була би прописана модель громадянського консенсусу, а правова відповідальність владоможців та багатіїв була би співмірною з відповідальністю простих громадян. Конституція в Україні перетворилася на Охримову свиту, яку латають і латають, і ніякого толку з цього нема. Тобто правлячий клас готовий лише красти, корумпувати, використовувати владу для збагачення, нехтувати законами і при цьому не відповідати за збереження територіальної цілісності країни, не забезпечувати розвиток країни та не давати можливості її громадянам ставати забезпеченими і складати широкі верстви середнього класу. За великим рахунком, український правлячий клас бачить велику небезпеку у появі українського середнього класу, тому і Нова Конституція як проект власне українського середнього класу українським правлячим класом всіляко блокується.

Друга причина зупинки конституційного процесу полягає у тому, що взявши на себе відповідальність за конституційну реформу, український правлячий клас почав діяти щодо конституційного суверенітету так само, як він до того діяв щодо економічного, інформаційного та територіального суверенітету. Тобто український правлячий клас з 2014-го року почав торгувати конституційним суверенітетом в обмін на зупинку процесу втрати територіального суверенітету. Простіше кажучи, український правлячий клас виставив на міжнародні торги українську Конституцію за схемою – прописаний в Конституції “особливий статус Донбасу” в обмін на припинення агресії і продовження втрати наступних частин територіального суверенітету України. Криваве протистояння під стінами Верховної Ради було наслідком громадського протесту проти такої поведінки українського правлячого класу.

Третя причина зупинки конституційного процесу має інтегральний характер. Вона полягає у тому, що за роки після Революції Гідності відбулася повна втрата довіри громади

до влади. В ситуації тотальної недовіри та заблокованого процесу дострокових перевиборів, щоб відновити таку довіру, будь-які спроби відновлення конституційного процесу будуть або нелегітимними, або недостатньо послідовними для того, щоб прийняти дійсно Нову Конституцію. Інакше кажучи, в умовах олігархічного консенсусу неможливо прийняти Конституцію, яка би базувалася на громадянському консенсусі. Тобто, без дострокових перевиборів та без хоча би позірної ліквідації олігархічного консенсусу, Нова Конституція в принципі неможлива. Хоча, звичайно, при цьому можливе відновлення фейкового конституційного процесу, який може призвести до чергових фейкових змін Конституції чи взагалі до фейкової Конституції.

Четверта причина зупинки конституційного процесу – низька соціальна енергетика (громадська активність) правових експертів, що залишаються на позиції громади і не продалися олігархам та провладним політикам, але які беруть участь в офіційному конституційному процесі. Тобто олігархічній владі вдалося залучити до фейкового конституційного процесу значну кількість правових експертів, які все ще вірять в ефективність офіційних змін до Конституції, і цим блокувати ініціативу правових експертів на позиції громади, що займаються неофіційною конституційною реформою.

П'ята причина зупинки конституційного процесу торкається штучного гальмування альтернативного процесу – так званої Народної Конституції. Тут ситуація дуже прикра – цей альтернативний процес або був використаний для піару нових політичних сил, які, використавши його на початковому етапі, перестали ним цікавитися, або для просування проектів грантоїдських організацій, які прив'язують цей процес до західних норм та стандартів, що саме по собі непогано для стартових позицій, але дуже заважає конституційним інноваціям надалі. Крім того, в громадянській конституційній рух проникають безліч фриків, які обезсмищують цей процес своїм ідеями та дезорганізацією.

Для розблокування конституційного процесу потрібно декілька кроків, кожен з яких потребує

окремих інтелектуальних та організаційних зусиль.

1. Усвідомлення українською громадою двох найважливіших обставин: 1) суб'єктом конституційного процесу, як мінімум, на етапі розробки, має бути громада, а не правлячий клас; 2) Нам потрібна Нова Конституція з описом нової моделі співжиття українців, а не редакція старої Конституції.

2. Повне блокування спроб олігархічної влади протягти особливий статус окупованих територій України в Конституцію чи здійснити інші поступки всередині Мінського процесу на рівні Конституції. Конституційний суверенітет українська громада має відстояти навіть в умовах часткової втрати територіального суверенітету.

3. Відновлення довіри громади до влади, позачергові перевибори Президента та Парламенту, руйнування олігархічного консенсусу та відновлення солідарності як головна політична передумова конституційного процесу.

4. Перетягування громадою на свій бік у процес Народної Конституції всіх правових експертів на боці громади, які досі мають ілюзії щодо ефективності офіційного конституційного процесу.

5. Введення інтелектуального та соціального цензу для досягнення змістовності та організованості громадського конституційного процесу. Змістовними учасниками громадського процесу мають стати лише ті громадські експерти, які протягом багатьох років підтвердили свою громадську, незалежну

від української влади та від західних грантодавців позицію щодо Конституції у вигляді публікацій, організаційних дій щодо Конституції та підтримки громадських правових ініціатив. Соціальний ценз означає, що позиція кожного з суб'єктів громадського конституційного процесу повинна мати широку громадську підтримку, а не базуватися на формальній належності до якоїсь організації. Такий соціальний ценз означатиме можливість досягнення організованості не на індивідуальному рівні, а на рівні самих кооптованих організацій чи громадських рухів, що стоять за такими учасниками.

Нам потрібна повністю Нова Конституція, а не латання дірок в старій. Нам потрібен конституційний процес від громади, а не від жадібного та схильного до соціального садизму правлячого класу.

Громада не вірить владі, яка упосліджує громаду. В такій ситуації конституційний процес практично неможливий. Мерзотники і слизняки не творять хороших конституцій.

Відтак хороші конституції виникають в середовищі гідних людей, в атмосфері довіри та солідарності, в спрямуванні на власноручне винайдені інновації, в орієнтації на майбутні світові перспективи та нові моделі співжиття українців.

Тільки в тому середовищі, де досягають цих умов роботи, може виникнути хороша Нова Конституція (*Українська правда. Блогу* (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5955cdd077b4f/>). – 2017. – 30.06).

М. Драпак, Канал 24: Рада скасує імунітет депутатів. За яких умов?

Теперішня Верховна Рада України встановила рекорд. За цю каденцію парламент позбавив недоторканності більше депутатів, ніж за всі попередні скликання разом узяті. Чи підуть депутати далі, обмеживши свою недоторканність в принципі?

Дискусія довкола інституту недоторканності в Україні триває від початку роботи над Конституцією держави. 1996 року Основний закон статтею 80 гарантував народним депутатам, що їх не буде притягнуто до кримінальної відповідальності чи заарештовано без згоди Верховної Ради (хоча недоторканність існувала і до того: 1994 року одіозного парламентаря Юхима Звягільського першим в історії України позбавили недоторканності).

2000 року за ініціативи Президента України Леоніда Кучми відбувся загальнодержавний референдум. Одним із його запитань було “Чи погоджуєтесь Ви з необхідністю обмеження депутатської недоторканності?” Тоді 89% громадян, що проголосували, відповіли “так”. Щоправда, те голосування мало консультативний характер. До консультації громадян влада не дослухалась.

Ідею Кучми про скасування недоторканності нардепів підтримав народ, але не парламент

Після Помаранчевої революції, 2005 року, коли українські політики говорили про нові принципи своєї роботи та демократичні реформи, питання недоторканності знову повернули до обговорення. Тоді напередодні парламентських виборів 2007 року одна із ключових політичних сил – “Наша Україна – Народна самооборона” зробила гасло “Ми скасуємо депутатську недоторканність” програмним. Ініціативу конкурентів із помаранчевого блоку перехопив тоді ще прем’єр-міністр Віктор Янукович. Він виступив за скасування цього привілею народних обранців, пообіцявши звернутися до Президента із такою пропозицією. На цьому розгляд питання зупинився.

Наступна гаряча дискусія стосовно недоторканності депутатів розгорілася

2009 року, коли члена фракції “Блоку Юлії Тимошенко” Віктора Лозінського звинуватили у вбивстві. Обранця тоді позбавили імунітету та зрештою засудили до ув’язнення, а заклики “припинити депутатську безкарність” у суспільстві знову зійшли нанівець.

Цікаво, що за каденції Віктора Януковича жодного народного депутата не позбавили недоторканності. Наступним став лише “регіонал” Олег Царьов, якого ГПУ звинуватила у державній зраді та сепаратизмі за підтримку так званих «ДНР-ЛНР». Його недоторканність зняв парламент попереднього скликання у 2014 році.

Нова Рада – старі сподівання

Від Верховної Ради восьмого скликання (теперішня) можна було очікувати поступу у питанні перегляду депутатських привілеїв. Хоча лише дві партії, що пройшли до парламенту у багатомандатних округах – “Батьківщина” та “Самопоміч” – мали у програмі пункт про “скасування депутатської недоторканності”. Утім ця обіцянка перейшла до коаліційної угоди, під якою вже підписалися фракції “Батьківщини”, “Блоку Петра Порошенка”, “Народного фронту”, “Радикальної партії” та “Самопоміч”.

Після зауважень із боку європейських партнерів щодо агресивності формулювання “скасування депутатської недоторканності” в українському політикумі почали говорити про її обмеження. Так з’явився проект змін до Конституції від Петра Порошенка. Він передбачав залишити у Конституції норму про те, що депутати не несуть юридичної відповідальності за свою політичну діяльність. Але також він мав скасувати пункти, що забороняли притягувати нардепів до кримінальної відповідальності чи заарештовувати без згоди Верховної Ради. У січні 2015 року в першому читанні законопроект підтримали 297 депутатів. Його спрямували до Конституційного суду.

Конституційний суд визнав пропонувані зміни відповідними Основному закону,

але рекомендував переглянути положення стосовно недоторканності суддів (зміни також передбачали обмеження суддівського імунітету). Відтак наприкінці 2015 року законопроект повернувся до Верховної Ради. Але на той момент Петро Порошенко вже вніс до парламенту інший проект змін до Конституції, що стосувався обмеження лише суддівської недоторканності. Президент поспішав провести суддівську реформу, аби не розчарувати західних партнерів.

Виникла ситуація, за якої у Верховній Раді одночасно були законопроекти, що передбачали однакові зміни до Конституції. Згідно з Основним законом, Верховна Рада протягом своїх повноважень не може двічі змінювати одній й ті ж положення головного документа держави. Оскільки другий законопроект був позначений як невідкладний, депутати розглядали у першу чергу його. Документ, що передбачав одночасно обмеження недоторканності і депутатів, і суддів відклали на невизначений термін.

Зрештою 2 червня 2016 року Верховна Рада остаточно змінила у Конституції положення про недоторканність суддів. Тепер прийнятий у першому читанні законопроект про скасування депутатського імунітету не міг бути розглянутий. Необхідно розробити новий документ.

Ігри у скасування

Інколи може здатися, що Верховна Рада із легкістю може знайти 300 голосів для зміни Конституції у частині депутатської недоторканності: важко знайти питання, до якого політики підходили із такою одностайністю у заявах. Владні та опозиційні сили підтримують “скасування недоторканності”.

Саме “скасування” – у своїх заявах політики використовують таке формулювання. Політолог Євген Магда говорить, що розмови про відмову від недоторканності в Україні найчастіше мають популістський характер. Наприклад, зараз політики намагаються “осідлати” невдоволення громадянами відсутністю видимих результатів боротьби у вищих ешелонах влади.

Експерт звертає увагу: коли політики починають говорити про скасування

недоторканності, найперше, про що потрібно думати громадянам – про питання політичної відповідальності своїх обранців. Адже чимало із них обіцяла прийняти це рішення декілька років тому.

Євген Магда зазначає, що депутатську недоторканність не варто скасовувати за нинішніх умов – її варто обмежувати. У більшості європейських країн цей інститут діє. Але у них чітко розділені поняття імунітету – неможливості притягнення посадовців до кримінальної відповідальності без згоди парламенту – та індемнітету – заборону переслідувати посадовців за їхню політичну діяльність.

У Великій Британії діє лише індемнітет, у Франції та Німеччині – імунітет та індемнітет. У будь-якому разі ці механізми покликані захищати парламентарів від можливих репресій із боку влади. Це твердження лягає в основу тих політиків, які захищають збереження депутатської недоторканності у тому вигляді, в якому вона існує зараз. Мовляв, у молодій українській демократії ще зберігається висока ймовірність використання правоохоронних органів для зведення рахунків із політичними опонентами.

Народний депутат Ігор Лапін звертає увагу на те, що це питання стримувань і противаг між різними гілками влади: зняття недоторканності – це ще не притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт. Депутат має право доводити свою невинуватість у суді (як це сталося з Ігорем Мосійчуком).

Людина може довести свою правоту і невинуватість у суді. Тоді закидають щось на зразок – “ви про наші суди”. Доля іронії в цьому звичайно є, але треба говорити правду. Якщо громадяни в українських судах, при усіх недоліках судової системи, можуть шукати правду, то що заважає депутату, – написав Ігор Лапін.

Керівник Центру протидії корупції Віталій Шабунін стверджує, що обмеження депутатської недоторканності зараз може зробити ефективнішою боротьбу із корупцією серед представників влади. За його словами, річ

не в тому, що депутата неможливо притягнути до кримінальної відповідальності без згоди парламенту. Проблема, що Закон “Про статус народного депутата” та Кримінально-процесуальний кодекс сильно обмежують слідчі дії стосовно обранців без дозволу Верховної Ради.

Зараз парламент має офіційно дозволити прослуховувати народного депутата, проводити обшук у нього. Який тоді сенс його прослуховувати чи обшукувати? – зазначає Віталій Шабунін.

Дата скасування імунітету

До дискусії про депутатську недоторканність нещодавно долучився і Президент України Петро Порошенко.

“Резонансні справи, рішучі кроки по боротьбі з корупцією, які зараз демонструє Генеральна прокуратура, Національне антикорупційне бюро, нагадують всім нам про такий анахронізм, як депутатська недоторканність. Відповідний мій проект змін до Конституції готовий. Вимагає він політичної волі від народних депутатів – раз і на завжди прирівняти себе в правах з громадянами України”, – заявив лідер країни під час виступу на День Конституції.

Євген Магда говорить, що нічого дивного в такій активності Президента немає. Враховуючи здобутки ГПУ та НАБУ, Петро Порошенко намагається взяти лідерство в обмеженні недоторканності, схиливши на свій бік якомога більшу частину громадськості.

Із тим, що Президент у цій ситуації грає на свій політичний імідж, готуючись до президентської кампанії, погоджується і політолог Володимир Фесенко. Утім він не

виключає, що відповідний проект змін до Конституції від Петра Порошенка скоро з’явиться у парламенті.

Віталій Шабунін не вірить, що теперішня Верховна Рада швидко обмежить депутатську недоторканність.

Чи вони це зроблять? Точно не зроблять без тиску громадян. Повірте мені: навіть тисяча людей під парламентом дуже правильно нагадує депутатам, хто їх привів до Верховної Ради. Інакше вони і далі кришуватимуть своїх. Громадяни вимагають не покарання депутатів, а можливості чесного розслідування стосовно них, – пояснив Віталій Шабунін.

В. Фесенко говорить, що нинішній парламент може стати саме тим, який обмежить недоторканність депутатів. За його словами, цей крок зараз вигідний якщо не всім політсилам Верховної Ради, то більшості. Ймовірно, народні обранці із легкістю наберуть 300 голосів для внесення цієї зміни. Адже вона популярний серед населення.

“Можливо, це звучить цинічно, але кон’юктуро парламенту буде вигідно обмежити недоторканність наприкінці своєї каденції. Тоді їм точно нічого не загрожуватиме. А зіграти на виборчих настроях буде потрібно”, – пояснив В. Фесенко.

Цілком імовірно, законопроект Петра Порошенка про зміни до Конституції щодо обмеження депутатської недоторканності ми вже побачимо цієї осені. Наступного року парламент може розглянути цей документ. Тож наприкінці 2018 – на початку 2019 року Україна зможе попрощатися з імунітетом народних депутатів (*24 канал (http://24tv.ua/rada_skasuye_imunitet_deputativ_za_yakih_umov_n841763). – 2017. – 14.07*).

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Заступник голови Конституційної комісії у Верховній Раді Віктор Мусіяка вважає, що в Адміністрації президента нехтують Основним законом держави. Про це він заявив в коментарі «Главкому». Отже, на його думку, справа не в недосконалоості нинішньої Конституції, а в небажанні її виконувати.

«У нас часто повторюють ту саму дурню, що є якийсь дуалізм влади. Ніякого дуалізму в Конституції нема – в 2004 році достатньо чітко було розподілено повноваження виконавчої влади, але президенти постійно лізуть у цю сферу. Проте це просто антиконституційно». – вважає нардеп.

Мусіяка нагадав, що у законі, наприклад, написано, що голову НКРЕКП призначає президент, але цього немає в повноваженнях президента в 106-й статті Конституції. Все, що стосується виконавчої влади, має бути в повноваженнях Кабміну.

«І Яценюк, коли був прем'єром, міг рубати поставити питання, що є сфери виконавчої влади, на які абсолютно неконституційно зазіхає президент. За парламентсько-президентської системи саме виконавча влада має бути центральною. А у нас Конституція живе своїм життям, а реальність – за межами конституційних вимог», – підкреслив депутат.

Мусіяка визнає, що не все в нинішній Конституції органічно і, можливо, треба провести ревізію, але це мають робити фахівці з різних сфер (*Главком (<http://glavcom.ua/news/musiyaka-zvinuvatv-bankovu-v-nehtuvanni-konstitucijeyu-427806.html>). – 2017. – 26.07*).

Завершення об'єднання громад, проведення секторальних реформ, місцевий економічний розвиток та залучення громадян до ухвалення рішень – основні пріоритети децентралізації, яка стала однією з найбільш успішних реформ у країні. Про це повідомив прем'єр-міністр України Володимир Гройсман під час форуму «Децентралізація – основа формування ефективної системи управління та місцевого розвитку» у Тернополі.

Прем'єр-міністр розповів, що за три роки децентралізації доходи місцевих бюджетів зросли на 100 млрд грн.

За словами Гройсмана, це стало причиною об'єднання громад. Сьогодні в Україні об'єдналися понад 400 громад, і вони вже формують бездотаційні бюджети, виходять на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Це тільки початок, але вже сьогодні можна сказати – попри труднощі, ми маємо успіхи. Ідея (децентралізації) визнається як одна з найбільш успішних реформ у країні. Але треба йти далі. Ми виходимо на новий етап реформи», – зазначив прем'єр-міністр.

Голова уряду підкреслив, що наразі необхідно завершити процес об'єднання територіальних громад – через діалог та постійний контакт із людьми, визначити оптимальну модель розподілу повноважень і сформувати модель системи представництва центральних органів виконавчої влади на місцях.

Надалі планується впровадження секторальних реформ, зокрема у сферах освіти та охорони здоров'я, поліпшення інвестиційного клімату. Окремий рядок – розвиток земельних відносин та цільова підтримка малого й середнього бізнесу на селі. У цьому контексті Володимир Гройсман повідомив, що уряд закладатиме в проект бюджету на 2018 рік не менше 1 млрд грн на програму підтримки фермерства (*Agropolit (<https://agropolit.com/news/5113-groysman-okresliv-klyuchovi-prioriteti-detsentralizatsiyi>). – 2017. – 20.07*).

Темпи реформи децентралізації мають бути пришвидшені, щоб завершити її вже через рік.

На цьому наголосив директор Інституту розвитку територій Юрій Ганущак під час прес-конференції, присвяченій змінам у децентралізації, що відбулися за рік, де було оприлюднено результати відповідного загальнонаціонального опитування, повідомляє кореспондент Укрінформу.

“Йде певне розхолодження громадян, так, вони підтримують реформу, але скепсис зростає. Тому я підтримую позицію Прем'єра, який сказав, що першу фазу – а саме добровільне об'єднання територіальних громад – потрібно закінчити якнайшвидше. Без реформи адмінтерустрою жодна інша реформа не піде. Включаючи реформи безпеки, антикорупційні, секторальні, реформу землі. І тому потрібно якнайшвидше це робити”, – підкреслив Ганущак.

Він додав, що ще не “перейдено екватор”, до того ж консолідувалися сили, які виступають проти реформи, тому якнайшвидше треба починати другий етап – це формування субрегіонального рівня.

“Треба якнайшвидше приймати закон 6636 про порядок утворення, ліквідації зміни меж районів, який дозволить прийняти рішення щодо районного рівня і зняти цей осередок спротиву”, – сказав Ганущак.

Директор Інституту розвитку територій також зазначив, що “неприємний симптом там, де є загрози від децентралізації і скепсис збільшується, – це поява місцевих “князьків”.

“Дійсно, ця проблема існує. Ми намагаємося відкоригувати процес, це той же закон про порядок приєднання, який прийнятий і дає можливість створювати великі громади. І друге – нам кров з носа якнайшвидше потрібно приймати законопроект про порядок контролю за легітимністю актів органів місцевого самоврядування, тому що спостерігаються дуже негативні явища, коли органи місцевого самоврядування, які зараз повністю розбалансовані в частині контролю, тому що прокуратура вже їх не контролює відповідно до конституційних змін, які набули чинності, і практично немає органу, який контролює легітимність актів органів місцевого самоврядування. Якщо цього не буде зроблено, то це загрожує взагалі безпеці країни”, – прогнозує Ганущак.

За його словами, спостерігається також величезний дисбаланс між бюджетами, зараз уже більш як в 3,5 рази між найкращим і найгіршим, і ситуацію потрібно вирівнювати. Бо зараз виглядає так, що тим, хто отримав від

фіскальної децентралізації все, що треба, не потрібно нічого іншого, і тому вони блокують подальше проведення реформи. Їм потрібні гроші – і все, і ні в якому разі ні збільшення відповідальності, ні збільшення компетенції.

“Якщо ми будемо хоч один з компонентів гальмувати або не враховувати, то піде не так, як хотілося б. А у нас лишився на проведення реформи один рік, не більше. Далі вже почнеться передвиборна кампанія і законодавець перестане мислити адекватно”, – застеріг Ганущак (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2272135-reforma-decentralizacii-povinna-zaversitisa-za-rik.html>), – 2017. – 24.07).

Міністр закордонних справ Британії Б. Джонсон заявив про сумнів щодо готовності України до рішучості у здійсненні судової реформи і значив б напрямків змін, пріоритетних для світу.

Про це він сказав, відкриваючи міжнародну конференції щодо реформ в Україні, яка проходить у Лондоні.

“Я зараз скажу мантру, яку ви багато разів чули: Україна за три роки після революції зробили більше, ніж за десятиріччя. Це так... Але є все більше ознак того, що реформи стають нерішучими”, – заявив він, згадавши, зокрема, проблеми у проведенні судової реформи.

Джонсон наголосив, що є шість напрямків, прогрес у яких є найважливішим для міжнародних партнерів – це виборча реформа, медична, судова, пенсійна, реформа держслужби та приватизація, – і висловив сподівання на успіх перетворень в Україні.

Водночас ключове значення, за його словами, має створення незалежної та неупередженої системи правосуддя.

“Інвестори будуть робити бізнес в Україні, тільки якщо знатимуть, що їхні контракти виконуватимуться і вони можуть розраховувати на судовий захист для їх виконання”, – заявив він.

Згодом представники Foreign office у розмові з “Європейською правдою” наголосили, що у заяві Джонсона про проблеми з рішучістю йдеться виключно про судову реформу і

міністр переконаний, що Київ дійсно хоче проводити системні зміни (*Європейська правда* (<http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/6/7068134/>). – 2017. – 6.07).

Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів Сергій Козьяков заявляє, що світовий досвід не підтверджує ефективність діяльності антикорупційних судів. Таку думку він висловив у коментарі Укрінформу в Брюсселі.

“Говорячи про антикорупційний суд, на даний момент я маю багато сумнівів. Як засвідчує порівняльний аналіз щодо існування антикорупційних судів в інших країнах (підготовлений US AIDE), хочу чітко сказати, що я не вбачаю успішних світових практик у сфері діяльності антикорупційних судів”, – зауважив голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

На його думку, до питання “проведення експерименту в Україні” щодо створення антикорупційного суду слід підходити дуже обережно.

За інформацією юриста, у Європі лише три країни мають антикорупційні суди. Зокрема, навів приклад Козьяков, досвід такого суду у Словаччині є негативним. Серед інших країн у світі, де існують антикорупційні суди, експерт згадав Алжир, Пакистан та Індонезію.

Як повідомлялося, створення антикорупційного суду є одним із зобов’язань України перед МВФ (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2017/07/8/7149073/>). – 2017. – 8.07).

Голова Європейської комісії Жан-Клод Юнкер під час саміту “Україна-ЄС” повідомив про те, що Європейський союз не наполягає на створення в Україні окремого Антикорупційного суду, але вказує на необхідність створення спеціальної антикорупційної палати в рамках діючої судової системи.

“Ситуація у сфері боротьби з корупцією не є задовільною і потрібно багато працювати. Я хотів би сказати і президенту, і парламенту, і дати пораду. Ми всі налаштовані і згодні на створення спеціальної антикорупційної палати в рамках української судової системи. Ми

навіть не наполягаємо на створенні окремого антикорупційного суду, а саме палати, яка буде займатися боротьбою з корупцією”, – повідомив він на спільній прес-конференції з президентом України Петром Порошенком і президентом ЄС Дональдом Туском (*Дзеркало тижня* (https://dt.ua/POLITICS/golova-yevrokomisiyi-proponuye-stvoriti-v-ukrayini-specialnu-antikorupciynnu-palatu-248317_.html). – 2017. – 13.07).

Десять громадських організацій та рухів публічно звернулися до ЄС з проханням пояснити зміну курсу щодо антикорупційних судів, озвучену президентом Єврокомісії Жан-Клодом Юнкером. Про це йдеться у заяві громадськості.

Громадські експерти називають ідею про антикорупційні палати у судах першої інстанції “хибним кроком, який поглибить існуючу проблему саботажу та упередженого розгляду справ щодо високопосадової корупції”.

“Ми наголошуємо, що створення Вищого антикорупційного суду України як суду першої інстанції є найефективнішим способом забезпечення швидкого, незалежного та правосудного розгляду кримінальних справ корумпованих високопосадовців. Ключовою умовою створення такого суду є запровадження на законодавчому рівні додаткових гарантій прозорого та незалежного добору суддів, що має проводитися спеціальною колегією, більшість якої складатимуть особи, рекомендовані міжнародними партнерами України та незалежні від будь-яких внутрішньоукраїнських груп інтересів чи впливів”, – йдеться у заяві.

У своєму зверненні громадські активісти наголосили, що українська влада могла перекрутити слова Юнкера, а сама позиція, озвучена президентом Єврокомісії, “суперечить попереднім вимогам ЄС стосовно необхідності створення антикорупційного суду в Україні” та може бути “неоднозначно трактована українськими та міжнародними партнерами, які палко підтримували створення окремого антикорупційного суду”.

Активісти нагадали, що створення незалежного антикорупційного суду вимагав

єврокомісар Йоганес Ган, посол ЄС в Україні Хьюг Мінгареллі, та міжнародні донори, серед яких були експерти Представництва ЄС в Україні, Консультативної місії ЄС в Україні, Антикорупційної ініціативи ЄС в Україні, Координатора проектів ОБСЄ в Україні, тощо (*Українська правда* (<http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/14/7068554/>). – 2017. – 14.07).

Міжнародна організація Transparency International Ukraine вважає, що антикорупційні палати при судових органах не зможуть замінити незалежний антикорупційний суд, про це йдеться в заяві TI Ukraine в Facebook.

“Transparency International EU звертає увагу на позицію Transparency International Ukraine про необхідність введення в Україні саме антикорупційних судів, а не палат”, – заявляють в організації.

Крім того, європейське відділення TI зазначає, що заява президента Європейської комісії Жан-Клода Юнкера про компромісний варіант антикорупційного судового органу викликала здивування в найбільших антикорупційних організаціях України. Вони не погоджуються на створення менш незалежної антикорупційної палати при Вищому суді.

В організації також нагадали про те, що ОО “Реанімаційний пакет реформ” і НАБУ вважають неприпустимими антикорупційні палати замість судів.

Transparency International Ukraine закликала владу України створити антикорупційну судову інституцію, яка буде відповідати наступним вимогам:

- справи НАБУ і САП повинні розглядатися тільки в антикорупційному суді;

- у Вищому антикорупційному суді повинна бути створена незалежна апеляційна палата;

- кандидатів у судді повинні обирати на відкритому конкурсі, міжнародні партнери повинні складати більшість у колегії з відбору суддів;

- антикорупційні судді повинні бути забезпечені винагородою великого розміру, їм та членам їхніх сімей слід забезпечити достатній рівень безпеки (*Дзеркало тижня*

(https://www.dt.ua/POLITICS/antikorupciyni-palati-zamist-nezalezhnih-sudiv-nepripustimi-transparency-international-248790_.html). – 2017. – 18.07).

Позиція Європейського союзу щодо потреби боротьби з корупцією в Україні є незмінною. Про це заявив голова представництва ЄС в Україні Хьюг Мінгареллі на зустрічі з депутатами і представниками громадянського суспільства, йдеться на сторінці представництва ЄС у Facebook.

Посол запевнив, що у позиції ЄС стосовно боротьби проти корупції, яку слід пришвидшити та інтенсифікувати, не відбулося жодних змін.

“ЄС уважно слідкував за процесом створення належних судових інструментів для судового розгляду корупційних правопорушень, відповідно до закону України про судоустрій та статус суддів, що його ухвалили минулого року. Ми й далі наголошуємо на потребі створення незалежного, ефективного судового органу з необхідними повноваженнями та необхідними ресурсами для боротьби проти корупції. Ми закликаємо до прозорого та незалежного процесу створення цього органу та відбору спеціалізованих суддів” – заявив Мінгареллі.

На початку вересня відбудеться круглий стіл щодо наступних кроків у створенні належних інституцій, націлених на притягнення корупціонерів до відповідальності (*Українська правда* (<https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/17/7068642/>). – 2017. – 17.07).

Народний депутат, голова з питань запобігання та протидії корупції Єгор Соболев в програмі Ранкова Хвиля на Громадському радіо пояснив, чому він не є прихильником ідеї створення антикорупційної палати, та які бачить в цьому недоліки.

«Ми хочемо створити суд першої інстанції для арешту, прослуховування і вироків. Натомість, ті, кому це загрожує, не можуть заперечувати ідею, що нам потрібне правосуддя, але вони придумали дуже просту хитрість. Кажуть: давайте, зробимо палату при Верховному суді, антикорупційну. Звучить добре, але це — остання інстанція. Це коли

всі справи програні можна піти касаційне провадження і сказати, що всі суди обманули, не дали правосуддя. Це означає, що після трьох-чотирьох років провалів, гальмування, саботажу можна піти в останню інстанцію і сказати: все нечесно, починаємо все спочатку», — пояснив Єгор Соболев.

На думку нардепа, це такий «трюк, щоб виграти час і грабувати далі, залишаючись безкарним».

Нагадаємо, 13 липня у Києві на прес-конференції за результатами саміту Україна-ЄС Юнкер заявив, що Євросоюз погодився на створення в Україні антикорупційної палати в рамках існуючої судової системи замість створення окремого Антикорупційного суду.

Разом з тим керівник відділу преси та інформації представництва ЄС в Україні Юргіс Вільчинскас в коментарі УНІАН висловив позицію Євросоюзу щодо роз'яснення позиції Юнкера щодо не обов'язковості створення окремого антикорупційного суду в Україні.

«Президент Юнкер був чітким: боротьба з корупцією має вирішальне значення і потребує подальшого прискорення та інтенсифікації. Важливо те, щоб був створений незалежний, ефективний судовий орган з необхідними повноваженнями та ресурсами для боротьби з корупцією», — заявив речник ЄС.

«Як цей судовий орган називатиметься та яким чином буде створений, це питання другорядне. Важливим є те, щоби цей орган був незалежним, дієвим, з належними ресурсами та повноваженнями», — додав він (*Громадське радіо (<https://hromadskeradio.org/news/2017/07/15/tryuk-shchob-vygraty-chas-i-grabuvaty-dali-sobolyev-pro-antykorupciynupalatu>). – 2017. – 15.07*).

На думку глави ВАСУ, якщо кандидат змагається за крісло у ВС, то йому нічого боятися. Проте судова реформа створила такі умови, що є ризик не пройти конкурс тільки тому, що суддя приймав рішення в тій чи іншій справі.

Як заявив голова Вищого адмінсуду Олександр Нечитайло, суду дуже складно поновити права учасників конкурсу до Верховного суду.

«Можна прийняти рішення, що, наприклад, Вища кваліфікаційна комісія суддів порушила право особи, але поновити його фактично дуже тяжко. Адже конкурс на посади у ВС пішов уперед, і ніхто не буде повертатися заради одного учасника, щоб усе провести окремо для нього. Не думаю, що можемо зупинити конкурс до ВС, але окремо щодо кожного позивача-кандидата рішення прийняти можемо», — розповів він журналістам під час брифінгу.

За його словами, деякі позивачі звертаються із заявами, щоб «адміністративники» більш оперативно розглянули справи, які стосуються конкурсу. «Бо якщо всі ці справи передадуться до нового ВС, всі, хто там буде, є зацікавленими особами. Таку ситуацію створив реформатор. Не ми її створили», — зауважив Нечитайло.

Голова ВАСУ підкреслив, що, на його думку, якщо особа змагається за крісло у Верховному суді, то їй нічого боятися. Проте є одне «але». «Судова реформа створила такі умови, що є певний ризик не пройти конкурс тільки тому, що суддя приймав рішення в тій чи іншій справі», — вважає Нечитайло.

За його словами, тільки результати анонімного тестування можуть бути об'єктивними. На всіх інших етапах конкурсу присутній суб'єктивний фактор. «Якщо такий фактор є, то, на мій погляд, ми не можемо отримати позитивний результат», — наголосив він (*Пакурс (<http://ua.racurs.ua/news-91406-golova-vasu-pro-peregony-do-verhovnogo-sudu-prava-konkursantiv-ponovyty-duje-vajko>). – 2017. – 18.07*).

Ще 40% кандидатів – 59 осіб – із негативними висновками Громадської ради доброчесності припинили участь у конкурсі до Верховного Суду.

Такі результати дослідження досє та співбесід в рамках другого етапу кваліфікаційного оцінювання, оприлюднила Вища кваліфікаційна комісія суддів України.

ГРД надала 140 негативних висновків стосовно кандидатів, які пройшли до другого етапу кваліфікаційного оцінювання. До 239 (63%) кандидатів у громадськості не було питань щодо доброчесності та професійної етики.

Загалом із винесених на розгляд комісії 140 висновків ГРД самостійно скасувала шість та одну інформацію замінила на висновок. Восьмеро кандидатів із негативними висновками подали заяву про припинення участі у конкурсі. Таким чином, комісія суддів розглянула 126 висновків ради доброчесності.

Під час співбесід у складі колегій ВККСУ відсіяли 27 кандидатів, під час пленарних засідань – ще 26 кандидатів. Стосовно двох кандидатів призупинено кваліфікаційне оцінювання.

У комісії зазначають, що рейтинг кандидатів на посади суддів ВСУ буде сформовано та оприлюднено до 1 серпня 2017 р. (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2017/07/18/7149924/>). – 2017. – 18.07).

Громадська рада доброчесності (ГРД) братиме участь у засідання Вищої ради правосуддя (ВРП) щодо визначення оновленого складу Верховного суду України. Таке рішення пов'язане зі спробами запобігання потраплянню до нього недоброчесних суддів.

“Якщо завданням ВККС було оцінити кандидата комплексно, з урахуванням його професійної компетенції, то в дискреції ВРП – лише критерії доброчесності та професійної етики. Саме тому Громадська рада доброчесності як орган, що також за законом оцінює кандидатів на відповідність критеріям доброчесності та професійної етики, братиме участь у засіданнях ВРП та, за наявності підстав, обґрунтовуватиме для членів ВРП сумніви щодо відповідності кандидатів до Верховного суду цим критеріям”, – зазначив співкоординатор ГРД Віталій Тититч на брифінгу у вівторок, 18 липня.

17 липня, Вища кваліфікаційна комісія суддів України (ВККС) провела останні засідання у пленарному складі щодо кандидатів, які Громадською радою доброчесності були визнані недоброчесними. Отже за тиждень може бути сформовано фінальний рейтинг кандидатів, після цього ВККС також надасть ВРП власні рекомендації.

“Під час пленарних засідань ВККС подолала майже дві третини висновків Громадської

ради доброчесності. На підставі висновків Ради участь у конкурсі 26-ти кандидатів було припинено. У той самий час, ВККС знехтувала інформацією щодо 76 кандидатів, подолавши висновки ГРД. Ще вісім кандидатів добровільно відмовились від подальшої участі в конкурсі, уникнувши в такий спосіб оцінки на відповідність критеріям доброчесності і професійної етики”, – розповіла член ГРД, голова ГО “Андріївська пейзажна ініціатива” Марина Соловійова.

ГРД також надала ВККС обґрунтовану інформацію негативного характеру щодо понад 100 кандидатів. З огляду на це існує ризик, що до прохідної частини рейтингу потраплять недоброчесні кандидати, вважає член ГРД, експерт РПР Михайло Жернаков.

“Відповідно до Положення про кваліфікаційне оцінювання, ВККС припиняє участь у конкурсі кандидата за наявності хоча б одного випадку недоброчесної поведінки. Приватизація службового житла за наявності достатньої кількості коштів для придбання власного, брехня в декларації доброчесності, порушення прав людини, що констатовано в рішеннях ЄСПЛ, не є недоброчесною поведінкою на думку ВККС”, – зазначила член ГРД, журналістка “Слідства. Інфо” Євгенія Моторевська.

Як повідомив член ГРД, активіст ВГО “Автомайдан” Роман Маселко, остаточне рішення щодо призначень до Верховного суду прийматиме Вища рада правосуддя. Однак, наразі в членів ГРД є серйозний сумнів щодо неупередженості та безсторонності, адже троє кандидатів у Верховний суд є членами ВРП (*Дзеркало тижня* (https://www.dt.ua/POLITICS/grd-bratime-uchast-u-zasidannyah-iz-zatverdzhennya-suddiv-verhovnogo-sudu-248812_.html). – 2017. – 18.07).

Головною проблемою Конституційного Суду України є формування його кадрового складу, заявив виданню “ГОРДОН” голова правління Центру політико-правових реформ Ігор Коліушко, коментуючи ухвалення Верховною Радою в другому читанні законопроекту про Конституційний Суд.

“Закон про Конституційний Суд треба було ухвалювати. За старим законом суд не міг виконувати цілу низку нових конституційних положень. Зокрема, ідеться про розгляд конституційних скарг громадян. Загалом я позитивно оцінюю ухвалення цього законопроекту. Хоча новаторських пропозицій, які ми подавали, там фактично не враховано. Основна проблема нашого Конституційного Суду – формування кадрового складу. На відміну від старої редакції, зараз у Конституції прописано, що суддів Конституційного Суду відбирають на конкурсній основі. Ми сподівалися, що буде сформовано одну-єдину конкурсну комісію. Наприклад, з авторитетних суддів Конституційного Суду у відставці. І вони б оцінювали кваліфікацію претендентів”, – зазначив Коліушко.

Він акцентував на тому, що кандидатів на посади суддів Конституційного Суду, як і раніше, будуть відбирати в Адміністрації Президента.

“Замість цього ми бачимо, що конкурсну комісію буде формувати президент. У Верховній Раді конкурсної комісії не створюють узагалі – її функції буде виконувати комітет із питань правової політики. У судової влади також не передбачено створення конкурсної комісії. Узагалі, сама ідея конкурсних комісій була в нейтральній оцінці кандидатів на посади суддів Конституційного Суду. Незалежно від інтересів президента, парламенту тощо. А так ситуація не зміниться. Раніше кандидатів відбирав якийсь відділ в Адміністрації Президента, зараз його просто назвуть конкурсна комісія. І все, суть не змінюється. Немає підстав сподіватися на зміну кадрової політики”, – наголосив співрозмовник.

За його словами, у перехідних положеннях законопроекту було прописано норми, ніяк не пов'язані з Конституційним Судом.

“Рада пішла на хитрість, аби здобути необхідну кількість голосів для ухвалення законопроекту про Конституційний Суд. У перехідні положення було включено норми, що не мають жодного стосунку до Конституційного Суду. А саме порядок призначення уповноваженого з прав людини у Верховній Раді. Це просто дикість. І мене

це обурює. Подивимося тепер, як закон буде реалізовано. Без нього не можна було ні нових суддів призначити, ні старих звільнити”, – резюмував Коліушко.

Законопроект передбачає зміну структури, повноважень Конституційного Суду, а також установа процедура розгляду конституційної скарги. Також запропоновано передбачити конкурсний порядок відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду.

Відповідно до законопроекту, Конституційний Суд буде діяти у складі шести колегій, двох сенатів і великої палати. Крім того, суд здобуде право видавати забезпечувальні накази і зупиняти дію будь-якої законодавчої норми, конституційність якої оскаржують.

Водночас уведуть відповідальність за невиконання рішень Конституційного Суду.

Також законопроектом запропоновано суттєво підвищити зарплату суддів Конституційного Суду – до 75 прожиткових мінімумів (приблизно 120 тис. грн). Суддя у відставці буде отримувати довічне грошове утримання в розмірі 50% окладу – приблизно 60 тис. грн. *(ЦППР (<http://pravo.org.ua/news/20872237-rada-pishla-na-hitrist,-abi-zdobuti-neobhidnu-kilkist-golosiv-dlya-uhvalennya-zakonoproektu-pro-konstitutsiy-ni-yud>). – 2017. – 17.07).*

Зміни до Конституції щодо статусу Автономної Республіки Крим, яка наразі є тимчасово окупованою росіянами, будуть готові у вересні 2017 р. Про це в ефірі «5 каналу» заявив нардеп від «Блоку Петра Порошенка», голова Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров.

«Ми переформатуємо статус Криму. Це конституційний процес. І зараз, коли деякі члени робочої групи виїхали у відпустку, ми у віртуальному форматі продовжуємо працювати, щоб встигнути на вересень подати президенту текст основного розділу, який для нас, кримських татар, є основним. Це 10 розділ Конституції України, який називається «Автономна Республіка Крим», – зазначив Чубаров.

На його думку, провал подальшого процесу по статусу Криму буде означати, що Україна продовжить втрачати Крим, а внесення змін до Конституції можуть стати кроком для повернення Криму під український суверенітет.

Раніше повідомлялося, що Україна підніме питання деокупації Криму на наступній сесії Генеральної асамблеї ООН (*Главком* (<http://glavcom.ua/news/chubarov-zmini-dokonstituciji-shchodo-statusu-krimu-budut-gotovi-u-veresni-426954.html>). – 2017. – 21.07).

Президент в Україні має бути “національним арбітром, який перебуває над процесом”. Про це заявив лідер партії “Народний фронт”, экс-прем'єр-міністр України А. Яценюк під час урочистого засідання українського уряду 18 липня, трансляцію якого вів телеканал “112 Україна”.

“Настав час навести лад у системі управління державою. Дво- чи тривладдя в країні призводить до безвладдя і безвідповідальності”, – сказав экс-прем'єр.

На думку Яценюка, питання змін до Конституції України є нагальним.

“Якщо це уряд – це уряд, який несе всю повноту відповідальності перед українським народом, і це уряд, який має відповідні права, щоб реалізовувати державну політику. Якщо це міністри – то це політичні фігури, які мають підтримку парламенту і які можуть реалізувати власну програму реформ. Тому зміна системи адміністративного управління, яка би передбачала відновлення балансу влади в країні, формування інституту президента як національного арбітра, який перебуває над процесом... Виконавча гілка влади – Кабінет Міністрів, законодавча – Верховна Рада і судова, яку ми розпочали реформувати, – це основа демократичної держави”, – заявив Яценюк (*Гордон* (<http://gordonua.com/ukr/news/politics/-jatsenjuk-zaproponuvav-vnesti-zmini-dokonstitutsiji-ukrajini-zgidno-z-jakim-prezident-bude-natsionalnim-arbitrom-jakij-znahoditsja-nad-protsesom-198524.html>). – 2017. – 19.07).

Председатель политической партии «ОСНОВА», дипломат, координатор Украинской Бизнес Инициативы А. Николаенко настаивает

на необходимости новой Конституции. Об этом он заявил на круглом столе, сообщает официальный сайт партии «Основа».

«Новая Конституция позволит создать новые правила жизни в треугольнике «общество-власть-бизнес». Поэтому следующие парламентские выборы — это шанс для всей Украины изменить общественный договор и вырваться из ловушки бедности», — утверждает Николаенко.

Также он отметил, что бизнесу и обществу нужны консенсусные экономические ориентиры, хотя бы до 2025-2030 годов.

«Власть, к сожалению, не имеет дееспособной стратегии развития страны. Горизонт планирования в государстве сейчас — один-два года. Я не вижу, как эта власть сможет обеспечить восстановление и рост экономики. Если брать их оценки роста — от 1,5% до 3% в год, то нам только показатель ВВП уровня 2013 придется догонять несколько лет. Если бы наши чиновники были стратегами и изучили этот вопрос, то они бы поняли, что Украине необходимо роста минимум в 10% в год, чтобы выйти из кризиса и начать расти», — подчеркнул политик.

Он отметил, что реализация эффективной стратегии роста экономики невозможна без перезагрузки системы власти. Поэтому Украине срочно нужна новая Конституция (*Politeka* (<https://politeka.net/news/469259-nikolaenko-obyasnil-pochemu-ukraina-srochno-nuzhna-novaya-konstitutsiya/>). – 2017. – 26.07).

В Конституції, що є вищим законом України, нічого не сказано про позаблоковість та нейтралітет.

У Декларації про державний суверенітет України записано, що Україна проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках. Але цей намір вона вже виконала ще в 2010 році. А в Конституції, що є вищим законом, нічого не сказано про позаблоковість та нейтралітет. Тому апелювати до запису в Декларації як до неможливості вступу України в НАТО немає сенсу.

Такі переконання висловили Сергій Джердж, голова Громадської Ліги Україна – НАТО, Іван

Заєць, народний депутат кількох кликань, колишній глава Постійної делегації ВРУ у Парламентській Асамблеї НАТО, экс-член Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з моніторингу виконання Рекомендацій парламентських слухань «Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО» та Плану дій Україна-НАТО під час прес-конференції в прес-центрі Главкома.

Іван Заєць звертає увагу на дві обставини, на які треба зважати. Перша, – у Декларації про державний суверенітет України було проголошено лише намір. А намір може бути або реалізований, або нереалізований.

«Подальша діяльність України і української влади показала, що від цього наміру відмовилися, зокрема і в Конституції України. Відмовилися також в цілій низці законів, написавши, що Україна реалізує політику євроатлантичної інтеграції у 2003 році. У 2002 році був указ президента Кучми, який зафіксував курс на вступ до НАТО. Потім були слухання у ВРУ у жовтні 2002 року. Потім у 2003 році був запис про Основи національної безпеки, де і визначалася мета. Тому відійшли від цього наміру», – говорить Заєць.

Отже, прямої зв'язки між записаним наміром у Декларації та Конституції немає абсолютно.

По-друге, треба розуміти, що і Декларація про державний суверенітет України, і Конституція це не просто правовий, а політико-правовий документи.

«Коли писалася Декларація про державний суверенітет України записувалося положення про намір бути постійно нейтральною державою та позаблоковою державою, яка дотримується трьох без'ядерних принципів, писалося для того, щоб нам вийти з Радянського Союзу. Адже у нас була інша спадщина, яка могла нас утримувати в сфері впливу», – продовжує колишній глава Постійної делегації ВРУ у Парламентській Асамблеї НАТО .

Джердж додає, що Конституція є вищим законом. У ній про позаблоковість та нейтралітет не йдеться. Але намір про нейтралітет уже був реалізований.

«У 2010 році Янукович прийшов до влади і ми тоді проголосили про позаблоковість, а це фактично форма нейтралітету. І як бачимо на сьогодні це все призвело до того, що проти нас розв'язали війну. Тому варто переписати свої наміри, щоб залишитися живими», – підсумував експерт (*Главком (<http://glavcom.ua/news/zapis-pro-neytralitet-ukrajini-v-deklaraciji-pro-suverenitet-ne-mozhna-povyazuvati-z-pragnennyam-vstupiti-v-nato-eksperti-424575.html>). – 2017. – 7.07*).

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Ю. Кириченко, експерт Центру політико-правових реформ

Новий Закон про Конституційний Суд України: недоліки та здобутки

З метою реалізації конституційних змін щодо правосуддя від 2 червня 2016 року Парламент лише 13 липня 2017 року ухвалив нову редакцію Закону “Про Конституційний Суд України”. Для повноцінної діяльності Конституційного Суду відповідно до положень Конституції цей закон був необхідним ще з 30 вересня 2016 року. Проте він не реалізував в повній мірі реформаторські новели Конституції та очевидно в доступного для огляду майбутньому не породить формування нової якості Конституційного Суду, який буде здатен захистити Конституцію.

Пару слів щодо реформування Конституційного суду в історичному аспекті. Модель Конституційного Суду України була закладена ще в початковій редакції Основного Закону 1996 року та не змінювана впродовж двадцяти років. Ця модель в українських реаліях продемонструвала неспроможність забезпечити незалежність КСУ, вберегти його від прислужування тимчасовим політичним інтересам. Найяскравіше ця проявилася проявився за режиму Януковича, якому незабаром після здобуття влади у 2010 році вдалося використати Суд для істотного розширення президентських повноважень через повернення до первісної редакції Конституції, що діяла до реформи 2004 року. Для впливу на Суд насамперед вдавалися до двох інструментів: немотивованих звільнень з підстави порушення присяги і призначень політично лояльних суддів. У зв’язку зі втечею Януковича внаслідок масових протестів громадян України (Революції Гідності) на початку 2014 року нагально постала потреба відновити конституційну легітимність і провести конституційну реформу. Доля Конституційного Суду була частиною цього виклику. При поверненні до редакції Основного Закону від 8 грудня 2004 року, Парламент також

звільнив суддів КСУ за своєю квотою, які 2010 року голосували за зміну Конституції. Водночас судді, призначені Президентом і з’їздом суддів, залишилися на своїх посадах. 2 червня 2016 року вдалося внести зміни до Конституції щодо забезпечення незалежності судової гілки влади та реформування конституційного судочинства.

Нарешті 13 липня 2018 року ми отримали імплементацію конституційних новел щодо Конституційного Суду. Проте законодавець пішов шляхом мінімізації шансів посилення конституційного судочинства в наслідок конституційних змін. При цьому судді КСУ за квотами Президента та з’їзду суддів, які 2010 року голосували за зміну Конституції, не були звільнені за порушення присяги.

Деякі основні недоліки нової редакції Закону:

1. Закон не встановлює порядок проведення відбору кандидатів на посаду судді КСУ на конкурсних засадах як того вимагає нова ч.3 ст.148 Конституції. Фактично прописаний у Законі порядок відбору кандидатів кожним суб’єктом призначення на посаду суддів КСУ (Парламентом, Президентом, з’їздом суддів) не буде суттєво відрізнятися від існуючого. Так, за новим Законом відбір кандидатів здійснюється кожним суб’єктом самостійно через свої конкурсні комісії (у Парламенті через профільний комітет) та полягає у прийнятті заяв від кандидатів, оприлюдненні їх автобіографій і мотиваційних листів, вивченні документів та відомостей, наданих кандидатами, співбесіди з кандидатами, а також складання списку кандидатів, рекомендованих на посаду судді КСУ. Описана процедура відбору не містить конкурсних засад, вона не дає змогу виявити найгідніших. Нагадаємо значення терміну “конкурс” – змагання, яке дає змогу виявити

найгідніших із його учасників або найкраще з того, що надіслане на огляд. Отже, практика призначення політично лояльних суддів КСУ навряд зміниться.

2. Закон не містить роз'яснення такої нової для звільнення суддів КСУ підстави як вчинення ними істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді КСУ або виявило його невідповідність займаній посаді. Закони не містять визначення зазначених понять або критеріїв їх застосування. Отже ми можемо отримати продовження практики немотивованих звільнень суддів за цією підставою як було попередньо зі звільненням суддів КСУ за порушення присяги. Єдине сьогодні це буде робитися через Конституційний Суд України, оскільки повноваження щодо звільнення суддів перешли до самого КСУ. Отже і другий важіль впливу на негодних суддів КСУ залишається.

Цього досить, щоб зберегти сьогоднішній стан конституційного судочинства.

Але мушу в чергове зазначити ще про один недолік Закону, оскільки він несе загрозу для реформи державної служби в цілому.

3. Закон виводить частину працівників Секретаріату Конституційного Суду з-під дії нового Закону "Про державні службу" і об'єктивних причин на це нема. Тобто ми бачимо вже наступ на реформу державної служби. Так, керівник Секретаріату КСУ, його заступники – це посади державної служби категорії "А". Відповідно до ключових складових реформи державної служби в Україні особи

призначаються на ці посади за конкурсом. Проте згідно з ст.44 Закону керівника Секретаріату призначає на посаду та звільняє з посади Суд за поданням Голови Суду, а заступників керівника Секретаріату призначає на посаду та звільняє з посади Суд за поданням Голови Суду. Знов конкурсу нема. В майбутньому за аналогією можна іншими спеціальними законами вводити "особливості" для державних службовців різних держ. органів.

Перевагами ухвалення цього Закону є власне його існування, що вирішує насамперед проблеми щодо:

1) П'яти вакантних посад в КСУ. Закон дає можливість призначити нових суддів КСУ, проте як зазначалося раніше не зменшує політичний чинник.

2) Розблоковує діяльність КСУ щодо виконання своїх нових повноважень (розгляду конституційних скарг та перевірки конституційності питань, що виносяться на всеукраїнський референдум за народною ініціативою). Проте інститут конституційної скарги, на наш погляд, обмежується в частині юридичних осіб публічного права. Також встановлення лише 3 місяців (після винесення остаточного судового рішення) на подання конституційної скарги є замалим. До речі можна передбачити, що переважна більшість конституційних скарг, що вже подана до КСУ, не буде розглядатися в силу недотримання 3-місячного терміну (*ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872239-noviy-zakon-pro-konstitutsiyiniy-sud-ukrayini-nedoliki-ta-zdobutki>). – 2017. – 17.07*).

Л. Бердсли, эксперт Стратегической группы советников по поддержке реформ в Украине

Антикоррупционный суд. Почему не нужно допускать доноров к выбору судей

Недоверие к государственным институтам в Украине сформировалось не сегодня. Оно тяжким бременем тянется из прошлого, порожденное злоупотреблениями властью и медленной реализацией основных потребностей и ожиданий украинцев.

Именно дефицит доверия и является основной причиной, по которой НГО (институт негосударственных организаций) требует вмешательства международных доноров – для наблюдения за процессом выбора экспертов, государственных должностных лиц и судей.

И доноры соглашаются, называя это простым и надежным гарантом целостности процесса отбора и качества его результатов.

Украина рассматривает создание специализированной антикоррупционной системы. Наиболее обсуждаемые вопросы: какая система больше подходит для Украины, кто и как будет выбирать судей?

Мое мнение – специализированные антикоррупционные суды могут стать лучшим вариантом для Украины. И, несмотря на все потенциальные положительные результаты, доноры не должны участвовать в процессах отбора судей.

Специализированные антикоррупционные суды обычно создаются в ответ на недоверие к существующим судам, их способности обрабатывать случаи коррупции с желательными социальными результатами. Основные риски этого варианта:

- “эффект Франкенштейна”, то есть полная изоляция и централизация процесса;
- потенциальные конфликты полномочий;
- а также недостаточный и несогласованный объем работ.

Специализированные судьи в общих судах являются хорошей альтернативой как более гибкие, менее дорогостоящие и более простые в реализации. Однако указанные преимущества снижаются из-за расходов, связанных с

обеспечением безопасности судей. Очевидно, было бы проще и дешевле обеспечить безопасность судей, когда они находятся в одном или нескольких зданиях.

Необходимость сопоставления судебных дел с коррупцией будет представлять собой еще одну проблему.

Что касается процесса отбора – эксперты и доноры настаивают, чтобы выборы проводились специальным комитетом Высшей квалификационной комиссии судей. Комитет, как утверждают, должен состоять из кандидатов, большинство из которых выдвинуты донорами. И Высшая квалификационная комиссия не сможет отменить эти рекомендации.

Однако, несмотря на все потенциальные положительные результаты предлагаемого процесса, по моему мнению, доноры не должны участвовать в процессах отбора судей.

Объясню почему.

1. Украинские власти не поддерживают делегирование донорам или иностранным экспертам таких полномочий.

Об этом говорят недавние назначения в члены комитета по аудиту Национального бюро по борьбе с коррупцией. НГО и доноры предложили квалифицированных иностранных экспертов для проведения аудита. Тем не менее, Кабмин и Верховная Рада выбрали местных аудиторов.

То есть, если не будет поддержки властями, в дополнение к донорам и НГО, эта политика вряд ли выживет в последующие годы – наоборот, скорее, станет источником напряженности, которая еще больше увековечит взаимное недоверие между участниками процесса.

2. Предлагаемое решение может быть неконституционным.

Эксперты, участвовавшие в семинаре Fair Justice Project в марте 2017 года, выразили мнение, что предложения об участии доноров в выборах судей не соответствует Основному закону, – и я согласна с этим.

Выбор судей обычно рассматривается как расширение прав граждан. Метью Стивенсон, профессор права Гарвардского университета, указал на серьезное потенциальное последствие сомнительных назначений, сделанных таким образом – недействительность решений, принятых судьями без действующего мандата.

3. Социологические исследования подчеркивают важность понимания судьями не только законов, но и местных ценностей и культуры.

Отложим аргумент конституционности. В исследованиях утверждается, что без знаний местной специфики применение законов может быть точным – но не может быть справедливым. Полностью согласна.

Для некоторых это может показаться парадоксальным, но более открытые отношения с гражданами – а не с лидерами! – должны привести к большей независимости и подотчетности судей. И это является основным, почему местные общины также должны участвовать в выборах судей.

Кроме того, следует учесть также диверсификацию по половой, этнической принадлежности, возрасту и прочее. Вышесказанное также подтверждает недавнее исследование индекса инвестиционной привлекательности, проведенное Европейской бизнес ассоциацией Украины. Одной из рекомендаций стало проведение выборов судей.

4. Нынешний процесс судебного отбора уже применялся при отборе судей Верховного Суда, и не предполагает значимого участия доноров.

И этот факт еще важнее. Доноры оказывали техническую помощь, которая позволяла их украинским коллегам проводить процесс отбора, а также выступали в качестве внешнего наблюдателя – но не лиц, принимающих решения. Не вижу причин применять другой процесс отбора антикоррупционных судей.

5. Разные стандарты добросовестности не должны применяться к судьям на основании их специализации или позиции в судебной иерархии.

Существует мнение, что антикоррупционные судьи должны соответствовать более жестким стандартам честности и независимости. Это,

в свою очередь, требует участия доноров или иностранных экспертов. Если необходимы более высокие стандарты, пусть будет так. Тогда украинские представители могут судить о честности и независимости судей, учитывая эти высокие стандарты.

Именно эта логика вызывает сомнения. В конце концов, любые решения суда должны быть в равной степени беспристрастными и справедливыми.

Ситуация будет иной, только если антикоррупционные судьи будут отобраны из состава судей, которые в момент их назначения не подвергались интенсивному анализу, существующему сегодня. В этом случае дополнительное рассмотрение должно применяться к судьям-кандидатам.

Самая большая опасность заключается в том, что Украина не может придумать компетентных и заслуживающих доверия людей, способных выбирать своих судей.

Согласно последнему отчету Мирового банка о причастности Доноров к выборам судей, была проведена параллель с концепцией международных судей.

Действительно, есть страны, в том числе Босния и Герцеговина, Камбоджа, Фиджи, Косово и Соломоновы Острова, которые позволили международным судьям и прокурорам вмешаться в работу их судов, повысить доверие к решениям в отношении чувствительных и политических дел. И хотя эти инициативы привели к успешному разрешению важных военных преступлений и дел о коррупции – они также подверглись критике из-за отсутствия устойчивости и взаимодействия с соответствующими заинтересованными сторонами.

В принципе, доноры и так могут косвенно влиять на результаты. Вмешательство в отбор судей или других публичных должностных лиц не влияет на формирование политики. Оно влияет на конкретное решение о назначении конкретного лица. А теперь только представьте, что доноры или кто-то посторонний делает это на общегосударственных выборах!..

Выбор судей имеет первостепенное значение для формирования судебной системы Украины, способной отстаивать верховенство закона и осуществлять правосудие.

И этот процесс – уже начавшийся, – сам по себе является частью реформы, изменяющей процедуры, практики и качество судебной системы.

Для тех, кто интересуется более подробной информацией, рекомендую к прочтению: “The British Institute for International and Comparative law: The Appointment, Tenure and Removal of Judges under Commonwealth Principles A Compendium and Analysis of Best Practice” (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2017/07/17/7149571/>). – 2017. – 17.07).

В. Шабунін, голова правління Центру протидії корупції, експерт антикорупційної групи Реанімаційного пакету реформ

Новий антикорупційний суд VS палати в старих судах: що треба знати

Вчорашня заява президента Європейської комісії Жана-Клода Юнкера про “зміну офіційної позиції ЄС” щодо антикорупційних судів здивувала всіх, хто останній рік працював над появою такого суду в Україні.

Справа не тільки в тому, що керівництво ЄС на 180 градусів змінило власну думку про необхідність створення окремого незалежного антикорупційного суду, а в тому, що наші європейські партнери бачать “проміжним рішенням” запровадження антикорупційних палат замість нових судів.

Коріння цієї маніпуляції думкою європейців – в Адміністрації Президента, звідки вийшов законопроект про антикорупційні палати та був запущений альтернативний дискурс: “спеціалізований антикорупційний суд – ок, але це – довго, а палати в старих судах – швидке рішення, що пришвидшить результат покарання ТОП-корупціонерів”.

Звичайно, що це – не так. НАБУ чітко висловило свої застереження з приводу палат з перевдягнутими у антикорупційних суддями, які розглядатимуть справи високопосадовців. МВФ та американці взагалі зробили появу вищого антикорупційного суду – як написано в президентському законі про судоустрій – умовою наступних траншів.

Але українська влада продовжує наполегливо парити західним партнерам свої палати.

Про них йдеться у законопроекті N6529, поданий Сергієм Алексеєвим із фракції Блоку Петра Порошенка.

Представник президентської політичної сили в Парламенті у своєму проекті пропонує не створювати Вищий антикорупційний суд, а підмінити його антикорупційними палатами та запровадити антикорупційну спеціалізацію чинних суддів у місцевих та апеляційних судах для розгляду всіх корупційних справ – і злочинів, і адміністративних правопорушень.

Антикорупційні палати чи спеціалізація не вирішують проблему незалежності суддів, бо будуть створені на базі nereформованих судів та складатимуться із нині працюючих суддів. За цією моделлю нові антикорупційні судді з'являться нескоро та будуть обрані Вищою кваліфікаційною комісією (ВККС) без жодних додаткових гарантій чесного конкурсу. І ті, кого ВККС зараз обирає суддями для Верховного Суду – найкраще тому підтвердження.

Законопроект N6529 пропонує обов'язкову антикорупційну спеціалізацію суддів у всіх місцевих судах та у всіх апеляційних судах. Такі судді розглядатимуть усі справи, пов'язані із корупцією: і адміністративні правопорушення, і злочини, а отже, лишатимуться завалені значною кількістю справ.

Антикорупційна спеціалізація суддів це не вирішує завдання забезпечення оперативного та незалежного судочинства для справ щодо ТОП-корупції. У місцевих судах бракує 2 500 суддів. Станом на кінець 2016 року в Україні є більше 200 судів, де кількість суддів, які не мають права здійснювати правосуддя

(зокрема через закінчення строку повноважень суддів) складає 50% і більше; таким чином, у третини місцевих судів бракує 50% чи більше відсотків суддів.

Щонайменше третина місцевих судів Україні або не зможе виділити суддів для антикорупційної спеціалізації і не матиме можливості розглядати корупційні справи, або, виділивши таких суддів, не матиме можливості здійснювати правосуддя у інших справах.

Робота старих суддів в якості антикорупційних у місцевих судах, що запропоновано законопроектом як тимчасове рішення, може тривати необмежено довго.

Законопроект не встановлює жодного строку для оголошення нових конкурсів на посади антикорупційних суддів; натомість, законопроект ставить можливість оголошення таких конкурсів в залежність від Державної судової адміністрації – саме вона має встановити кількість посад антикорупційних суддів і може затягувати цей процес необмежено довго. У першій інстанції старі судді будуть фактично переведені в статус антикорупційних суддів на невизначений та необмежений час.

Добір антикорупційних суддів відбуватиметься через загальну процедуру добору, тобто так, як сьогодні ВККС обирає суддів до Верховного Суду.

Кількість посад антикорупційних суддів визначатиме Державна судова адміністрація – орган, на чолі якого стоїть особа, яка мала бути звільнена за люстраційним законодавством.

До добору нових антикорупційних суддів обов'язково визначити антикорупційних суддів (у тому числі слідчих суддів) зборами суддів кожного суду з числа наявних суддів. Тобто, повісити ярлик “антикорупційні судді” на тих само суддів, які наразі гальмують розгляд справ НАБУ.

На жаль, наявна процедура добору наразі не забезпечила появу у судовій системі суддів із бездоганною репутацією. У ході конкурсу до нового Верховного Суду вища кваліфікаційна комісія суддів відхилила 75% негативних висновків Ради, яка оцінювала добросовісність кандидатів. До фінального етапу конкурсу були допущені 115 кандидатів із сумнівної репутацією (з 381 фіналістів).

Саме тому Міжнародний валютний фонд вимагає від України не просто створення антикорупційного суду, але і створення додаткових гарантій незалежного добору антикорупційних суддів, зокрема через участь міжнародних експертів у процедурі добору. ЄС також висловив готовність рекомендувати експертів для участі у доборі антикорупційних суддів.

Законопроект N6529 передбачає обрання антикорупційних суддів апеляційної інстанції зборами суддів кожного апеляційного суду з числа суддів цього суду. Голова суду зберігатиме контроль за призначенням антикорупційних суддів, адже саме він матиме повноваження пропонувати кандидатури суддів для обрання їх антикорупційними в підконтрольному йому суді. У апеляційній інстанції антикорупційними судьями стануть старі судді без жодних додаткових конкурсів, без жодного зв'язку з оновленням суддівського корпусу.

Також “нові” антикорупційні судді не будуть звільнені від обов'язків слідчих суддів по усім категоріям справ. Таким чином ці судді все одно змушені будуть відкладати розгляд корупційних справ через виконання обов'язків слідчого судді. Антикорупційна спеціалізація суддів не забезпечить оперативний розгляд корупційних справ через наявність у суддів інших навантажень.

Одна із проблем, що блокує розслідування та розгляд справ НАБУ – неправомірні витoki інформації, зокрема про дозволи на здійснення слідчих дій, з апарату суду. Наразі судова реформа не торкнулася місцевих судів та апаратів місцевих судів. Отже, розміщення антикорупційної спеціалізації в чинних судах без створення автономних апаратів не захистить антикорупційне судочинство від витоків інформації про важливі ухвали, що може призвести до блокування антикорупційних розслідувань.

Однак законопроект Алексеєва не передбачає такої автономії, як і гарантій безпеки, незалежності й високих зарплат для антикорупційних суддів, що детально розписано в проекті про антикорупційні суди N6011.

№6011 створює незалежний Вищий антикорупційний суд першої інстанції та автономну апеляційну палату для розгляду справ НАБУ. Білше про нього можна почитати тут.

Наразі жодний із законопроектів про антикорупційні суди/палати не набирає необхідних голосів парламентарів.

Проект Алексєєва провалився на включення в порядок денний.

Проект закону №6011 колективу авторів (Сироїд, Соколов, Найєм, Крулько та інші) навіть не виносився на порядок денний. Його розгляд в Раді був однією з вимог вчорашнього блокування трибуни народними депутатами.

Він є повністю конституційним, хоча це постійно намагаються спростувати адепти та речники Банкової. Ось які аргументи вони використовують:

1. Тільки президент мав право подати закон про антикорупційні суди.

За Конституцією і новим законом про судоустрій, виключно Президент має право подати законопроект про утворення нового суду. Утім, Вищий антикорупційний суд утворений законом про судоустрій, поданим Президентом України.

Законопроект №6011 про антикорупційні суди не передбачає створення нових судів, не передбачених законом про судоустрій. Депутати не обмежені в праві подати свій законопроект на виконання закону про судоустрій. Це – їх прями́й обов'язок як законотворців.

У президентському законопроекті про судоустрій та статус суддів чітко визначено, що створення антикорупційних судів регулюється окремим законом. Право законодавчої ініціативи мають як народні депутати, так і президент. Нардепи скористалися своїм правом: напрацювали проект закону і подали його в Раду у законний спосіб. А Президент – ні.

2. Будь-які особливі процедури добору антикорупційних суддів суперечать Конституції України.

Конституція України містить лише дві норми щодо процедури добору суддів. Стаття 128 Конституції говорить, що призначення

на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом, і що таке призначення має здійснюватися за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Цим законом якраз і має стати пзу про антикорупційні суди – №6011. Він передбачає проведення конкурсу на посади антикорупційних суддів, в результаті якого список кандидатів на посаду суддів має затвердити спочатку Вища кваліфікаційна комісія суддів України, потім – Вища Рада Правосуддя, і, нарешті, Президент України. Тобто саме так, як написано в Конституції.

3. Законопроект №6011 суперечить Конституції, оскільки участь іноземців у доборі суддів порушує суверенітет держави.

Насправді, відповідно до законопроекту, кінцеве рішення щодо призначення на посаду суддів ухвалюватимуть створені відповідно до Конституції та законів України органи – Вища кваліфікаційна комісія суддів, Вища Рада Правосуддя та Президент України.

Попереднє рішення щодо добору антикорупційних суддів ухвалюватиме спеціальна конкурсна комісія, частину членів якої рекомендуватимуть міжнародні партнери України. Ці люди можуть бути як іноземцями, так і українцями.

Роль іноземців у доборі антикорупційних суддів обмежується тим, що вони рекомендують третину складу комісії, рішення якої потім затверджують два органи влади України та Президент України.

4. Законопроект суперечить Конституції, бо створює спеціальний суд, що прямо заборонено Конституцією.

Ані Конституція України, ані роз'яснення Конституційного Суду України не пояснюють, що таке спеціальний суд. Цим часто маніпулюють, оголошуючи “неконституційним спеціальним судом” усе, що виходить за рамки інтересів політичної еліти в судовій системі.

Закон України про судоустрій та статус суддів уже передбачив створення Вищого антикорупційного суду як спеціалізованого суду – суду, який розглядатиме окремі категорії справ.

Конституція України прямо передбачає можливість створення таких спеціалізованих судів.

Законопроект про антикорупційні суди №6011 не пропонує створення жодних інших судів, окрім Вищого антикорупційного, який уже передбачений законом про судоустрій. У якості апеляційної інстанції для справ топ-корупції цей законопроект передбачає лише створення палати в Касаційному кримінальному суді Верховного суду, про яку вчора говорив Президент Юнкер.

Голоси Адміністрації Президента говорять, що встановлення спеціальної процедури добору антикорупційних суддів робить такий суд спеціальним, а отже – неконституційним.

Насправді ж, у проекті №6011 процедура добору антикорупційних суддів містить лише один додатковий фільтр порівняно із загальною процедурою добору суддів, у решті ж – складається з тих саме кроків і передбачає участь тих саме органів влади, що і добір суддів Верховного суду.

5. Запропонована законом процедура добору антикорупційних суддів порушує конституційний принцип єдиного статусу суддів.

Принцип єдиного статусу судді закріплений не в Конституції, а в Законі України “Про судоустрій і статус суддів”; закон не пояснює, з чого складається принцип єдиного статусу суддів.

Опоненти особливих вимог до добору антикорупційних суддів говорять, що будь-які відмінності в процедурі добору суддів порушують принцип єдиного статусу суддів (при цьому не заперечуючи, що до різних суддів можуть бути різні вимоги).

Законопроект про антикорупційні суди якраз визначає цей статус.

Він передбачає, що антикорупційні судді обиратимуться за процедурою кваліфікаційного оцінювання, як це передбачено Законом про судоустрій для суддів Верховного суду та вищих спеціалізованих судів. Кандидат на посаду антикорупційного судді муситиме пройти іспит, який організуватиме Вища кваліфікаційна комісія суддів, спеціальну перевірку, яку наразі

проходять всі кандидати на посаду судді, та співбесіду на основі матеріалів суддівського досьє. Єдина особливість процедури добору антикорупційних суддів – запровадження додаткового фільтру у вигляді спеціальної конкурсної комісії, яка проводитиме інтерв'ю з кандидатами. Вона ж складатиме для ВККС список кандидатів.

Принагідно, варто згадати, що сам закон про судоустрій передбачає різні процедури добору для суддів Верховного суду та місцевих чи апеляційних судів. Так, суддею Верховного суду може стати адвокат без суддівського досвіду та без навчання у школі суддів, а для кандидатів у апеляційні судді, які не мають суддівського досвіду, навчання у школі суддів (спеціальна підготовка) є обов'язковим. Утім, такі відмінності у доборі не викликали сумнівів у дотриманні принципу єдиного статусу судді в законі про судоустрій.

Антикорупційні суди існують в 20 країнах світу. Переважно, це країни перехідної демократії та з високим рівнем корупції: Afghanistan, Bangladesh, Botswana, Bulgaria, Burundi, Cameroon, Croatia, Indonesia, Kenya, Malaysia, Nepal, Pakistan, Palestine, the Philippines, Senegal, Slovakia, Uganda, Mexico, Tanzania, and Thailand.

Єдиної моделі антикорупційного суду немає, як немає і єдиної моделі судової системи; у кожній країні антикорупційні суди працюють в рамках різних систем права і різних судових систем. І законопроект №6011 пропонує таку модель суду для України, що забезпечить його політичну незалежність та автономність, а його суддям – неупередженість, яку забезпечить прискіплива процедура добору за участі міжнародної спільноти у конкурсній комісії.

Але поки триває “промивка мізків” антикорупційними палатами, десятків справ, які НАБУ передало до судів, зависли – з початку 2016 року, вироки є лише в одиницях (*Українська правда.Блогу (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/shabunin/5968d08157d42/>). – 2017. – 14.07*).

Р. Куйбіда, кандидат юридичних наук (2007), заступник голови правління Центру політико-правових реформ, доцент кафедри адміністративного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Хто мантиї роздає, той Феміду і «танцює» (Інтерв'ю)

Поки депутати гострять водні лижі на канікули, судді Конституційного Суду свічки у церкві за їхнє здоров'я ставлять. Жирний куш, прописаний у раніше проваленому варіанті закону про КС, служителям конституційної Феміди не вигорів (йдеться про зарплати під 200 тисяч гривень на місяць). Але і на те, за що Верховна Рада авралом проголосувала у передостанній пленарний день сесії, суддям гріх жалітися. Залишилося дочекатися підпису президента під ухваленим у «блокадній» залі новим Законом «Про Конституційний суд», і можна ширшими гаманцями запасатися.

Голові КС виділили 145 тисяч зарплати, заступникам — 139 тисяч, суддям — 126 тисяч на місяць (з кожним наступним зростанням прожиткового мінімуму суми збільшуватимуться). Судді у відставці отримуватимуть «пожиттєвку» у розмірі половини суддівського заробітку. Тільки не поспішайте втішати себе думками: «Стерпиться, злюбиться, тільки б Конституційний Суд нарешті перестав бути маріонеткою у владних руках і запрацював без оглядки на телефонне право та «цеу» згори».

Від обіцяного конкурсного добору суддів КС в ухваленому шляхом політичних «договорняків» (25 голосів навіть «опоблоківці» підкинули) законі лише назва залишилася. Служителів конституційної Феміди і далі призначатимуть у ручному режимі, залишаючи нитки у руках політичних ляльководів. Про ці та інші нюанси нового закону — у розмові з експертом Центру політико-правових реформ Романом Куйбідою.

— Судячи з того, як профільний комітет зарубав ледь не всі правки до другого читання (з майже 600 врахував лише 15), а потім і у сесійній залі їх конвеєром провалили, комусь дуже потрібно було, щоб Закон «Про Конституційний Суд» ухвалили у «правильній» редакції. Що маємо на виході?

— Ухвалення нового Закону «Про Конституційний Суд» було продиктовано тим, що минулого року до Конституції внесли зміни у частині правосуддя, ввівши такі новації, як конкурс на посаду судді Конституційного Суду і запровадження інституту конституційної скарги. Конкурсний відбір — це важливо. Такий підхід мав би зламати ганебну практику призначення суддів КС шляхом кулуарних консультацій, за принципом політичної лояльності, а не професіоналізму. Але так, як конкурсний відбір прописали у законі, — це розтоптані сподівання на позитивні зміни. Залишили майже ту саму систему, яка є, тільки назвали її конкурсом. (Як і раніше, по шість суддів КС призначатимуть президент, Верховна Рада і З'їзд суддів. Списки кандидатів, відібраних нібито на конкурсній основі (насправді конкурс звели до спецперевірки і співбесіди), подаватимуть відповідно комісія, створена президентом, парламентський Комітет з питань правової політики та правосуддя і Рада суддів. — «ВЗ»). Робили це з умислом, намагаючись зберегти практику призначення суддів КС у ручному режимі. Рекомендації — це не конкурсний відбір. По суті, право вибору залишається без змін: президент, парламент, З'їзд суддів можуть призначити того, хто їм потрібен. Конкурс передбачає змагання, за результатами яких посаду отримує найкращий. А тут з таким же успіхом мантия судді КС може дістатися найгіршому з конкурсантів.

— На сподіваннях про перезавантаження Конституційного Суду можна ставити хрест?

— Говорити про перезавантаження Конституційного Суду, на жаль, не доводиться. Ба більше, у КС досі залишається чимало суддів, які дозволили Януковичу узурпувати владу через скасування конституційних змін, внесених 2004 року.

— Верховна Рада своїх «квотників» звільнила — за порушення присяги. А ось президент і З'їзд судів, схоже, вирішили, що залишити на посадах суддів КС, які прислужилися режиму Януковича, — це нормально.

— Одному зі суддів КС, яких звільнив парламент, вдалося поновитися через суд.

— Після того, як у червні закінчилися повноваження двох суддів КС, вакансій побільшало: з 18 суддів залишилося 13, що, по суті, паралізувало і без того кволу роботу КС. Після ухвалення закону про КС з призначеннями, вочевидь, довго не тягнутимуть?

— Без ухвалення цього закону жодного нового суддю КС не можна було призначити. Оскільки змінами до Конституції передбачили, що відбір здійснюється на конкурсних засадах, але у порядку, визначеному законом. А оскільки закону більше як півроку не було, заповнити вакансії не було можливості. Конституційний Суд і у неповному складі залишався повноважним. Але щодо результатів його роботи, статистика сумна. З початку року КС не ухвалив жодного рішення по суті. Торік — стільки, що можна на пальцях однієї руки перелічити. КС занадто дорого обходиться (у цьогорічному бюджеті на Конституційний Суд передбачили 173 млн. грн., порівняно зі 100 млн. позаторік. — «ВЗ»), але результатів не дає. Залишається ручним, і навіть в оновленому складі очікувати від нього прогресу важко.

— Зате з якими прогресивними зарплатами і «пожиттєвою»...

— У новому законі оклад судді КС прирівняли до окладу судді Верховного суду. А це — 75 прожиткових мінімумів. Якщо б судді гідно виконували свої обов'язки, а не працювали маріонетками, такі зарплати були б виправдані. Але коли судді, які мали б бути звільнені за порушення присяги, ще й довічне грошове забезпечення від держави отримуватимуть, це обурює.

— У законі передбачили, що посвідчення суддів КС підписує президент. Ніби дрібничка, але, якщо вдуматися, досить символічна. Так, наче президентський автограф має нагадувати служителю конституційної Феміди про «вищу силу» над ними?

— Ця норма, записана у законі (раніше її не було), — цілковита дурниця. Для багатьох посвідчення — символ статусу. І коли цим статусом наділяє начебто президент, це виглядає як ознака залежності суддів. Нам давно треба звести посвідчення у статус документів, які може виписувати, скажімо, керівник апарату того ж Конституційного Суду, а не глава держави, який причетний до формування не всього складу КС, а лише третини.

— Тепер до Конституційного Суду можуть звертатися не лише президент, депутати, парламентський омбудсмен, а й звичайні громадяни. Чи дієвим буде механізм конституційної скарги?

— Громадяни отримали можливість оскаржити закон, який вважають неконституційним, але за умови, що вичерпали можливості для захисту своїх прав у звичайних судах. Якщо суди, розглянувши справу, спираються на закон, який особа вважає неконституційним, людина може після цього звернутися до Конституційного Суду.

— Тобто оскаржити можна не будь-який закон, а лише той, який використаний у судовому процесі проти конкретної особи?

— Так, закон має бути застосований до особи. Якщо раніше люди, пройшовши судові інстанції в Україні, зверталися одразу до Європейського суду, то тепер матимуть можливість звернутися до КС. Щоправда, в умовах, коли Конституційний Суд залишається заручником політичних ігрищ, говорити про ефективність цього інструмента складно. Хіба що питання стосуватиметься справ, які політичні сили не цікавлять.

— Але тут може бути і зворотний бік медалі — використання механізму конституційної скарги для блокування «неугодних» законів. Знаходять громадянина Пупкіна, організують від його імені скаргу до КС — і готово. При цьому організатори залишаються поза кадром. Такі маніпуляції можливі?

— Якщо говоримо про те, що суд діятиме керовано, то можна все припускати. Наприклад, хтось звернеться до Конституційного Суду з оскарженням Закону «Про очищення влади», і КС може скористатися цим, аби припинити дію

закону. Зловживання можливі, як і в будь-якій справі, яку вирішуватиме політично залежний суд.

— У законі прописано, що серед інших висновків КС може оцінювати додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення президента з поста у порядку імпичменту. Чи можна заблокувати процедуру імпичменту через КС?

— Говорити про те, що ця процедура у нас існує, складно, бо закону про імпичмент немає. Відповідно, ці норми завжди були мертвими. Тому оцінювати можливу роль Конституційного Суду теж не доводиться.

— У прикінцеві положення Закону «Про Конституційний Суд» вписали норми, які не мають стосунку ні до КС, ні до судової реформи взагалі. Йдеться, зокрема, про скандальну зміну процедури обрання Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Таємне голосування переписали на відкрите, що виглядає як підкупні для «Народного фронту», який бачить у кріслі омбудсмена свою людину і не зацікавлений у таємному голосуванні.

— Це ганебна практика — заганяти у профільні закони норми, які цих законів не стосуються. Очевидно, у такий спосіб

намагаються отримати голоси конкретних фракцій. На жаль, ухвалення важливих рішень є заручником політичних домовленостей, внаслідок яких певні політичні сили здобувають для себе дивіденди, включно з призначеннями своїх людей на бажані посади. Закон «Про Конституційний Суд» не став винятком. Зміна процедури обрання Уповноваженого з прав людини — підтвердження цього.

— Яку б оцінку поставили за судову реформу її організаторам і виконавцям?

— Законодавче поле для судової реформи, за винятком Конституційного Суду, більш-менш нормально створюється. Найскладніше питання — втілення цих законів у життя. І тут, на жаль, спрацьовують ганебні практики політичних впливів. Що матимемо у результаті, важко спрогнозувати. Навіть з тим же Верховним судом. Поки Вища кваліфікаційна комісія не озвучила рейтинг, на підставі якого буде формуватися ВС, остаточну оцінку давати зарано. Хоча тривожить те, що у рейтинг потраплять чимало кандидатів з негативними висновками від Громадської ради доброчесності (ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872249-hto-mantiyi-rozdae,-toy-femidu-i-tantsyue>)). — 2017. – 24.07).

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Великобританія

Почти треть британцев хочет проведения повторного референдума по вопросу выхода страны из Евросоюза, свидетельствуют результаты опубликованного во вторник опроса газеты The Guardian и исследовательской компании ICM.

Согласно данным опроса, 32% респондентов выступают за второй референдум по Brexit, на котором британцы смогут принять новое решение по вопросу выхода страны из ЕС, исходя из результатов переговоров Лондона с Брюсселем.

Между тем 46% опрошенных уверены, что Великобритания должна покинуть ЕС вне зависимости от обстоятельств и итогов переговоров. Еще 11% считают, что решение о выходе страны должен принимать парламент.

Кроме того, респондентам было предложено высказать мнение о том, какое влияние Brexit может оказать на экономику Великобритании. Об ожидании “негативных” последствий заявили 42% опрошенных, о “положительных” – 29%.

Опрос проводился 14-16 июля. В нем приняли участие более 2 тыс. человек.

На прошлой неделе в Великобритании опубликовали текст законопроекта о выходе страны из ЕС. Теперь депутатам парламента предстоит провести утверждение документа.

Сам процесс выхода Британии из ЕС, как ожидается, должен продлиться два года (*Вєрсуу (<http://versii.com/news/367104/>). – 2017. – 18.07*).

Шотландія

Первый министр шотландского правительства Никола Стерджен заявила, что «перегрузит» свои планы относительно проведения референдума о независимости Шотландии. Об этом сообщает ВВС.

Ранее Стерджен выступала за проведение референдума в период осени 2018 года и весны 2019 года. Однако на досрочных выборах в британский парламент Шотландская национальная партия показала провальный результат и потеряла треть депутатских мест, после чего шотландские националисты задумались над возможностью отсрочки плебисцита.

Стерджен заявила, что ее правительство не будет пытаться немедленно представлять законодательство относительно проведения референдума. Зато «удвоит свои усилия, чтобы повлиять на переговоры о Brexit в интересах Шотландии».

Стерджен пообещала вернуться к вопросу референдума после завершения переговорного периода с ЕС, «когда условия Brexit станут более понятными» (*Каумал (<http://www.capital.ua/ru/news/93966-v-shotlandii-perenesut-referendum-o-nezavisimosti#ixzz4nGVKvYki>). – 2017. – 27.06*).

Іспанія

Правительство Каталонии готово “немедленно” объявить о независимости от Испании, сразу после проведения референдума 1 октября этого года. В случае голосования граждан против отделения от Испании, сразу будут инициированы новые выборы

правительства испанского региона, сообщает DW.

Ранее сообщалось, что глава каталонской автономии Карлос Пучдемонт сообщил о назначении референдума про независимость Каталонии на первое октября этого года.

Решение о проведении референдума принято в одностороннем порядке, без согласия Мадрида.

Напомним, что в парламенте Каталонии находится проект закона, который предполагает провозглашение независимости региона, в случае отказа правительства Испании в проведении референдума о независимости. Референдум, который требуют провести лидеры Каталонии, должен состояться осенью этого года (*Зеркало недели* (https://zn.ua/WORLD/kataloniya-gotova-vuyti-iz-ispanii-srazu-posle-provedeniya-referenduma-253387_.html). – 2017. – 5.07).

Влада Іспанії намітила заходи, щоб не допустити виходу Каталонії зі складу держави, повідомляє УНН з посиланням на Deutsche Welle. Перешкоджати відділенню Каталонії

іспанська влада буде через конституційний суд країни, повідомляє інформгентство. Це рішення було прийнято Мадридом після того, як прихильники каталонського суверенітету представили 4 липня в регіональному парламенті проект закону про референдум щодо відділення, заявивши, що в разі своєї перемоги оголосять незалежність від Іспанії протягом 48 годин. Нагадаємо, в п'ятницю, 9 червня, К.Пучдемон повідомив про проведення референдуму про незалежність Каталонії 1 жовтня. Жителям регіону належить відповісти на питання: “Чи хотіли б ви, щоб Каталонія була незалежною державою з республіканською формою правління?” (*Expres.ua* (<http://expres.ua/world/2017/07/10/251601-ispaniya-ne-dozvolyt-separatystam-vidokremyty-odyn-zi-svoyih-regioniv>). – 2017. – 10.07).

Франція

У вересні в місті Анже, головному місті історичної області Франції Анжу, планується проведення референдуму про приєднання Англії до цієї французької області.

Про це повідомляє Le Figaro.

Організатори стверджують, що референдум дозволить англійському народу вийти зі спровокованої Brexit кризи з високо піднятою головою.

На референдум, який планують провести 8, 9 і 10 вересня, буде винесене питання “Чи схвалюєте ви приєднання Англії до Анжу?”.

Ініціатори референдуму мають на меті відновити імперію Плантагенетів, королівської династії французького походження.

“Сьогодні, з огляду на історичні зв'язки між Англією та Анжу, для нас важливо виступити з ініціативою сильного і амбітного проекту, який дозволить об'єднання імперії Плантагенетів, яка у 12 столітті під керівництвом анжуйських графів, об'єднувало половину Західної Європи” – заявляють організатори.

Перед референдумом у регіоні планується проведення низки присвячених йому заходів.

Варто зазначити, що подібні ініціативи щодо відновлення історичних зв'язків з'являються в Анжу не вперше.

Династія Плантагенетів поступилася Франції графством Анжу у 13 столітті (*Європейська правда* (<http://www.euointegration.com.ua/news/2017/07/7/7068232/>). – 2017. – 7.07).

Литва

Литовский парламент во вторник обратился в Конституционный суд (КС) за разъяснением, можно ли законом закрепить право на двойное гражданство для граждан Литвы, уехавших после восстановления независимости из страны в государства Европейского союза и НАТО. © DELFI / Šarūnas Mažeika

100 депутатов проголосовали за данное обращение, в котором подчёркивается, что рост эмиграции и смешанных браков появились предпосылки для корректировки чрезмерно строгой конституционной доктрины. Как BNS указал председатель Конституционного суда Дайнюс Жалимас, разъяснение должно быть

представлено в сентябре. Ранее в разъяснениях КС утверждалось, что значительное расширение понятия двойного гражданства возможно только путём проведения референдума по изменению основного закона. Сторонники двойного гражданства опасаются, что на референдум может не явиться достаточное число избирателей. “Я очень надеюсь, что именно Сейм примет решение об изменении Закона о гражданстве, ибо если нет, то будет референдум и нам придётся принять на себя всю ответственность за возможный провал референдума и последствия, которые могут завершиться лишением прав на гражданство 800 тыс. человек. Для народа это было бы чересчур, поэтому я очень надеюсь, что Сейм своей политической воли за это время не изменит и мы уже в сентябре встретимся и проголосуем за изменение Закона о гражданстве, и это решение примем здесь, а не на улицах или сёлах Литвы”, – сказал во вторник консерватор Жигимантас Павилёнис. Парламентарии обращают внимание КС и на тот факт, что по нынешнему регулированию двойное гражданство имеют свыше 22 тыс. человек. Как утверждают политики, это не соответствует официальной доктрине, гласящей, будто двойное гражданство должно быть редким исключением, а не распространённым явлением. Глава парламентского Комитета по вопросам права и правопорядка социал-демократ Юлюс Сабатаускас акцентировал, что обращение Сейма

может причинить вред тем, кто в настоящее время обладает двойным гражданством. “Я только хочу обратить внимание уважаемых коллег на поправки к первой части, по которой просят разъяснения у Конституционного суда, не входит ли это в противоречие с тем фактом, что 22 тыс. 913 человек обладают гражданством Литвы и другого государства, т.е. имеют двойное гражданство. (...) Потому что мы здесь опасно, очень опасно, скажем так, интригуем, стремимся спровоцировать Конституционный суд на ответ: законно ли эти лица обладают двойным гражданством?”, – сказал он. В свою очередь либерал Кястутис Главяцкас предложил воздержаться от того, что референдум по расширению института двойного гражданства неизбежен и призвал лучше опустить планку референдума настолько, чтобы он мог состояться. Новейшая инициатива по узаконению двойного гражданства вызвала опасения, что после выхода Великобритании из Европейского союза литовцы начнут массово добиваться получения британских паспортов, и в результате могут быть лишены литовского гражданства. В настоящее время в Соединённом Королевстве проживает порядка 200 тыс. литовцев. Согласно данным проведённого в апреле компанией RAIT по заказу BNS опроса выяснилось, что 60% жителей Литвы согласны с тем, чтобы эмигрантам нового поколения позволили иметь двойное гражданство (*Delfi* (<http://ru.delfi.lt/news/politics/sejm-obratilsya-v-ks-po-voprosu-dvojnogo-grazhdanstva.d?id=75061034>), – 2017. – 27.06).

Венесуэла

Против созыва учредительного собрания Венесуэлы на проведенном оппозицией в воскресенье народном референдуме проголосовали почти 7,2 млн человек. Такие цифры озвучили представители оппозиции.

На референдум был вынесен вопрос о том, поддерживают ли голосующие проект изменений в конституцию страны и созыв учредительного собрания для этой цели, инициированный президентом Николасом Мадуро.

Ранее Мадуро согласился на проведение народного референдума однако призвал

провести его мирно и в спокойной обстановке. Власти, тем не менее, предупредили, что результаты референдума не будут иметь законной силы, поскольку он проводится без одобрения законодателями.

Как сообщал Корреспондент.net, ранее Конституционная палата Верховного суда Венесуэлы решила позволить Мадуро созвать учредительное собрание без проведения референдума, за который выступала оппозиция (*Корреспондент* (<http://korrespondent.net/world/3869399-v-venesuele-podvely-ytohy-narodnoho-referenduma>), – 2017. – 17.07).

Туреччина

4 июля, лидер основной оппозиционной Народно-республиканской партии Турции (НРП) Кемаль Кылычдароглу подал жалобу в Европейский суд по правам человека в Страсбурге на законность конституционного референдума, который прошел 16 апреля этого года.

Лидер НРП считает, что турецкая электоральная комиссия незаконно засчитала голоса, поданные на бюллетенях и конвертах без печатей. В связи с этим Кемаль Кылычдароглу требует отмены итогов референдума. Ранее партия НРП подавала жалобу в Верховный суд Турции, но тот отклонил жалобу.

Конституционный референдум в Турции прошел 16 апреля 2017 года по предложению президента страны Реджепа Тайипа Эрдогана. По его итогам, 51,4% избирателей страны проголосовали за поправки в основном законе, дающие расширенные полномочия главе государства. Референдум проходил в ситуации чрезвычайного положения, которое было введено в Турции после неудавшейся попытки путча 15 мая 2016 года (*Голос со всего мира* (<http://ru.rfi.fr/v-mire/20170704-turetskaya-oppozitsiya-osporila-referendum-v-espch>). – 2017. – 4.07).

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ:

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 7 ЛИПЕНЬ 2017

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор
Л. Сісіна

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 31.07.2017.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 6,15.
Наклад 6 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.